

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Katedra sociální a kulturní ekologie

**Reprezentace problému klimatických změn
v tištěných médiích**

Obsahová analýza seriózních českých deníků

Diplomová práce

Autorka práce: Bc. Daniela Trunečková

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Arnošt Novák

Praha 2015

Formální prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila pouze uvedené prameny a literaturu. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu. Současně dávám svolení k tomu, aby tato práce byla zpřístupněna v příslušné knihovně UK a v elektronické databázi vysokoškolských kvalifikačních prací a v souladu s autorským právem používána ke studijním účelům.

V Praze dne 5. ledna 2015

Bc. Daniela Trunečková

Poděkování

Děkuji touto cestou Mgr. et Mgr. Arnoštu Novákovi za vedení diplomové práce a cenné rady poskytované v průběhu jejího zpracování.

Bibliografický záznam

TRUNEČKOVÁ, Daniela. 2015. *Reprezentace problému klimatických změn v tištěných médiích. Obsahová analýza seriózních českých deníků*. Magisterská diplomová práce. Praha: Karlova univerzita, Fakulta humanitních studií, Katedra sociální a kulturní ekologie. Vedoucí diplomové práce: Mgr. et Mgr. Arnošt Novák.

Anotace

Magisterská diplomová práce s názvem *Reprezentace problému klimatických změn v tištěných médiích* představuje obsahovou analýzu seriózních českých deníků, konkrétně Hospodářských novin, Lidových novin, Mladé fronty DNES a Práva. Zabývá se způsobem, jakým byla prezentována debata o globálních změnách klimatu na stránkách zvolených periodik v letech 2013-2014.

Klíčová slova: klimatické změny; globální oteplování; Mezivládní panel pro změnu klimatu (IPCC); klimatický skepticismus; obsahová analýza; analýza rámců; média; žurnalistika; Hospodářské noviny; Lidové noviny; Mladá fronta DNES; Právo.

Annotation

This diploma thesis on *Representation of the problem of climate change in the print media* is a content analysis of Czech quality daily newspapers, namely Hospodářské noviny, Lidové noviny, Mladá fronta DNES and Právo. It deals with the way the selected daily newspapers presented debate on global climate change in 2013-2014.

Key words: climate change; global warming; Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC); climate change scepticism; content analysis; framing; media; journalism; Hospodářské noviny; Lidové noviny; Mladá fronta DNES; Právo.

Abstrakt

Magisterská diplomová práce s názvem *Reprezentace problému klimatických změn v tištěných médiích* představuje obsahovou analýzu seriózních českých deníků, konkrétně Hospodářských novin, Lidových novin, Mladé fronty DNES a Práva. Prostřednictvím zvolené metody zjišťuje, jakým způsobem byla prezentována debata o globálních změnách klimatu na stránkách zvolených periodik v letech 2013-2014.

Teoretická část seznamuje čtenáře se základními pojmy a definicemi a uvádí je do zkoumané problematiky. Empirická část přináší odpověď na otázku, zda je mediální pokrytí globálních změn klimatu v českém seriózním tisku v souladu s vědeckými poznatky mezinárodního klimatického diskursu, reprezentovaného Mezivládním panelem pro změnu klimatu (IPCC), nebo zda se opírá stejnou měrou o výpovědi malé skupiny tzv. klimaskeptiků, která zpochybňuje všeobecně uznávaný konsensus ohledně příčin a důsledků klimatických změn či potřebě přijetí adekvátních opatření.

Výsledky šetření poukázaly na skutečnost, že většina analyzovaných článků poskytovala informace o klimatických změnách ve shodě s hlavním klimatologickým výzkumem. Největší počet skeptických článků se objevil v deníku Lidové noviny. Značné množství příspěvků se k původu klimatických změn, jejich závažnosti či potřebě zahájení účinných strategií k jejich zmírňování vůbec nevyjadřovalo.

Abstract

This diploma thesis on *Representation of the problem of climate change in the print media* is a content analysis of Czech quality daily newspapers, namely Hospodářské noviny, Lidové noviny, Mladá fronta DNES and Právo. It deals with the way the selected daily newspapers presented debate on global climate change in 2013-2014.

The theoretical part informs readers about the basic concepts and definitions and introduces them to the problem. The empirical part answers the question of whether the media coverage of global climate change in Czech quality daily newspapers is consistent with scientific findings of the international climate discourse represented by Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) or whether it relies equally on opinions of the small group of so called climate skeptics who question the general consensus of the scientific community regarding the causes and consequences of climate change or the need of adequate measures.

The results of research indicated that most of analyzed articles informed about climate change the same way as the main climatological research. The largest number of skeptical articles appeared in Lidové noviny. A considerable number of articles didn't comment on the causes of climate change, their seriousness or decisions regarding action.

OBSAH

ÚVOD	10
TEORETICKÁ ČÁST	12
1. KLIMATICKÉ ZMĚNY	12
1.1 Problematika globálních změn klimatu	12
1.1.1 Globální oteplování či globální změny klimatu	12
1.1.2 Antropogenní příčiny globálních změn klimatu.....	13
1.1.3 Současné projevy a předpokládané důsledky globálních klimatických změn	15
2. SPOLEČENSKO-HISTORICKÝ KONTEXT KLIMATICKÝCH ZMĚN	18
2.1 Mezinárodní spolupráce při řešení problému globálních změn klimatu	18
2.2 Zdroje informací o klimatických změnách	20
2.3 Navrhovaná opatření v oblasti globálních změn klimatu	22
2.4 Klimatický skepticismus	24
2.4.1 Kontrarámce klimatického skepticismu	25
2.5 Postoj české veřejnosti ke změnám klimatu a její úloha v rozhodovacím procesu	27
3. MÉDIA A SPOLEČNOST	29
3.1 Environmentální problémy jako sociální problémy	29
3.1.1 Život v rizikové společnosti	29
3.2 Pozice médií v informování společnosti nejen o změnách klimatu	31
3.2.1 Mediální konstrukce reality	31
3.2.2 Zpravodajství v médiích	32
3.2.2.1 Proces výběru událostí a informačních zdrojů	33
3.2.2.2 Teorie rámcování (<i>framing</i>) a nastolování agendy (<i>agenda setting</i>)	35
3.2.2.2.1 Rámcování klimatických změn.....	36
3.2.2.3 Normativní požadavky na zpravodajství.....	37
3.2.2.3.1 Vliv žurnalistické normy vyváženosti na podobu zpravodajství o změnách klimatu	40
3.2.2.4 Mediální pokrytí problematiky globálních změn klimatu v českém tisku	42

<i>EMPIRICKÁ ČÁST</i>	44
4. METODOLOGIE	44
4.1 Předmět výzkumu	44
4.2 Cíle a teoretická východiska výzkumu	44
4.3 Výzkumná strategie	45
4.3.1 Metoda obsahové analýzy	45
4.4 Výzkumné otázky	48
4.5 Výběrový soubor	50
4.5.1 Charakteristika analyzovaných deníků	51
4.6 Výzkumný vzorek	52
4.7 Konstrukce proměnných	54
5. ANALÝZA	60
5.1 Analýza získaných dat a jejich interpretace	60
<i>ZÁVĚR</i>	75
<i>SEZNAM ODBORNÉ LITERATURY A ZDROJŮ</i>	77
<i>SEZNAM INTERNETOVÝCH ZDROJŮ</i>	86
<i>SEZNAM CITOVANÝCH NOVINOVÝCH ČLÁNKŮ</i>	90
<i>SEZNAM TABULEK A GRAFŮ</i>	91
<i>PŘÍLOHY</i>	92

ÚVOD

Vzhledem k rozsáhlé škále negativních důsledků pro přírodu a lidskou společnost představují globální změny klimatu jeden z nejzávažnějších environmentálních problémů současnosti. Informace a vědecké podklady o jejich průběhu nám podávají zprávy Mezivládního panelu pro změnu klimatu (IPCC) vypracované z výsledků studií a zpráv tisíců vědců z celého světa. Nejnovější hodnotící zpráva zdůrazňuje, že dominantní příčinou změn klimatu je lidská činnost a je zapotřebí přijmout opatření pro jejich zmírnění. Přesto vliv člověka na změny klimatu a jejich závažnost bývají předmětem sporů. Do debaty o problematice klimatických změn se totiž kromě relevantních odborníků zapojují tzv. klimaskeptikové, kteří svými tvrzeními vytvářejí iluzorní představu vědecké nejistoty. Ačkoli se k dané skupině hlásí relativně malá skupina vědců a politických představitelů, je o nich poměrně dosti slyšet například v médiích. Laická veřejnost, jež získává své znalosti o klimatické vědě a politice v naprosté většině právě z hromadných sdělovacích prostředků, tak může nabýt dojmu, že jde o zcela rovnocenné názory.

Předmětem výzkumu předložené práce je mediální reprezentace problému klimatických změn v seriózních českých denících (Hospodářské noviny, Lidové noviny, Mladá fronta DNES, Právo) v letech 2013-2014. Klíčovou otázkou představují zprostředkování a způsob interpretace vědeckých poznatků na stránkách zvolených periodik, neboli zda tak činí v souladu s mezinárodně uznávaným klimatickým diskursem nebo zda dávají stejný prostor pro vyjádření zástupcům z řad pochybovačné menšiny. Takový způsob sdělení bez uvedení do patřičného kontextu nejen že neodráží vědecký konsensus, ale zároveň vnáší zmatek do veřejné diskuse o již tak komplexním problému, jakým klimatické změny jsou. Angažovaní občané uvědomující si závažnost celého problému a ochotní usilovat o jeho řešení jsou přitom důležitým prvkem pro úspěšné splnění cílů v oblasti prevence a minimalizace dopadů změn klimatu. Z následujících důvodů je nezbytné zjistit, jak se média prostřednictvím svých produktů vyjadřují k povaze klimatických změn a k rizikům s nimi spojenými.

Pomocí metody obsahové analýzy budu hledat odpověď na hlavní výzkumnou otázku – *Jakým způsobem byla prezentována debata o globálních změnách klimatu na stránkách zvolených seriózních českých deníků v letech 2013-2014.* Pokusím se

odhalit, jaká stanoviska převažují v jejich reprezentaci antropogenních příčin klimatických změn, přijetí adekvátních opatření a hodnocení závažnosti jejich dopadů. Zároveň mne bude zajímat s jakými rámci je problematika globálních změn klimatu spojována a na jaké informační zdroje se jednotlivé deníky nejčastěji odkazují. Při zacílení výzkumného problému jsem zčásti vycházela ze zahraničních studií, konkrétně z analýzy vyváženosti autorů Boykoff [2004] a analýzy rámců Liisy Antilla [2005].

Diplomová práce je rozdělena na část teoretickou a empirickou. Při koncipování teoretické části vycházím z rešerše relevantní české i zahraniční literatury. První kapitola představuje základní úvod do problematiky globálních změn klimatu a seznamuje čtenáře s jejich antropogenními příčinami, pozorovanými projevy i odhadovanými důsledky pro společnost a přírodu. Druhá kapitola odkrývá společensko-historické pozadí řešení problému a roli vědecké komunity při informování a navrhování opatření v oblasti klimatu na jedné straně, a skeptické menšiny zpochybňující různé aspekty klimatických změn na straně druhé. V neposlední řadě prezentuje stanoviska české veřejnosti ke změnám klimatu jako důležitého předpokladu dalšího vývoje klimatické debaty. Závěrečná kapitola stručně představuje základní sociologické a mediální koncepce a teorie, z nichž jsem vycházela při sestavení plánu svého výzkumu, a mapuje současný stav poznání v oblasti změn klimatu a jejich mediálního zpracování.

Empirická část se skládá se ze dvou samostatných oddílů – metodologického a analytického. Metodologická část obsahuje praktické informace o cíli výzkumu, použité metodě, zvolených výzkumných otázkách, výběrovém souboru včetně základní charakteristiky analyzovaných deníků, výzkumném vzorku a konstruovaných proměnných. Analytická část je pak věnována vlastnímu výzkumu a interpretaci jeho výsledků. V závěrečné diskusní části jsou dané výsledky zhodnoceny a zasazeny do širšího teoretického kontextu.

TEORETICKÁ ČÁST

1. KLIMATICKÉ ZMĚNY

1.1 Problematika globálních změn klimatu

Při definici klimatické změny budu ve své práci vycházet z Rámcové úmluvy Organizace spojených národů o změně klimatu,¹ podle níž jde o takovou změnu, „která je vázána přímo nebo nepřímo na lidskou činnost měnící složení globální atmosféry a která je vedle přirozené variability klimatu pozorována za srovnatelný časový úsek“ [Web1]. Toto pojetí rozlišuje mezi tzv. přirozenými změnami klimatu a změnami vyvolanými lidskou činností (antropogenní změny). A jsou to právě lidské aktivity, kvůli kterým čelí současná společnost jednomu z nejzávažnějších environmentálních problémů.

Změny klimatu probíhaly již v dávné geologické minulosti, kdy bylo klima² utvářeno v převažující míře vlivem přirozených faktorů. Jednalo se především o změny sluneční konstanty, změny orbitální dráhy Země, změny rozložení pevnin a oceánů, sopečnou činnost a další [Braniš; Hůnová, 2009: 285]. Počátkem průmyslové revoluce však k přirozeným příčinám přibývají změny vyvolané antropogenní činností.

1.1.1 Globální oteplování či globální změny klimatu

Od počátku vzniku zemské atmosféry se projevuje tzv. přirozený skleníkový efekt, bez jehož působení by průměrná teplota planety činila kolem -18 °C [Nátr, 2006: 51]. Atmosféra Země je tvořena směsí plynů, z nichž některé (tzv. skleníkové plyny³)

---

¹ O Rámcové úmluvě Organizace spojených národů o změně klimatu podrobněji v kapitole 2.1 *Mezinárodní spolupráce při řešení problému globálních změn klimatu*.

² Definice klimatu dle Chromov [1968 in Kalvová; Moldan, 1996: 1] jako „dlouhodobého režimu atmosférických podmínek charakteristických pro dané místo v závislosti na jeho geografické poloze. Pod geografickou polohou se zde rozumí zeměpisná šířka a délka daného místa, nadmořská výška, charakter zemského povrchu (pevnina, oceán, rostlinná pokrývka, apod.)“.

³ Jedná se zejména o vodní páru, oxid uhličitý, metan, ozon, oxid dusný a freony [Kalvová; Moldan, 1996: 9].

absorbují dlouhovlnné tepelné záření zemského povrchu a emitují ho jak do kosmického prostoru, tak zpět směrem k povrchu Země, a tím zvyšují jeho teplotu. To znamená, že „dnešní, pro život příznivá, průměrná teplota zemského povrchu je důsledkem skleníkového efektu atmosféry“ [Kalvová; Moldan, 1996: 9-10].

S rozvojem světového průmyslu však začalo v důsledku změn koncentrací skleníkových plynů (především oxidu uhličitého) docházet k zesilování skleníkového účinku a současně ke zvyšování teploty ovzduší – odtud pojem globální oteplování [Nátr, 2006: 51]. Na skutečnost, že „antropogenní emise oxidu uhličitého mohou způsobit růst teplot atmosféry“ jako první upozornil švédský fyzik a nositel Nobelovy ceny Svante Arrhenius již na konci 19. století [Metelka; Tolasz, 2009: 19].

Antropogenně vyvolaná změna klimatu tedy způsobuje především zvýšení průměrné globální teploty. V současné době činí její přírůstek při zemském povrchu a na povrchu oceánů 0,85 °C v období mezi lety 1880 až 2012 a každé z posledních tří desetiletí bylo postupně teplejší než kterékoli předchozí desetiletí od roku 1850 [IPCC, 2013: 5]. Přesto globální oteplování není zcela přesný výraz, neboť v různých oblastech planety dochází k různým změnám teploty. Celkově se však teplota zvyšuje – nejvíce ve vyšších severních zeměpisných šířkách a více na pevninách než v oceánu [Moldan, 2009: 176]. Současně s oteplováním můžeme pozorovat celou řadu klimatických jevů, které s těmito tendencemi souvisejí, například tání ledovců, ubývání rozsahu ledu a sněhové pokrývky, zvyšování hladiny světového oceánu či mimořádné meteorologické události (vlny veder, sucha, záplavy, bouře a další) [IPCC, 2013]. Z těchto důvodů budu v následujícím textu chápat globální změny klimatu „jako proces globálního oteplování s veškerými jeho příčinami a průvodními jevy“ [Barros, 2006: 11].⁴

1.1.2 Antropogenní příčiny globálních změn klimatu

Dopady lidských činností na globální klimatický systém jsou v podstatě dvojího druhu. Jde o změny ve složení atmosféry (zesilováním přirozeného skleníkového efektu atmosféry) a dále o změny v charakteru zemského povrchu (intenzivní zemědělskou

⁴ Pro potřeby svého výzkumu budu pracovat s výrazy *globální oteplování* a *změny klimatu* zaměnitelně vzhledem k jejich transponovanému užití v mediálním diskursu viz např. Whitmarsh [2009] či Corbett a Durfee [2004].

činností či likvidací přirozených ekosystémů odlesňováním a rozšiřováním zastavěných, zabetonovaných či zemědělsky obdělávaných ploch apod.) [Kalvová; Moldan, 1996: 14].

Jak už bylo řečeno, globální oteplování způsobené zesilováním skleníkového efektu Země je patrné od počátku průmyslové éry, zejména od roku 1970 do současnosti [Barros, 2006: 85]. Dané zesílení je bezprostředně připisováno antropogenním emisím skleníkových plynů,⁵ především oxidu uhličitého⁶. Jeho nejdůležitější zdroj představuje spalování fosilních paliv,⁷ tzn. uhlí, ropy a zemního plynu (dále uvolňování CO₂ například v důsledku odlesňování, změn ve využívání půdy či výroby cementu) [Metelka; Tolasz, 2009: 22]. Až do konce 18. století byla koncentrace CO₂ v atmosféře Země relativně stálá, s hodnotou kolem 280 ppm⁸ [Nátr, 2006: 22]. Od té doby však tato koncentrace trvale narůstá a v současnosti činí již přes 400 ppm [Web2]. Ostatní skleníkové plyny jsou emitovány do ovzduší například při chovu dobytka a pěstování rýže (emise metanu), při používání hnojiv (emise oxidu dusného) a při dalších lidských aktivitách [Moldan, 2009: 185].

Další působení člověka, které se týká přetváření zemského pokryvu a změn ve využívání půdy, představuje menší, nicméně důležitý příspěvek ke globálním změnám klimatu. Stále rostoucí množství kultivované půdy (zastavěné či zemědělské) za prvé, způsobuje uvolňování značného množství uhlíku vázaného v organických sloučeninách v lesních nebo nově přeměněných zemědělských půdách do atmosféry, a za druhé, nahrazení přírodních porostů fotosynteticky neaktivním povrchem (komunikace, letiště, výrobní plochy apod.) snižuje množství atmosférického CO₂ pohlcovaného rostlinami. Do ovzduší se tak opět dostává dodatečné množství tohoto plynu [Nátr, 2006: 44-45].

Rychlé zvyšování počtu obyvatel a jejich nároků způsobují stále větší zátěž prostředí. Závislost lidské společnosti na fosilních palivech, změny ve využívání krajiny a mnohé další faktory se podílejí na utváření klimatu na Zemi. Není tedy překvapením, že se atmosférické koncentrace oxidu uhličitého a dalších skleníkových plynů zvýšily na úroveň za posledních nejméně 800 tisíc let nevídanou [IPCC, 2013: 11]. Atmosférický

---

⁵ Hlavním skleníkovým plynem je vodní pára, ovšem její obsah v atmosféře se nemění v přímé závislosti na lidských aktivitách. Významnými skleníkovými plyny přímo ovlivňovanými lidskou činností jsou oxid uhličitý, metan, oxid dusný, chlorofluorované uhlovodíky (CFC) a ozon [Houghton, 1998: 30].

⁶ Nárůst CO₂ až o 40 % ve srovnání s předindustriálním obdobím [IPCC, 2013: 11].

⁷ Spalováním fosilních paliv se obdobně jako při dýchání rozkládají energeticky bohaté uhlíkaté sloučeniny na CO₂, a tím se uvolňuje teplo [Nátr, 2006: 31].

⁸ ppm (part per million) = jedna miliontina hmotnosti nebo objemu [Moldan, 2009: 157].

chemik Paul J. Crutzen společně s E. Stoermerem pojmenovali toto nově započaté období, v němž se člověk stává hlavním hybatelem probíhajících změn, *antropocénem* [Moldan, 2009: 14-15]. Jedná se o zcela novou geologickou epochu, ve které lidský otisk ovlivňuje všechny složky globálního životního prostředí včetně klimatického systému.⁹

1.1.3 Současné projevy a předpokládané důsledky globálních klimatických změn

Globální změny klimatu se všemi negativními průvodními jevy ohrožují člověka a přírodní systémy ve všech koutech světa. Následující kapitola nastíní, jaké projevy klimatických změn lze již v současnosti pozorovat a jaký je výhled do budoucnosti včetně očekávaných dopadů na planetu Zemi.

Hlavním důsledkem zesilování skleníkového efektu je již zmiňovaný postupný nárůst globálních průměrných teplot vzduchu a svrchní vrstvy oceánů. To však představuje pouze jeden z projevů změn klimatu. Vedle povrchové teploty existuje mnoho dalších ukazatelů klimatických změn, jako jsou obsah vodní páry v atmosféře, množství a rozložení srážek, mimořádné události, mořské a pevninské ledovce či hladina světového oceánu [IPCC, 2013].

S celkovým oteplením bezprostředně souvisí stoupání hladiny oceánů, neboť s vyšší teplotou se zvětšuje objem vody a současně roztávají mořské i pevninské ledovce [Nátr, 2006: 70].¹⁰ Od počátku 20. století se zvyšovala průměrná hladina oceánů o 1,7 mm ročně, v posledních dvou dekadách dokonce o více než 3 mm ročně [IPCC, 2013: 11]. Následky tohoto dlouhodobého trendu se navíc negativně projevují v součinnosti s extrémními povětrnostními a klimatickými jevy, například mohutné vlnobití způsobené silným větrem či tajfuny vyvolávající velké příbojové vlny a další [Moldan, 2009: 182].

Poruchy klimatu se odrážejí také v četnosti a intenzitě dalších mimořádných

---

⁹ Klimatický systém Země se spolu s globálním systémem hydrosféry, stratosférickou ozónovou vrstvou, globálním cirkulačním systémem atmosféry, hydrologickým cyklem, cirkulací oceánů, tropickými deštnými pralesy a tvorbou a erozí půd řadí mezi tzv. globální životodárné biosférické systémy [Web3].

¹⁰ Ke změně hladiny oceánů přispívají především ústup ledovců, úbytek hmotnosti grónského a antarktického ledového příkrovu, rozsáhlé ubývání mořského ledu (především arktického) a jarní sněhové pokrývky v polárních oblastech [IPCC, 2013: 9].

událostí jako jsou zvýšení srážkové úhrny¹¹ či vlny velkých veder a dlouhotrvající sucha [IPCC, 2013: 7]. Frekvence živelních pohrom (povodní, požárů aj.) se tím neustále zvyšuje, což představuje pro lidskou společnost vůbec nejzávažnější hrozbu globálních změn klimatu.

Pro potřeby konstruování scénářů budoucího vývoje klimatu se využívá globálních klimatických modelů. Tyto modely předpokládají pokračující oteplování a další projevy změn klimatu v důsledku nárůstu emisí skleníkových plynů. Podle většiny scénářů by se na konci 21. století měla průměrná globální teplota při povrchu Země zvýšit minimálně o 1,5 °C oproti průměru let 1850-1900.¹² Hladina světového oceánu by se podle odhadů mohla do konce roku 2100 zvýšit až o 82 cm [IPCC, 2013: 20; 25]. Tato skutečnost by měla devastující dopad pro některá přímořská města i celé ostrovní státy, jež by v důsledku stoupající hladiny mohly dokonce i zmizet [Moldan, 2009: 182]. Nadále bude docházet k rozsáhlému tání sněhové pokrývky, zmenšování rozsahu mořského ledu a ledovců či ke změnám rozložení a množství vodních srážek – téměř jistě se stále vyšší intenzitou [IPCC, 2013: 20-25].

Výše uvedené proměnné ohrožují také faunu a flóru, případně celé ekosystémy¹³ na všech kontinentech a ve všech oceánech. Důkazy dopadů změn klimatu jsou nejsilnější a nejkomplexnější právě u živé přírody. Některé vodní a suchozemské ekosystémy velice citlivě reagují na průběh teplot a nebudou schopné se adaptovat na rychlost probíhajících změn (například arktická tundra či amazonský deštný prales). Velmi nepříznivě jsou ovlivňovány korálové útesy v oceánech, které trpí zvýšenou teplotou a kyselostí (acidifikací) mořské vody. Pevninské a mořské ekosystémy hrají významnou úlohu při regulaci klimatu, neboť v současnosti pohlcují zhruba polovinu emisí uhlíku způsobených lidskou činností.¹⁴ Uvolňování uhlíku do atmosféry v důsledku

---

¹¹ Antropogenní činnosti ovlivnily globální hydrologický cyklus. V souvislosti s vyššími teplotami se zvyšuje výpar (obsah vodní páry v atmosféře) a následně i srážkový úhrn, z čehož vyplývá, že výskyt extrémních srážek bude častější [Barros, 2006: 79].

¹² Bez dodatečné snahy o snižování emisí skleníkových plynů předpokládají scénáře zvýšení průměrné globální teploty při zemském povrchu v roce 2100 v rozsahu 3,7 °C až 4,8 °C v porovnání s předindustriálním obdobím [IPCC, 2014b: 9].

¹³ Ekosystém je „funkční soustava živých a neživých složek zahrnující všechny organismy na určitém území v jejich vzájemných vztazích a ve vztazích s fyzikálními a geochemickými činiteli prostředí“ [Husták; Máchal; Slámová, 2001: 16].

¹⁴ „Rašeliniště, mokřady, půdy, lesy a oceány plní stěžejní úlohu při vázání a ukládání uhlíku, a tím přispívají k ochraně před změnou klimatu.“ [Web4]

odlesňování a degradace ekosystémů představují značné riziko a urychlení klimatických změn [Web4]. Změny klimatu poté v interakci s dalšími *stresory*, jako jsou antropicky ovlivněné změny přírodních stanovišť, nadměrné využívání přírodních zdrojů, znečištění ovzduší či rozšiřování invazivních druhů, způsobují neustálý úbytek biologické rozmanitosti, která je základní podmínkou pro zdravé fungování ekosystémů [IPCC, 2014a: 14-17]. Bez jejich účinné ochrany a obnovy hrozí nevratné poškození světové biodiverzity a oslabení schopnosti ekosystémů poskytovat služby¹⁵, které člověk z ekosystémů požívá [Moldan, 2009: 106-107].

Tyto změny se v budoucnosti ještě prohloubí a budou přinášet nová rizika. Podíl světové populace zažívá již nyní výrazný nedostatek pitné vody v důsledku vysychání zdrojů povrchové a podzemní vody v již tak suchých subtropických oblastech a současně zhoršení její kvality. Utrpí také zemědělská produkce, neboť vyšší teploty ovlivní pěstování hlavních plodin (pšenice, rýže a kukuřice) v tropických a mírných oblastech. Změny klimatu se dále promítnou do stavu lidského zdraví, především v rozvojových zemích. V důsledku intenzivnějších vln veder, požárů a dalších živelních pohrom se zvýší pravděpodobnost nemocí, zranění a úmrtí. Oslabení produkce potravin v chudých oblastech povede k podvýživě obyvatel a stoupne nebezpečí infekčních onemocnění z potravin či vody. Zvýší se migrace obyvatel ze zasažených oblastí, dojde ke zhoršení chudoby ve většině rozvojových zemí a variabilita klimatu může dokonce nepřímou způsobit riziko násilných konfliktů a rivalit mezi některými státy [IPCC, 2014a: 17-20].

Zásadní faktor pro zmírnění či zpomalení současných i budoucích projevů klimatických změn představuje přijetí patřičných opatření pro efektivní snižování emisí skleníkových plynů, jež se odvíjí od celosvětového socioekonomického rozvoje a klimatické politiky. Mezinárodní spolupráce a navrhovaná globální řešení jsou součástí následující kapitoly.

---

¹⁵ Ekosystémové služby představují ucelenou koncepci vztahů mezi lidmi, kvalitou jejich života a ekosystémy. Mezi ekosystémové služby patří zásobovací, regulační a kulturní služby, jež člověka přímo ovlivňují, a služby podpůrné, které jsou nezbytné k udržování ostatních služeb [Moldan, 2009: 103, 106].

2. SPOLEČENSKO-HISTORICKÝ KONTEXT KLIMATICKÝCH ZMĚN

2.1 Mezinárodní spolupráce při řešení problému globálních změn klimatu

Změny klimatu představují z globálního hlediska jednu z nejzávažnějších environmentálních hrozeb současné společnosti a jako takové jsou předmětem zájmu světových společenství. Klimatické změny byly dříve pojímány výhradně jako vědecký problém, ovšem vzhledem k závažnosti jejich důsledků a úzké souvislosti s hospodářstvím se od poloviny osmdesátých let 20. století staly důležitým předmětem politických debat a podnětem pro četná mezinárodní vyjednávání [Barros, 2006: 133]. Celosvětová spolupráce je podmínkou pro úspěšnou regulaci změn klimatu jednak z toho důvodu, že všechny země přispívají v různé míře k emisím skleníkových plynů, a jednak proto, že dopady klimatických změn se dotknou právě každé z nich.

Globální problém vyžaduje globální řešení. Odpovědí na hrozbu změn klimatu se stala v roce 1992 Rámcová úmluva Organizace spojených národů o změně klimatu (UNFCCC), přijatá na Konferenci OSN o životním prostředí a rozvoji (UNCED) v Rio de Janeiru [Moldan, 2009: 184]. Tato Úmluva si klade za cíl „dosáhnout, v souladu s odpovídajícími opatřeními úmluvy, stabilizace koncentrací skleníkových plynů v atmosféře na úrovni, která by umožnila předejít nebezpečným důsledkům vzájemného působení lidstva a klimatického systému“ [Web1: 4]. Jedná se však spíše o prohlášení deklarativního charakteru postrádající jakákoliv faktická opatření.

Konkrétní závazky k redukci emisí skleníkových plynů přinesl až prováděcí protokol k Rámcové úmluvě OSN o změně klimatu, jenž byl podepsán v roce 1997 v japonském Kjótu. Kjótský protokol vymezil dvě kategorie států – v první figurují rozvojové plus evropské postkomunistické, ve druhé zbytek. Jejich společné závazky i povinnosti se přitom odvíjejí od skutečnosti, do jaké míry se podílejí na klimatických změnách a podle toho, jaké jsou jejich reálné možnosti [Barros, 2006: 133-134]. Ve shodě s článkem 3 daného protokolu měly průmyslově vyspělé státy snížit své antropogenní emise skleníkových plynů¹⁶ v období let 2008-2012 nejméně o 5 % vzhledem k úrovni z roku 1990 [Web5: 3]. Procenta snížení pro jednotlivé státy se lišila,

---

¹⁶ Jednotlivé skleníkové plyny jsou definovány tzv. kjótským košem, kde je kromě CO₂ obsaženo dalších 5 kategorií plynů, konkrétně metan, oxid dusný, chlorované a fluorované uhlovodíky, polyfluorované uhlovodíky a fluorid sírový [Moldan, 2009: 184-185].

například Evropská unie se zavázala k redukci o 8 % (Česká republika rovněž tak), zatímco rozvojové země se nezavázaly k žádným kvantifikovaným povinnostem. Situace se však změnila a rozvojové země dnes produkují srovnatelné emise skleníkových plynů, které navíc poměrně rychle rostou. To je jedním z důvodů, proč Kjótský protokol čelí častým vlnám kritiky. Odpůrci v čele se Spojenými státy argumentují, že je nutno dosáhnout nové úmluvy, která by zahrnovala rovněž rozvojové státy. V opačném případě k ní odmítají přistoupit [Braniš; Hůnová, 2009: 327-328; Barros, 2006: 134]. Mezi smluvními stranami tedy nadále chybí největší emitenti skleníkových plynů, jako jsou Čína nebo Indie. V neposlední řadě se namítá, že předpokládané redukce emisí jsou příliš malé na to, aby měly výraznější vliv na zmírnění změn klimatu [Moldan, 2009: 184].

Od vstupu Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu v platnost se začaly pravidelně pořádat konference smluvních stran Úmluvy. Kromě 3. konference smluvních stran (COP 3) v Kjótu, kde byl přijat příslušný protokol, stojí za zmínku například 15. konference (COP 15), jež proběhla v roce 2009 v dánské Kodani. Přesto, že konference nepřijala žádný závazný dokument, byla jejím výsledkem tzv. Kodaňská dohoda a v ní potvrzen cíl snahy o zmírnění průběhu změn klimatu. Základním cílem je, aby se průměrná globální teplota nezvýšila o více než 2 °C ve srovnání s předindustriálním obdobím [Web6]. Na 18. konferenci smluvních stran Úmluvy (COP 18) v Dauhá v Kataru (2012) bylo fungování Kjótského protokolu prodlouženo až do roku 2020 s tím, že do roku 2015 by se měla vytvořit nová globální klimatická dohoda týkající se všech států [Web7]. Právě 21. ročník konference (COP 21) v roce 2015 v Paříži je všemi velmi očekávanou událostí. Z důvodu dosažení výrazného posunu klimatických jednání uspořádal generální tajemník OSN Pan Ki-mun v září roku 2014 mimořádný Klimatický summit v New Yorku, jakéhosi *předskokana* klíčové konference smluvních stran v Paříži. Vyzval vládní představitele a světové osobnosti z oblasti financí, obchodu a občanské společnosti k okamžité akci a urychlení přijetí opatření v sektorech, které by nejvíce přispěli ke snižování emisí, a současně k mobilizaci politické vůle k vytvoření nové ambiciózní celosvětové dohody [Web8]. Do té doby zůstává Kjótský protokol jedinou světovou dohodou v boji proti změnám klimatu.

2.2 Zdroje informací o klimatických změnách

Oficiální informace a vědecké podklady o průběhu klimatických změn nám podávají zprávy Mezivládního panelu pro změnu klimatu (IPCC), založeného společně Světovou meteorologickou organizací a Programem Organizace spojených národů pro životní prostředí v roce 1988. IPCC je přední vědecký orgán pro posuzování změn klimatu pod záštitou Organizace spojených národů, jehož úloha tkví v poskytování vědeckého pohledu na současný stav poznání v oblasti klimatických změn a jejich možných environmentálních a socioekonomických dopadů.¹⁷ IPCC neprovádí výzkum ani nemonitoruje data nebo parametry vztahující se ke klimatu, nýbrž přezkoumává a hodnotí nejnovější vědecké, technické a socioekonomické informace z celého světa, které jsou relevantní pro pochopení změn klimatu [Web9]. Patří mezi tzv. hraniční organizace (*boundary organizations*), které „zaujímají místo mezi sférou samotné čisté vědy a sférou společenskou a umějí přeložit málo srozumitelné vědecké výsledky do jazyka pochopitelného laikům a do jednoznačných, politicky relevantních závěrů“ [Web10].

Ze zveřejněných výsledků studií a zpráv tisíců vědců vypracovává IPCC shrnující hodnotící zprávy, které jsou prověřovány vědeckou komunitou a konsenzuálně schvalovány vládami všech států na plenárním zasedání IPCC [Moldan, 2009: 176; Web11]. První zpráva IPCC z roku 1990 zdůraznila význam změn klimatu jako výzvy vyžadující mezinárodní spolupráci při řešení jejích důsledků a hrála tak rozhodující úlohu k vytvoření Rámcové úmluvy OSN o změně klimatu. Od té doby bylo v pravidelných intervalech publikováno celkem pět zpráv, z toho poslední byla vydávána postupně v letech 2013-2014 [Web12]. Stejně jako předchozí zprávy se skládá ze tří částí zpracovaných stálými výbory a ze souhrnné zprávy. Vědecký výbor popisuje klimatické změny z hlediska současné vědy (Fyzikální základy), další výbor sleduje jejich přírodní i společenské dopady (Dopady změny klimatu, adaptace a zranitelnost) a poslední se zabývá politickou stránkou dané problematiky (Zmírňování změny klimatu) [Barros, 2006: 139].

---

¹⁷ V roce 2007 byla udělena Nobelova cena za mír společně IPCC a bývalému americkému viceprezidentovi Albertu Arnoldu Gorovi Jr. „za jejich úsilí vynaložené na vytvoření a šíření prohlubujících znalostí o člověkem způsobených klimatických změnách a položení základů pro přijetí opatření, která jsou potřebná pro vyrovnání se s takovou změnou“ [Web13].

Nejnovější hodnotící zpráva zdůrazňuje, že „oteplování klimatického systému je jednoznačné“ a je „extrémně pravděpodobné, že dominantní příčinou oteplení pozorovaného od 20. století je lidská činnost“ [IPCC, 2013: 14, 17]. Tato tvrzení dokládají autoři celou řadou údajů, například rozsáhlým oteplováním atmosféry a oceánů, úbytkem množství ledu a sněhové pokrývky a stoupáním hladiny moří, a to vše v souvislosti s celkovým zvyšováním antropogenních emisí skleníkových plynů. Souhrnný dokument obsahující závěry předchozích tří částí konstatuje vědecká zjištění ohledně průběhu změn klimatu a možností adaptací a mitigací. Přesto i nadále chybí politická vůle k mezinárodní akci a účinná dohoda, jež by státy skutečně zavazovala ke značnému snížení množství emisí CO₂.

Na globální úrovni působí v rámci i mimo Organizaci spojených národů ještě několik institucí zabývajících se hlavními problémy a trendy globálního životního prostředí včetně poruch klimatu. Jednou z nich je Program Organizace spojených národů pro životní prostředí (UNEP)¹⁸, který v roce 2012 zveřejnil v pořadí již pátý *Globální environmentální výhled* (GEO-5). Jedná se o soubor publikací shrnujících environmentální situace na globální úrovni a na úrovni velkých regionů [Moldan, 2009: 282]. Na aktuální zprávě pracovalo více než šest set světových odborníků, kteří shrnuli a analyzovali údaje ze všech kontinentů. Za klíčové oblasti životního prostředí označují vedle klimatických změn například ztrátu biodiverzity, chemikálie a odpady či využití území. Podle současných scénářů by mohlo v následujících 50 letech dojít ke zdvojnásobení emisí skleníkových plynů a tím k nárůstu globální teploty o 3 °C a více, což nekoresponduje se snahou světového společenství nepřesáhnout 2 °C ve srovnání s předindustriální dobou. Navíc zvýší-li se teplota o 2,5 °C, odhadují se roční ekonomické škody ze změn klimatu na 1-2 % světového HDP do konce 21. století [GEO5, 2012: 36].

Prognózou dalšího vývoje v oblasti životního prostředí se zabývá publikace Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj (OECD)¹⁹ s názvem *Environmentální*

---

¹⁸ UNEP je samostatná instituce pro životní prostředí zřízená OSN v roce 1972, jejímž cílem je „podporovat ochranu životního prostředí v globálním měřítku prostřednictvím různých projektů, iniciováním jednání, přípravou úmluv, organizováním konferencí a dalšími způsoby“ či dále „podporovat vědecký výzkum a pomáhat s administrativním zajištěním řady mnohostranných smluv“ [Moldan, 2009: 282].

¹⁹ OECD seskupuje 34 průmyslově vyspělých států včetně České republiky. Konkrétně „shromažďuje informace a doporučuje svým členům nejlepší postupy pro hospodářský rozvoj“ a v posledních letech se

výhled OECD do roku 2050 (již třetí výhled od roku 2001). Cílem dokumentů je pomoci tvůrcům politik pochopit rozsah a kontext environmentálních problémů, kterým bude společnost čelit v následujících desetiletích, a s využitím simulací politických opatření analyzovat jejich potenciální environmentální, ekonomické a sociální dopady [Web14]. Výhled do roku 2050 nese podtitul *Důsledky nečinnosti* a soustředí se na čtyři oblasti environmentálních problémů vyžadující neodkladnou pozornost: změny klimatu, biodiverzitu, čerstvou vodu a dopady znečištění životního prostředí na zdraví. Zpráva konstatuje, že „pokud do roku 2050 nedojde k prosazení náročnějších strategií, dojde pravděpodobně k ničivým změnám klimatu“ a „omezení schopnosti lidí a ekosystémů adaptovat se na změny“ [Web15].

2.3 Navrhovaná opatření v oblasti globálních změn klimatu

Reakcí mezinárodního společenství na přítomnou hrozbu klimatických změn a jejich negativních dopadů jsou komplementární strategie adaptace a mitigace. Řada projevů klimatických změn bude pokračovat po celá staletí, a to i v případě zastavení antropogenních emisí skleníkových plynů, přesto podstatné omezení emisí v příštích desetiletích může snížit rizika z nich plynoucí, zvýšit šance pro účinné adaptace a snížit náklady na mitigace.

Základním cílem mitigačních neboli zmírňujících opatření je efektivní redukce emisí skleníkových plynů nebo posilování jejich propadů [IPCC, 2014b: 4]. Pro udržení oteplování pod 2 °C oproti předindustriálnímu období stanovily emisní scénáře mezní limit koncentrací skleníkových plynů na konci 21. století přibližně 450 ppm CO_{2eq}^{20 21 22}. Pro dosažení této snahy by bylo nutné snížit do roku 2050 globální antropogenní emise skleníkových plynů o 40 % až 70 % ve srovnání s rokem 2010 a v průběhu dalších

---

stal „udržitelný rozvoj a environmentální strategie jedním z důležitých cílů této organizace“ [Moldan, 2009: 284].

²⁰ CO_{2eq} je „souhrnná koncentrace skleníkových plynů vyjádřená jako koncentrace ekvivalentního CO₂, to znamená jako součet koncentrací všech skleníkových plynů podle jejich globálního ohřivacího potenciálu“ [Moldan, 2009: 180].

²¹ Pro srovnání – koncentrace ekvivalentního CO₂ pro rok 2011 se odhaduje na 430 ppm [IPCC, 2014b: 9].

²² Dané limity mají význam spíše politický, jako „jasně kvantifikovaný cíl, o jehož dosažení lze usilovat a jehož splnění či nesplnění lze poměrně dobře ověřit“ [Metelka; Tolasz, 2009: 31].

padesáti let se dostat na téměř nulovou úroveň emisí. Na druhou stranu většina scénářů již dnes ukazuje, že splnění podmínky nepřekročit tyto koncentrace je prakticky nemožné, což bude mít pro lidstvo a přírodní systémy extrémně vážné důsledky [tamtéž: 13]. Konkrétní možnosti mitigací jsou dosažitelné v každém větším sektoru. Jako nejefektivnější se jeví integrovaný přístup kombinující různá opatření vedoucí k dekarbonizaci (tzn. redukci uhlíkové náročnosti) výroby energie, snížení energetické náročnosti a regulaci emisí skleníkových plynů v dopravě, průmyslu či při provozu budov, snížení celkové čisté hodnoty emisí (především z odlesňování a zemědělství) a posílení pozemních zásob uhlíku. Vývoj závisí také na chování a životním stylu jednotlivců, jejichž změny mohou mít značný vliv na snížení emisí (spotřeba energie v domácnostech, způsoby stravování, výběr produktů s delší životností, redukce odpadů z potravin apod.) [tamtéž: 21-25].

Mitigační a adaptační opatření se vzájemně doplňují. Adaptace představuje „proces přizpůsobování se skutečnému nebo očekávanému klimatu a jeho účinkům“ a týká se jak lidských, tak přírodních systémů, kde může lidský zásah usnadnit přizpůsobení se očekávanému klimatu a jeho účinkům [IPCC, 2014a: 5]. Možností adaptací se nabízí velké množství ve všech oblastech, například omezování *stresorů* působících na ekosystémy a fragmentace biotopů, zachování genetické rozmanitosti, zajištění pitné vody, lepší přístup obyvatel ke vzdělání, potravinám, základní sanitaci a zdravotní péči, snižování rizika katastrof a zavedení systémů včasného varování, investice do ekologicky šetrných technologií a infrastruktury a další [tamtéž: 27].

Nabízí se tedy celá škála přístupů jak zamezit škodám a nepříznivým účinkům klimatických změn na životní prostředí a různé aspekty života lidské společnosti. Avšak účinná implementace daných opatření vyžaduje fungující politickou spolupráci na úrovni mezinárodní, regionální, národní i sub-národní a společnou vůli k okamžitému řešení nastalé situace, neboť hrozí, že bez podstatného a rychlého snížení uhlíkových emisí budou dopady klimatických změn nezvratné [tamtéž: 25]. A patrně také velice nákladné. Ekonomickými aspekty změn klimatu se zabývá Sternova zpráva, která zdůrazňuje, že prospěch z přijetí důrazných a včasných opatření převáží z dlouhodobého hlediska nad vynaloženými náklady [Web16: 4].

2.4 Klimatický skepticismus

V řídicím klimatickém diskursu, reprezentovaným Mezivládním panelem pro změnu klimatu, panuje vysoká úroveň vědeckého konsenzu ohledně příčin a důsledků globálních změn klimatu.²³ Nejnovější hodnotící zpráva zdůrazňuje, že jejich dominantní příčinou je lidská činnost a je zapotřebí přistoupit k okamžitým řešením. Přesto vliv člověka na změny klimatu a jejich závažnost bývají předmětem sporů. Vedle zmiňovaného převažujícího odborného názoru na klimatické změny hrají totiž důležitou roli tzv. klimaskeptikové, kteří svými tvrzeními vytvářejí iluzorní představu vědecké nejistoty a ztěžují pochopení široké veřejnosti a přijímání konkrétních opatření.

Ve své práci budu klimatický skepticismus považovat za „soubor názorů v populaci, které buď zpochybňují samotný trend oteplení (nejméně obvyklé), nebo uznávají, že k oteplení dochází, ale zpochybňují jeho antropogenní příčiny, nebo mají za to, že oteplování je neškodné, či přímo prospěšné,“ přičemž tyto pozice se mohou vzájemně překrývat [Vidomus, 2013: 97]. Důležité je pak rozlišovat mezi klimatickými skeptiky z řad veřejnosti, kteří celkově zlehčují situaci kolem klimatických změn (např. ve výzkumech veřejného mínění) a mezi aktivními klimaskeptiky, jež své opoziční názory hlásají soustavně a veřejně, případně organizovaně [tamtéž: 96, 101]. Zpochybňování či popírání existence a závažnosti se přitom netýká pouze změn klimatu, nýbrž i ostatních problémů životního prostředí.²⁴

Přestože se k aktivním klimaskeptikům hlásí relativně malá skupina vědců a politických představitelů, je o nich poměrně dosti slyšet. Argumentují většinou tím, že klimatické změny, pokud k nim skutečně dochází, jsou způsobeny přirozenými výkyvy klimatu a není třeba se jimi znepokojovat. Hlavní osobností českých klimaskeptiků se stal bezpochyby bývalý prezident Václav Klaus, jenž je svými postoji ke klimatickým změnám znám i daleko za našimi hranicemi. Zpochybňuje především jejich antropogenní příčiny a investici do zmírňujících opatření označuje za plýtvání. Mezi jeho příznivce se

²³ Tuto shodu podporuje naprostá většina mezinárodní vědecké komunity, což dokazuje řada studií analyzujících recenzované vědecké publikace a časopisy viz např. Anderegg a kol. [2010], Cook a kol. [2013] nebo Oreskes [2004].

²⁴ Environmentálním skepticismem se ve své knize zabývá Peter Jacques [2009: 17-18] a definuje jej jako „postoj odmítající pravost mnohých nebo jednotlivých (zejména globálních) ekologických problémů“ a projevuje se tím, že „environmentální skeptici zpochybňují existenci a/nebo důležitost environmentální změny, často cestou kritiky ekologických věd“.

řadí např. Miroslav Kutílek (člen českého klubu skeptiků Sisyfos a autor knihy *Racionálně o globálním oteplování*) či Ivan Brezina (autor publikace *Zelená apokalypsa*).²⁵ Díky svým kontroverzním výrokům (například přirovnáním environmentalismu ke komunismu [Klaus, 2007: 22]) získává značnou pozornost médií a českých i zahraničních think-tanků²⁶ „propagujících tržní přístup k ochraně životního prostředí“ a „u nichž je různá míra klimaskepse součástí jejich agendy“ [Vidomus, 2013: 103].

Vědecká obec má nyní více jak 95% jistotu, že na probíhající klimatické změny mají zásadní vliv antropogenní činnosti a ze samotného výčtu problémů přímo souvisejících se změnami klimatu nelze popírat jejich závažnost. Laická veřejnost však může jen těžko posoudit, kdo má pravdu a kdo se mýlí a je pravděpodobné, že u nich ve výsledku přetrvává právě takový dojem, jaký se skeptici snaží vyvolat – že celá debata o klimatických změnách je velmi kontroverzní. Jak ukazují některé zahraniční studie, celou situaci může zhoršovat mediální zpracování problematiky změn klimatu, které pod tlakem normativních požadavků na zpravodajství poskytuje opozičním stranám stejnou pozornost a umožňuje tak klimaskeptikům posilovat jejich stanoviska v médiích a následně i ve společnosti.²⁷ Pochybovačné názory je proto nutno zasadit do patřičného kontextu a nestavět je na roveň zjištění *mainstreamového* klimatického diskursu.

2.4.1 Kontrarámce klimatického skepticizmu

Snahou klimaskeptické menšiny je přesvědčit veřejnost a politické představitele o existenci dostatečných důvodů pro odmítnutí předkládaných opatření v boji proti klimatickým změnám. Pro úspěch tohoto snažení využívají hned několik argumentů, jejichž prostřednictvím zdůrazňují konflikt tam, kde žádný není [Cook; Washington,

²⁵ Studie autorů Jacquese, Dunlapa a Freemana [2008] analyzovala 141 anglicky psaných environmentálně skeptických knih vydaných v letech 1972-2005 a dospěla ke zjištění, že více než 92 % těchto knih je spojena s činností konzervativních think-tanků.

²⁶ Václav Klaus je zakladatel předního českého liberálně-konzervativního think-tanku – Centra pro ekonomiku a politiku (CEP). CEP pořádá přednášky, semináře, vydává publikace a prakticky od svého počátku se staví k environmentálním otázkám kriticky [Vidomus, 2013: 109; Loužek, 2011].

²⁷ Přestože existují náznaky, že se situace v předních amerických a britských denících zlepšila [Boykoff, 2007], bulvární tisk ve Velké Británii v letech 2000-2006 zlepšení neprokázal [Boykoff; Mansfield, 2008].

2011: 43].²⁸

Vidomus [2013: 101-102] se v jedné z kapitol své studie věnuje kontrarámecům klimatického skepticismu. Uvádí zde přehledný výčet strategií užívaných klimaskeptiky pro popírání či zpochybňování různých aspektů klimatické vědy a politiky, jejichž základním společným rysem je *produkce nejistoty* ohledně příčin a důsledků změn klimatu či představa negativního dopadu jakýchkoli regulativních opatření.

V nejčistší podobě je popírána sama skutečnost, že dochází ke globálnímu oteplení nebo, a to bývá častější, je tento jev uznán, ale je zpochybňována jak jeho závažnost (svět sužují daleko důležitější problémy), tak souvislost s lidskými aktivitami.

Popírání hypotézy antropogenních příčin klimatických změn bývá často podloženo argumenty o přirozených příčinách, které je třeba vidět v dlouhodobých klimatických cyklech (změny cirkulace oceánských proudů, zvýšená sluneční aktivita nebo kosmické záření).

Odkaz na přirozené příčiny změn klimatu pak usnadňuje smíření se se skutečností, že proti nim nelze nic učinit, jen se jim přizpůsobit (neboť snaha o jejich zmírňování prostřednictvím regulace průmyslových emisí by např. ohrozila národní bezpečnost či svobody jednotlivce). Někteří věří, že oteplování by mohlo být v řadě případů dokonce prospěšné (např. vyšší produktivita zemědělství, redukce mortality způsobené chladem).

Poslední kontrarámec je založen na potlačování klimatického *alarmismu* a zpochybňování důvěryhodnosti hlavního proudu klimatického výzkumu. V prvním případě se skeptikové snaží vylíčit členy nevládních organizací a environmentálních hnutí jako *radikální, zaujaté* či *hysterické*. V tom druhém je napadána kredibilita klimatických vědců, kteří údajně překrucují výsledky svých výzkumů (výnosnost výzkumných grantů) nebo nezávislost recenzního řízení odborných klimatologických časopisů.

K průběhu globálních klimatických změn, jejich reálnosti, skutečným příčinám, závažným důsledkům v případě nečinnosti a dalším aspektům napadaných v klimaskeptických debatách jsem se již vyjadřovala (viz kapitoly výše).

---

²⁸ Neboť reálná debata není o tom, zda klimatické změny existují nebo nikoliv, ale o jejich konkrétní povaze.

2.5 Postoj české veřejnosti ke změnám klimatu a její úloha v rozhodovacím procesu

Pro úspěšné splnění cílů v oblasti prevence a minimalizace dopadů změn klimatu je důležité pochopit postoje a chování veřejnosti. Veřejná podpora či nesouhlas se zmírňujícími opatřeními klimatické politiky (právními předpisy, regulacemi, daněmi či dotacemi) budou do značné míry ovlivněny veřejnou percepcí rizik a nebezpečí, jež globální změny klimatu představují.

V České republice můžeme v současnosti pozorovat úbytek množství lidí, podle nichž jsou změny klimatu závažným globálním problémem. Vyplývá to z posledního šetření Centra pro výzkum veřejného mínění zaměřeného na problematiku životního prostředí. Navzdory nepatrnému zvýšení podílu těch, kteří hodnotí globální oteplování jako velmi nebo dosti závažný problém ve srovnání s rokem 2013, lze z dlouhodobého hlediska pozorovat zřetelný pokles ve vnímání jeho důležitosti.²⁹ Zatímco v období let 2006-2007 považovaly jev globálního oteplování za problematický více než čtyři pětiny (84 %) české veřejnosti, v roce 2014 to byly už jen dvě třetiny (67 %) dotázaných [Červenka; Kubatová, 2014].

Také v rámci Evropské unie patří Češi spíše ke *skeptičtějším* státům.³⁰ Koncem roku 2013 byl proveden zvláštní průzkum Eurobarometru³¹ zaměřený na veřejné mínění o změnách klimatu, jejich závažnosti, vztahu k jiným globálním problémům a dalších aspektech. Pouze 11 % respondentů z České republiky pohlíží na klimatické změny jako na jeden z nejzávažnějších problémů, kterým aktuálně čelíme na naší planetě [Web17: 9].³² Ve srovnání s průměrem Evropské unie se řadíme mezi státy s největším podílem nesouhlasných názorů v otázkách, zda mitigační a adaptační opatření prospívají ekonomice a mají potenciál vytvářet nová pracovní místa nebo zda by mohlo snížení dovozu fosilních paliv přinést ekonomický prospěch [Web17: 46, 50]. Koncept

²⁹ Na předních příčkách hodnocení závažnosti globálních problémů životního prostředí se již od roku 2002 objevují hromadění odpadů, znečišťování zdrojů a nedostatek pitné vody [Červenka; Kubatová, 2014: 2-3].

³⁰ Uvědomělost ve vztahu ke klimatickým změnám je v České republice na podobné úrovni jako v Estonsku, Litvě, Portugalsku, Rumunsku či Polsku. Naopak daleko např. za skandinávskými státy, Německem či Rakouskem [Web17: 14].

³¹ Průzkum provedený na žádost Evropské komise, Generálního ředitelství pro oblast klimatu a Generálního ředitelství pro komunikaci.

³² V roce 2011 16 % [Web18: 7], v roce 2009 dokonce 36 % [Web19: 7].

klimatických změn jako závažného problému tedy není vytvářen pouze vědci a politickou reprezentací, ale také veřejností.

Rozsáhlá zmírňovací opatření vyžadují mezinárodní spolupráci a podporu ze strany veřejnosti, obchodu a průmyslu. Angažování občané, jednotlivci či skupiny (často organizovaní ve spolcích či sdruženích) jsou důležitými aktéry společenského rozhodovacího cyklu³³ a veřejnost jako taková má právo upozorňovat na potenciální nebezpečí, vyžadovat řešení a účastnit se rozhodovacího procesu [Moldan, 2009: 265, 267]. Právě klimatické *grassroots* hnutí, tedy občanský tlak a přímé kolektivní akce, mají za současných podmínek nezastupitelnou úlohu pro překonání politické stagnace. Jeden z nejznámějších klimatických aktivistů Bill McKibben však zdůrazňuje, že „chceme-li, aby lidé učinili velké změny, musíme vysvětlit, proč jsou potřeba a proč jde o tak závažný problém“ [Pelikán; Vlasatá, 2013: 6]. Důležitá je tedy efektivní komunikace o povaze klimatických změn a o rizicích s nimi spojenými. Život s nízkou produkcí skleníkových plynů (plynoucích z domácí spotřeby a osobní dopravy), dobrovolné snížení spotřeby energie jednotlivci a obecně jejich ochota jednat a změnit své dosavadní návyky závisí na jejich stavu vědomí a obav týkajících se změn klimatu. Jako klíčové se tedy jeví zprostředkování spolehlivých a jednoznačných informací, mimo jiné prostřednictvím médií, neboť lidé získávají své znalosti o klimatické vědě a politice především z hromadných sdělovacích prostředků. Navíc jak ukazují některé zahraniční studie, rozsah pocitů nejistoty a skepse o existenci, povaze a dopadech změn klimatu pramení do jisté míry z pochybností o všeobecném vědeckém konsenzu.³⁴ Tato pochybnost vyjádřená širokou veřejností může být částečně produktem jejich mediální reprezentace. Z následujících důvodů je mediální pokrytí klimatické debaty předmětem mého vlastního výzkumu.

---

³³ Společenský rozhodovací cyklus má čtyři důležité fáze – především jde o rozpoznání problému, dále o formulaci jednotlivých opatření, jejich implementaci a konečně zhodnocení toho, zda došlo k žádoucí změně a zda byl problém vyřešen [Moldan, 2009: 262].

³⁴ Viz např. Antilla [2005].

3. MÉDIA A SPOLEČNOST

3.1 Environmentální problémy jako sociální problémy

Interakce člověka a jeho prostředí je patrná již od doby předhistorické a důsledky lidských aktivit, včetně těch negativních, se promítají do stavu přírodních systémů. Důkazem tohoto tvrzení je mimo jiné dnes již nezpochybnitelná odpovědnost lidí za globální změny klimatu a jejich současné i budoucí projevy, které se dotknou každého z nás, neboť „environmentální problémy jsou problémy *pro* společnost – problémy, které ohrožují naše existující vzorce sociální organizace“ a zároveň „environmentální problémy jsou problémy *společnosti* – problémy, které nás vyzývají ke změně těchto forem organizace. Jsou to lidé, kdo tvoří environmentální problémy a jsou to opět lidé, kdo je musí řešit“ [Bell; Carolan, 2004: 2].

3.1.1 Život v rizikové společnosti

Percepce vědeckého konsensu ohledně antropogenních příčin klimatických změn a závažnosti jejich dopadů představuje nezbytný prvek veřejné podpory klimatické politiky. Dnes máme k dispozici prověřené poznatky klimatologů o tom, že zvyšující se koncentrace oxidu uhličitého a dalších plynů způsobují oteplování planety. Nejnovější průzkum navíc potvrdil, že drtivá většina (97 %) vědců v oboru souhlasí s tvrzením, že tuto nastalou situaci způsobila lidská činnost, především spalování fosilních paliv. Nicméně se ukazuje, že mezi touto skutečností a vnímáním situace veřejností existuje značný rozdíl, neboť velká část z nich je přesvědčena, že názor vědců zůstává nejednoznačný, což se dále projevuje v nedostatečném uznání potenciální závažnosti klimatických změn a přijetí odpovědnosti lidí za globální oteplování [Cook a kol., 2013].³⁵

Klimatologové jsou pochopitelně frustrováni omezenou reakcí na to, co považují za největší hrozbu, které čelí naše planeta [Fischhoff; Pidgeon, 2011]. Je však podstatné

---

³⁵ Např. 57 % americké veřejnosti buď nesouhlasí, nebo neví, že mezi vědci panuje shoda ohledně antropogenních příčin klimatických změn [Cook a kol., 2013: 6].

rozlišovat mezi riziky a *vnímáním* rizik. „Na prahu ekologické katastrofy je potřeba pochopit, jak lidé vnímají rizika spojená s devastací životního prostředí, stále naléhavější.“ [Kyselá, 2013: 35] Klimatické změny totiž představují pro lidskou společnost velmi těžko uchopitelné riziko. Environmentální sociolog Ulrich Beck [2004: 29] to připisuje na vrub povaze rizik v moderní společnosti,³⁶ jejich neviditelnosti a často i nepostižitelnosti lidskými smysly, jelikož „se vyjevují teprve a jedině ve (vědeckém příp. antivědeckém) *vědění* o nich a mohou v něm být měněna, zmenšována či zvětšována, dramatizována nebo bagatelizována, a potud jsou ve zvláštní míře otevřena *procesům sociálního definování*“. Společnost vnímá rizika spojená s klimatickými změnami jakožto abstraktní problém a je zcela závislá na vědeckých poznatcích, aby jim jej pomohly identifikovat. Zároveň se však spolupodílejí na stanovení rizik neboť „riziko je v Beckově pojetí zároveň reálné i tvořené sociální percepcí a konstrukcí“ [Kyselá, 2013: 43].³⁷ Vnímání environmentálních rizik je dále ztěžováno řadou skutečností. Beck tvrdí, že rizika v sobě obsahují něco ireálného neboli že jsou zároveň skutečná i neskutečná. U některých druhů ohrožení, například právě u klimatických změn, nemá vědomí rizika své těžiště v přítomnosti, ale v budoucnosti, kdy se naplno projeví - přesto je nutné jednat již teď [Beck, 2004: 44]. Problematickým se jeví také fakt, že „riziko je prostředkem připsání viny“ [Kyselá, 2013: 52]. Znamená to, že pro zvýšení citlivosti vnímání rizik ohrožujících životní prostředí si potřebujeme ukázat prstem na viníka, který je odpovědný za existenci daného ohrožení. V případě klimatických změn je jím sám člověk a je tedy nezbytné, aby měl každý povědomí o rizicích produkovaných jejich každodenními aktivitami a dokázal je uznat.

V rizikové společnosti jsme vyvlastněni od svých smyslů a potřebujeme perceptivní orgány, jež nám současný stav rizika osvětlí. Toto těžké břemeno nesou klimatičtí vědci, jejichž hlavním úkolem je vysvětlit laikům rizika a nejistoty spojené s potenciálními změnami v následujících letech, desetiletích i stoletích. Těžké z toho důvodu, že se jedná o velice složité a komplexní téma obklopené značnou mírou polemiky a skepticismu. Naštěstí mají k dispozici výstupy Mezivládního panelu pro

³⁶ Beck [2004: 27-29] říká, že „rizika nejsou vynálezem novověku“, přesto rozlišuje mezi riziky industriální společnosti, které byly spjaty s místem svého vzniku (s průmyslovým podnikem, tedy s povoláním), a mezi riziky tzv. rizikové společnosti, jejichž základem je průmyslová nadprodukce a představují pro společnost stav globálního ohrožení.

³⁷ Konstruktivistický pohled na riziko vychází z širšího teoretického rámce, podle něhož je svět konstruován „v rámci sociálních procesů reflexe, komunikace a interpretace“ [Kyselá, 2013: 37].

změnu klimatu představující jeden z nejdůvěryhodnějších zdrojů obeznamujících laickou veřejnost s globálními environmentálními a sociálními důsledky klimatických změn. Přestože je úloha takových alternativních organizací upozorňujících na rizika a možnosti jak je zvládnout nesmírně důležitá, hlavní zdroj vědeckých informací představují pro společnost média, jež přejímají zprávy z primárního zdroje a dále je interpretují směrem k příjemcům.³⁸ „Média a místa spojená s definováním rizik tak získávají klíčové společenskopolitické postavení.“ [Beck, 2004: 29]

3.2 Pozice médií v informování společnosti nejen o změnách klimatu

Média se stala nedílnou součástí každodenního života lidí a jako taková se podílejí na utváření jejich představ o světě. Zásadní dopad masmédií na soudobou společnost je rozsáhle registrován v odborné literatuře.³⁹ Média totiž „ovlivňují chování, postoje či názory jedinců“ a „mohou rozšiřovat obzory poznání, vzdělávat, pomáhat v politickém i spotřebitelském rozhodování, ovlivňovat životní styl (a tím i zdraví)“ [Jiráček; Köpplová, 2003: 151]. Jednotlivé mediální produkty se tak stávají zdrojem ovlivňování veřejného mínění, což jim propůjčuje značnou moc.

Hromadné sdělovací prostředky hrají klíčovou úlohu při identifikaci a interpretaci environmentálních problémů, neboť „jsou to pro většinu z nás právě informace zprostředkované médii, na jejichž základě si utváříme představu o tom, jaké jsou environmentální problémy, jaká je jejich závažnost“ [Novák, 2009: 204]. Z toho vyplývá, že významně ovlivňují také povědomí a názor veřejnosti na klimatickou vědu a politiku. V případě klimatických změn navíc výzkum prokázal, že přesné znalosti jejich příčin a důsledků jsou zásadním faktorem pro lidské jednání [Bord; Fisher; O'Connor, 2000].

3.2.1 Mediální konstrukce reality

Chceme-li pochopit roli masových médií při rozvíjení a zpracování environmentálních

³⁸ Většina společnosti získává své znalosti o vědě především prostřednictvím hromadných sdělovacích prostředků neboli „spíše přes filtr žurnalistického jazyka a užívání metafor než přímou zkušeností či předchozím vzděláním“ [Nelkin, 1995 in Corbett; Durfee, 2004: 130].

³⁹ Viz např. Jiráček a Köpplová [2009], Burton a Jiráček [2001], McQuail [2007] či Trampota [2006].

témat, musíme se nejprve šířeji zaměřit na tzv. konstruktivistický přístup k sociálním, a tudíž i environmentálním problémům.⁴⁰ Podle daného přístupu tyto problémy neexistují objektivně a nezávisle na společnosti, ale naopak jsou konstruovány na základě toho, jak je lidé vnímají a interpretují [Hansen, 2010: 18]. Základní východisko tohoto tvrzení představuje sociálně konstruktivistická tradice, která „je založena na představě, že svět, který prožíváme jako reálný, daný či *přirozený*, je ve skutečnosti jako takový budován a potvrzován (konstruován) v sociální praxi realizovaných mocenských vztahů, hodnotových škál, soudů, mýtů apod.“ [Jiráč; Köpplová, 2009: 282]. Ústřední role médií v daném procesu se následně odvíjí od faktu, že média „tuto *sociální konstrukci reality*“⁴¹ jednak nějakým způsobem reprezentují, jednak se přímo na jejím konstruování podílejí – a dokonce je možná právě mediální konstrukce reality tou nejvýznamnější, k níž se vztahujeme a kterou považujeme za *skutečnou*, protože platnou“ [tamtéž: 282].

Většinu informací o událostech (především o těch týkajících se životního prostředí) nezískáváme přímou zkušeností, nýbrž prostřednictvím toho, co nám bylo řečeno (přáteli, rodinou, učiteli a dalšími) nebo co nám bylo zprostředkováno právě hromadnými sdělovacími prostředky [Hansen, 2010: 18]. V tomto smyslu jsou to právě média, jež konstruují obraz změn klimatu. Je tedy nepochybně důležité podrobit zkoumání jak obsah mediálních produktů, tak významy, které média produkují, abychom zjistili, „jaká *realita* se zprostředkovatelsky stává součástí naší zkušenosti“ [Jiráč; Köpplová, 2009: 286].

3.2.2 Zpravodajství v médiích

Zpravodajství v médiích sehrává důležitou roli zprostředkovatele informací o životním prostředí, neboť „veřejnost má vyjma masmédií jen velice málo jiných zdrojů, kam se obrátit pro informace“ [Hansen, 1991 in Novák, 2009: 216]. Termín zpravodajství nabývá různých významů, jedná se ale především o vědomou činnost, při které novináři hledají a vybírají informace a následně je manifestují v obsahu mediálních produktů (novin, časopisů, rozhlasu, televize i tzv. nových digitálních médií) [Osvaldová a kol., 2005: 21]. Bylo by ovšem mylné se domnívat, že tyto informace jsou k nám v rámci

⁴⁰ Viz kapitola 3.1. *Environmentální problémy jako sociální problémy*.

⁴¹ Podrobně o ní pojednává stěžejní dílo Petera L. Bergera a Thomase Luckmanna *Sociální konstrukce reality. Pojednání o sociologii vědění* [1999].

procesu mediální komunikace⁴² přenášeny v nezměněné podobě. V rámci základních principů sociálního konstruktivismu nemají média pouze reprodukovat sociální realitu, ale také se významným způsobem podílet na jejím konstruování. Mediální komunikace tedy není statickým procesem a současně její „obsah není čistým odrazem skutečnosti, a předpokládá, že je vyráběn (konstruován) za spolupůsobení mnoha mimoobsahových vlivů“ [Reifová a kol., 2004: 61]. O způsobech reprezentace reality ve zpravodajství a konkrétních aspektech ovlivňujících konečnou podobu mediálního sdělení pojednává následující kapitola.

3.2.2.1 Proces výběru událostí a informačních zdrojů

Média prostřednictvím své kontroly nad výběrem informací, zdrojů a argumentů ovlivňují a tvarují konečnou podobu zpravodajství, neboť pouze události, které projdou sítí selekce, se stanou zprávami⁴³ [Reifová a kol., 2004: 61]. V rámci přípravné fáze hledání informací se novináři setkávají s nepřehledným množstvím událostí, které by se mohly stát potenciálními zprávami. Proces výběru událostí a rozhodování, která ze zpráv bude nakonec tvořit obsah zpravodajství, je označován pojmem *gatekeeping*⁴⁴ (tzv. hlídání u brány) [McQuail, 2007: 241]. Lze jej jednoduše popsat pomocí metafory vrátného či dveřníka, který určité zprávy *nechá projít branou* a jiné *nechá stát venku* [Trampota, 2006: 38]. Na rozhodování o obsahu zpravodajství se zpravidla podílí hned několik dveřníků „různé úrovně a různého postavení v podnikové hierarchii“ (od novináře, redaktora, šéfredaktora a v mimořádných případech až po vedení média) a selekce událostí je ovlivněna řadou faktorů od osobnostních charakteristik jednotlivých

⁴² Veškerá komunikace, a tedy i ta mediální, je proces a jsou do něj zapojeni „zdroj (podavatel), sdělení (produkt, který vznikne zpracováním a uspořádáním mediálního materiálu, ve strukturalistické tradici *text*) a příjemce. Když nějaké médium komunikuje se svým publikem, probíhá proces mediální komunikace“ [Burton; Jiráček, 2001: 52].

⁴³ „Zpráva, coby základní kámen zpravodajství, je definována jako žurnalisticky zpracovaná informace o něčem, co se stalo nebo nestalo, stane nebo nestane, nebo o změně nějakého stavu. Fakta, děje nebo myšlenky při tom pouze zaznamenává, sumarizuje a konstatuje.“ [Osvaldová a kol., 2005: 24]

⁴⁴ Myšlenku *gatekeepingu* v oblasti zpravodajských médií poprvé použil americký sociolog David M. White v roce 1950, který se ve své empirické studii „rozhodl zkoumat, jak vlastně probíhá výběr událostí do zpráv“ a „podle čeho se novináři při výběru rozhodují a zda jde o činnost spíše promyšlenou, nebo spíše intuitivní“ [Trampota, 2006: 38].

novinářů přes struktury a pracovní rutiny mediální organizace⁴⁵ po nejružnější tlaky a zájmy [Trampota, 2006: 47]. Pro zařazení události do zpravodajství dále rozhodují její konkrétní rysy, tzv. zpravodajské hodnoty (*news values*)⁴⁶, „které jsou v daném období a daném sociálním a kulturním prostředí (popř. univerzálně) médiu akceptovány jako převažující, pro zpravodajství typické či žádoucí“, například svou překvapivostí nebo fyzickou blízkostí [Reifová a kol., 2004: 76].

Environmentální témata ve zpravodajství podléhají téměř stejným zažitým způsobům výběru a zpracování prvků, z nichž se sestavují obsahy mediálních produktů, jako je tomu u ostatních témat. Významnou úlohu hraje především dodržení časového plánu (uzávěrky), v jehož důsledku se média při jejich zpracování „zaměřují spíše na události než na pomalé procesy, k jejichž popsání je navíc často třeba orientace ve vědeckých poznatcích“ [Novák, 2009: 217]. Konkrétně můžeme rozeznat tři typy takových událostí: „milníky, významné události (vyhlášení a oslava *Dne Země*, summit OSN o životním prostředí a rozvoji v Rio de Janeiro v roce 1992 či summit OSN o udržitelném rozvoji v Johannesburgu 2002); katastrofy či havárie (úniky ropy do moře při haváriích tankerů, jaderné nehody, záplavy, úniky toxických látek) a legální/administrativní události či veřejné akce (parlamentní slyšení, soudní projednávání, akce nevládních ekologických organizací)“ [Hannigan, 1995: 64 in Novák, 2009: 217]. Potvrzuje to i nedávná analýza obrazu klimatických změn v českých denících provedená v letech 1997-2010, podle níž mediální pokrytí odráží především mezinárodní události související se změnami klimatu a mimořádné události (např. povodně) [Cudlínová a kol., 2013: 24]. Druhým významným aspektem při tematizaci otázek životního prostředí v médiích jsou zdroje informací, z nichž média čerpají – tzv. primární definující zdroje [Novák, 2009: 218].⁴⁷ Jedná se o „sociální aktéry nebo zdroje, kteří

⁴⁵ Organizace z toho důvodu, že „mediální produkty (televizní seriály, filmy, stejně jako zpravodajské časopisy či jednotlivé rubriky deníků) se vyrábějí ustáleným způsobem, připomínajícím práci na výrobní lince (včetně vysoké míry dělby práce a poměrně strmé hierarchie odpovědností a pravomocí)“ [Jiráček; Köpplová, 2009: 143].

⁴⁶ Přístup ke zpravodajským hodnotám se v průběhu času mění a vyvíjí. Již v druhé polovině 17. století se německý autor Kaspar Stieler zmiňuje o kritériích důležitosti, blízkosti, dramatičnosti a negativity pro výběr zpráv. Ovšem termín zpravodajské hodnoty (*news value*) poprvé použil Walter Lippmann v roce 1922 pro kritéria jednoznačnosti události, překvapivosti, prostorové blízkosti, osobního zaujetí a konfliktu [Jiráček; Köpplová, 2003: 77].

⁴⁷ Novináři a média jsou často označována za *sekundární definující*, jelikož „jednotlivé zprávy autonomně neutvářejí, spíše jsou naváděna na specifická nová témata pravidelnými a spolehlivými institucionálními zdroji“

prostřednictvím přímých citací nebo nepřímého odkazování ovlivňují a tvarují mediální a zpravodajskou agendu“ a podílejí se tak na tvorbě zpráv (nejen environmentálních) [Hansen, 2010: 199]. V původní definici se jako primární definující označovali ti jedinci, jež ve společnosti disponovali mocí a autoritou, zatímco dnes může být tento pojem použit pro odkazování na zdroj citovaný nebo uvedený v médiích a zpravodajství [Trampota, 2006: 83; Hansen, 2010: 199]. K jednotlivým informačním zdrojům není přistupováno jednotně, nýbrž „některé zdroje jsou v obsazích reprezentovány jako důležitější a jiné jako podružné“, což se projevuje „buď způsobem zpracování výpovědi zdroje, nebo jejím umístěním (pořadím) ve zprávě [Eldridge, 1995: 289 in Trampota, 2006: 81]. Primární definující tak získává možnost zarámovat nejen tematizovaný problém, ale také stanovit výchozí podmínky pro jeho následnou diskusi [Cricher a kol., 1978 in Trampota, 2006: 83].

3.2.2.2 Teorie rámcování (*framing*) a nastolování agendy (*agenda setting*)

Navzdory poměrně obtížnému prokazování účinků médií můžeme říci, že nepřímo a z dlouhodobého hlediska „médiá ovlivňují to, jak lidé nahlízejí na sebe, na svou společnost, na okolní svět“ [Burton; Jiráček, 2001: 373]. Jeden z takových dlouhodobých účinků představuje koncept *agenda setting* neboli nastolování důležitosti témat ve společnosti. Tato teorie vychází z představy, že média, selekcí určitých událostí a vyloučením či opomíjením událostí jiných, určují (nastolují) témata, o kterých přemýšlíme a diskutujeme, a do jisté míry ovlivňují také to, která z nich budeme považovat za důležitá. Trampota [2006: 112-113] vysvětluje takový účinek médií na příkladu ptačí chřipky, tedy že opakované informace „ani tak neovlivňují, jak na ni budou lidé nahlížet, ale ovlivňují to, že ji lidé začnou považovat za podstatný společenský problém“. Schopností přitáhnout a usměrnit pozornost veřejnosti disponuje ze všech mediálních žánrů především zpravodajství (spolu s publicistikou), neboť zpravodajská média jednak vybírají témata podle jejich důležitosti každý den a navíc mají z dlouhodobého hlediska sklon propojovat a seskupovat více souvisejících událostí [Trampota, 2006: 113].

[Cricher a kol., 1978: 58 in Trampota, 2006: 83].

Od objevení konceptu americkými mediology Donaldem Shawem a Maxwellem McCombem na začátku sedmdesátých let se výzkum nastolování agendy stále vyvíjel. V rámci některých novějších výzkumů došli badatelé ke zjištění, že se média kromě výběru a zveřejňování témat podílejí různou měrou také na jejich zpracování [Trampota, 2006: 115, 122]. Každá zpráva je totiž konstruovanou verzí sociální reality, v níž novináři vědomě i nevědomě privilegují konkrétní interpretace a oznamují určité skutečnosti, zatímco jiné ignorují, v procesu běžně označovaném jako rámcování (*framing*). Rámcování dle Entmana [1993: 52] „v podstatě zahrnuje výběr a významnost“ a „rámcovat znamená vybrat některé aspekty vnímané reality a zvýznamnit je ve sdělovaném textu takovým způsobem, aby se podpořila určitá definice problému, příčinná interpretace, morální hodnocení a/nebo doporučené řešení popsané skutečnosti“. Jedná se o takzvanou agendu setting druhého stupně neboli nastolování agendy atributů. Zatímco první fáze zkoumání nastolování agendy se zaměřuje pouze na skutečnost, jaká témata jsou médiu vybírána a následně veřejností považována za důležitá, proces rámcování se navíc zabývá tím, „jakým způsobem je prezentují a co zdůrazňují (rámcují), a jaké rámce témat – nebo objektů – se poté šíří jako zásadní společnosti“ [Trampota; Vojtěchovská, 2010: 243]. A skutečnost, že tematické zarámování událostí ovlivňuje jejich vnímání příjemci, „nás vrací zpátky k vlivu masových médií na postoje a názory“ [McCombs, 2009: 145]. Přesněji řečeno, v souvislosti se změnami klimatu může rámcování novinových zpráv ovlivnit jak předpoklady pro individuální změny chování, tak ochotu podpořit klimatickou politiku [Pinto; Villar; Zamith, 2012].

3.2.2.2.1 Rámcování klimatických změn

Rámcování tématu klimatických změn se věnuje celá řada zahraničních studií. Pro potřeby mého výzkumu uvádím příklady pouze těch, které se při svých výzkumech opírají o roli klimaskeptiků v jejich deproblematizaci. Jeden z takových představuje šetření autorů McCrighta a Dunlapa [2000], kteří analyzovali techniky rámcování propagované některými americkými konzervativními think-tanky mezi lety 1990 a 1997 ve snaze zpochybnit legitimitu klimatických změn jako sociálního problému. Identifikovali celkem tři rámce: kritiku vědeckých důkazů, potenciální přínosy plynoucí ze změn klimatu a škodlivé účinky navrhovaných opatření (tedy, že zmírňující opatření by znamenala příliš velkou hrozbu pro národní ekonomiku a suverenitu). Dospěli též

k závěru, že opakované selhávání v udržení tématu změn klimatu ve veřejné agendě není způsobeno jednoduše slábnoucí pozorností médií či složitostí klimatické vědy, ale je do značné míry výsledkem intenzivního úsilí a uplatňování moci vlivných kontrahentů.

Zvláštní pozornost novinovým článkům rámovaných rétorikou zdůrazňující nejistotu, kontroverzi a klimatickou skepsi věnuje ve svém výzkumu také Liisa Antilla [2005]. Analyzovala články amerických novin v průběhu let 2003-2004 aby zjistila, jakým způsobem je v nich prezentována klimatická věda a navazuje tak na rostoucí množství publikací dokazujících, že médii vytvořené překážky brání veřejnosti a politickým tvůrcům v rozsáhlejší porozumění problematice klimatických změn. Autorka se v průběhu studie setkala se čtyřmi rozpoznatelnými rámci: platná věda, nejednoznačné příčiny či následky (naznačující míru lhostejnosti k závažnosti změn klimatu), nejistá věda a kontroverzní věda. Přestože většina článků zobrazovala klimatickou vědu jako platnou (to znamená, že nezpochybňovala výzkum či existenci klimatických změn a často využívala jako primární definující autory vědeckých studií), Antilla předpokládá, že rámce zdůrazňující neplatnost vědy a posilující mýtus o nedostatku mezinárodního vědeckého konsensu ohledně antropogenních příčin klimatických změn jsou natolik nápadné, že udržují zmatek mezi čtenáři.

3.2.2.3 Normativní požadavky na zpravodajství

Zpravodajství je přisuzována primární funkce zprostředkovatele informací o aktuálním dění ve společnosti. Novinářské zprávy nám často podávají informace o událostech, které nemáme možnost sami zakusit, ale na jejichž základě si o nich utváříme vlastní představy a ovlivňují tak naše názory a postoje. S ohledem na tyto možné dlouhodobé účinky médií se v liberálně demokratických společnostech vytvořily normativní požadavky na zpravodajství vycházející z různých etických kodexů a legislativních úprav regulace médií, ale i obecných představ veřejnosti o tom, „jak by měla média jednat a jakým způsobem by měla zpracovávat informace“ [Trampota, 2006: 13; Trampota; Vojtěchovská, 2010: 128].

Jedním ze stěžejních nároků kladených na obsah zpravodajství je objektivita.⁴⁸

⁴⁸ V českém prostředí je požadavek objektivity a vyváženosti informací dokonce součástí legislativy (§ 4 odst. 2 zákona č. 468/1991 Sb, o provozování rozhlasového a televizního vysílání) [Jirák; Köpplová, 2009: 311].

Objektivita je „zárukou kontroly kvality, jež od nás požaduje, abychom věřili, že předkládané texty jsou platné a věrohodné“ [McNair, 2004: 68]. Jako ústřední etický požadavek se objektivita začala prosazovat až v průběhu 19. a na počátku 20. století a od té doby se pohled na ni vyvíjí v podstatě dvěma směry. Zatímco z hlediska žurnalistické profese panuje názor, že objektivita je možná při dodržení určitých postupů, v rámci mediálních studií se o ní hovoří jako o nedosažitelném ideálu [Trampota, 2006: 144]. Profesní teorie žurnalistiky vnímají objektivitu jako soubor novinářských postupů, jež umožňují přenášet věrný obraz skutečnosti bez jakéhokoliv zkreslení.⁴⁹ Vezmeme-li však v úvahu již samotnou roli lidského faktoru při výběru informací, které mají být prostřednictvím zprávy sděleny, nemůže být tento proces zcela objektivní. V tomto ohledu nelze ve zpravodajství dosáhnout absolutní objektivnosti a důraz se tak klade spíše na požadavky vyváženosti či vědomé nezaujatosti [Trampota; Vojtěchovská, 2010: 128-129; Osvaldová, 2005: 12-13]. Přesto objektivita zůstává určujícím faktorem pro práci novinářů, kteří „se na ni často odvolávají při obraně výsledků své práce“ [McNair, 2004: 71]. Za běžné postupy v rámci novinářské profese se pak považují „oddělování fakt od názorů, vyvážený záznam a popis diskuse a potvrzení žurnalistických výroků odvoláním se na příslušné autority“ [tamtéž]. Pro potřeby zkoumání dodržování objektivity se v praxi často užívá koncept Westerståhla a kolektivu, podle něhož „objektivita souvisí nejen s fakty, ale i s hodnotami“ a lze ji tedy rozložit na dvě konkrétní složky – faktičnost a nestrannost [McQuail, 2007: 173]. Faktičnost se vztahuje k pravdivosti podávaných informací (požadavek přesnosti, informativnosti a úplnosti zpráv) a jejich relevanci, kdy za nejrelevantnější se považují všechna fakta, která se v daném okamžiku týkají většiny lidí a jsou pro ně užitečná [tamtéž: 173-174]. Za nestranné jsou podle daného schématu považovány ty novinářské zprávy, které poskytují rovný a nezkreslený pohled na popisované události a záměrně nezvýhodňují žádnou z výpovědí relevantních aktérů. Nestrannost se tak skládá z kritérií vyváženosti a neutrální prezentace. Vyvážený poměr ve zpravodajství představuje „rovný nebo proporční přístup aktérů do zpráv a jejich rovnocenné předvádění a hodnocení“ [Trampota, 2006: 146]. Je tedy nutné, aby zpravodaj věnoval všem adekvátním stranám

⁴⁹ Jak bylo již řečeno v kapitole 3.2.1 *Mediální konstrukce reality* – média nám zprostředkovávají tzv. mediální realitu, neboť „obsah a struktura zpravodajství nejsou *odrazem* obsahů a struktur existujících ve skutečnosti, nýbrž sociálně podmíněným *obrazem* skutečnosti, který se jen při dosazování konkrétních faktů do ustálených matric inspiruje proběhnutými a k tomu účelu vyhlédnutými událostmi“ [Jiráček; Köpplová, 2003: 76].

přibližně stejnou pozornost a vyvaroval se tak možného stranění v případě jakéhokoliv významného sporu. Neutrální prezentace pak vyžaduje, aby si zpravodajské zpracování dokázalo udržet odstup od události a neobsahovalo žádná explicitní ani implicitní hodnocení [Trampota, 2006: 146; McQuail, 2007: 172].⁵⁰ Požadavek normy objektivního zpravodajství však nelze aplikovat na všechny typy zpráv, např. na tzv. human touch stories (lidsky jímavé příběhy) nebo zprávy investigativního či obhajujícího charakteru [Reifová a kol., 2004: 168].

Při porušení normativního požadavku objektivnosti hovoříme o předpojatosti (*bias*) zprávy, jež „se může projevit otevřeným lhaním či deformováním obrazu zdůrazňováním jedněch faktů a opomíjením jiných“, tzn. zkreslováním reality a preferováním určitého výkladu [Burton; Jiráček, 2001: 300]. Denis McQuail [1999 in Trampota, 2006: 150-151] rozlišuje čtyři typy předpojatosti: angažovanou podporu (záměrné a otevřené stranění, např. prostřednictvím editoriale, komentářů či placené inzerce), propagandu (hůře rozpoznatelná skrytá forma záměrného stranění, např. pomocí specifické prezentace a užití jazyka či odkazováním na konkrétní zdroje pro vytvoření iluze objektivního zpravodajství), nezáměrnou předpojatost (otevřená, ale nezáměrná předpojatost plynoucí ze zobrazování či naopak přehlížení určitých témat či událostí) a ideologii (nejhůře odhalitelná skrytá, ale neintenční předpojatost zakotvená ve zpravodajských textech). Předpojatostí zpráv se ve své studii zabývala Anabela Carvalho [2007]. Zkoumala, nakolik se ideologické postoje britského seriózního tisku promítají do jejich interpretace klimatických změn. Z výsledků bylo patrné, že politická orientace novin je pro zarámování tématu poměrně důležitá. Zatímco konzervativní deník *The Times* zpochybňoval autoritu klimatické vědy a dával větší prostor skeptickým a nesouhlasným názorům, levicově-liberální *The Guardian* a ve většině případů i nezávislý středopravicový list *The Independent* předávali prostřednictvím svých článků obraz vědeckého poznání zdůrazňujícího rizika spojená se změnami klimatu. *The Guardian* silně prosazoval zmírňující opatření v rámci zásady předběžné opatrnosti a idey globální odpovědnosti, naopak *The Times* a v určitých bodech i *The Independent* se zaměřovali na nejistotu vědeckých tvrzení a přispívali ke zdůraznění představy neshody ve vědecké komunitě. K poměrně odlišným závěrům pro české prostředí došla ve své bakalářské

⁵⁰ V případě věcnosti zpráv je potřeba odlišovat projevy zpravodajské a publicistické – „zatímco u zpravodajství předpokládáme neutralitu v přístupu k údajům i ve výrazu, publicistika se neobjede bez osobního stanoviska a individuálního projevu při použití jazykových a stylistických prostředků“ [Osvaldová a kol., 2005: 14-15].

práci Vendula Kochanová [2009], která zkoumala, jakým způsobem prezentují vybrané celostátní deníky (Hospodářské noviny, MF Dnes a Právo) problematiku globálních změn klimatu v průběhu roku 2007. V jedné ze svých hypotéz předpokládala, že se deník Právo (jakožto levicově zaměřený) bude změnám klimatu věnovat intenzivněji než zbylé dva deníky. Potvrdilo se sice, že nejvíce článků na dané téma se objevilo právě v Právu, ovšem větší prostor dané problematice poskytly deníky MF Dnes a Hospodářské noviny (zejména Hospodářské noviny rozebírající téma změn klimatu více do hloubky a podávající odbornější a celistvější informace).

3.2.2.3.1 Vliv žurnalistické normy vyváženosti na podobu zpravodajství o změnách klimatu

Vyváženost zpravodajství, jakožto požadavek nechat vždy zaznít *obě strany* se stejnou relevancí, může „sloužit jako pojistka proti předpojatosti či stranění jednotlivé zprávy“ [Jiráček; Köpplová, 2009: 314]. Analýza vyváženosti se často využívá například pro poměrování času či prostoru poskytnutého jednotlivým politickým stranám v předvolebním období, neboť pouze na základě jejich rovnoměrného zastoupení se mohou občané demokratickým způsobem rozhodovat mezi různými politickými alternativami [Hagen, 2004: 61]. V případě informování o klimatických změnách se však tento požadavek ukázal jako velice problematický. Poskytování stejné pozornosti protichůdným argumentům – na jedné straně špičkovým vědcům podílejícím se na výstupech IPCC, a hrdce klimaskeptiků napojených na konzervativní think-tanky na straně druhé – může samo o sobě vést k chybnému předpokladu, že se jedná o zcela rovnocenné názory a vytvořit tak mylnou představu *horké* vědecké debaty.

Autoři Maxwell T. Boykoff a Jules M. Boykoff [2004] analyzovali žurnalistickou normu vyváženosti a její souvislost s mediálním pokrytím změn klimatu v předních amerických novinách v letech 1988-2002. Jejich studie prokázala, že toto pokrytí přispělo k významnému rozdílu mezi mediálním diskursem a diskursem vědecké komunity, pokud jde o existenci antropogenních příspěvků ke globálnímu oteplování a rozhodnutí týkajících se přijetí opatření na ochranu klimatu. Přestože mezi klimatologů z celého světa převládá názor, že dominantní příčinou změn klimatu je lidská činnost a je zapotřebí přistoupit k okamžitým řešením, v novinovém pokrytí se tato shoda tak jasně neodrazila, ba naopak – ke slovu se hojně dostávali ti, jež popírají jejich antropogenní

původ či vědeckou prokazatelnost. Většina (52,7 %) novinových článků poskytovala stejný prostor názoru, že lidé přispívají ke globálnímu oteplování a druhému, že zvýšení teploty na Zemi lze vysvětlit výhradě přirozeným kolísáním klimatického systému. V případě přijetí opatření v boji proti klimatickým změnám bylo dokonce 78,2 % článků tvořeno vyváženou debatou pohybující se od činností opatrných k naléhavým a od dobrovolných k povinným a pouze 10,6 % článků hlásalo potřebu okamžité a závazné akce. Výsledkem je aura vědecké nejistoty a kontroverze pramenící z dojmu, že vědecká obec a její stanoviska o příčinách a důsledcích změn klimatu je rozdělena na dvě poloviny, přestože konsensus předních světových klimatologů je zcela jasný a konzistentní.⁵¹ Paradoxně tak snaha o dodržování *vyváženého zpravodajství* vede ve skutečnosti k informačně předpojatému neboli nepřesnému pokrytí vědeckých názorů na antropogenní změny klimatu a zkreslenému veřejnému pochopení celé problematiky.⁵² Navazující šetření ukázalo, že v letech 2005 a 2006 již zcela převažovaly články zdůrazňující antropogenní příčiny klimatických změn a tedy lépe odrážející dominantní vědecký diskurs [Boykoff, 2007].⁵³ Stejně zlepšení však neprokázala analýza britského bulvárního tisku, ve kterém byl po celé sledované období (2000-2006) zaznamenán výrazný odklon od převládajícího konsensu [Boykoff; Mansfield, 2008].

Informování o tak komplexním problému, jakým jsou globální změny klimatu, zůstává nepříjemným problémem. Boykoff [2008] proto vyzývá novináře a redaktory, aby k tomuto úkolu přistupovali velice svědomitě. Klíčovou roli v daném procesu hrají také vědci, neboť na základě konzultací by si novináři mohli častěji a konzistentně ověřovat fakta, jež se chystají zveřejnit, a tato spolupráce by jim také umožnila lépe pochopit veškeré základní nuance klimatické vědy. Boykoff tvrdí [2008: 32], že zpravodajství musí být v tomto ohledu *náročnější*, neboť „zpravodajství má zásadní

⁵¹ Jak konstatuje Bedřich Moldan [2013: 9]: „Zásadní zjištění se objevila již v první zprávě IPCC z roku 1991 a stále platí. Žádná z následujících zpráv včetně poslední páté nepřinesla žádné nové *senzace*, znalosti se ovšem zpřesňují a prohlubují ... poslední zpráva pak už jednoduše říká: *lidský vliv na klimatický systém je jasný*“.

⁵² Autoři předpokládají, že „v případě globálního oteplování vytváří toto zkreslení, skryté za závojem žurnalistické vyváženosti, jak diskursivní, tak skutečný politický prostor pro americkou vládu vyhýbat se zodpovědnosti a otálet s přijetím opatření“ [Boykoff; Boykoff, 2004: 134].

⁵³ Jednalo se o analýzu žurnalistické normy vyváženosti v americkém a britském prestižním tisku v letech 2003-2006. V letech 2003 a 2004 se v amerických novinách stále ukazuje značný odklon od vědeckého konsensu, v průběhu let následujících však dochází k obratu. V britských novinách převažovaly články odrážející dominantní vědecký diskurs po celé sledované období [Boykoff, 2007].

význam pro prohloubení porozumění a potenciální zapojení veřejnosti“.

3.2.2.4 Mediální pokrytí problematiky globálních změn klimatu v českém tisku

Globálními změnami klimatu a jejich mediálním pokrytím v rámci České republiky se zabývá studie s názvem *Obraz změn klimatu v českých denících*⁵⁴ v letech 1997-2010, jejímž cílem bylo „poměrně široce popsat trendy v zobrazování změn klimatu v tištěných médiích a dále se zaměřit především na kvalitu informací“ [Cudlínová a kol., 2013: 25]. V průběhu sledovaného období si všímá počtu článků a jejich kategorizací (především s důrazem na kvalitu informace a způsobem jejího sdělování) a v závěrečné diskusi interpretuje vztah mezi kvalitou mediálního sdělení a postojem veřejnosti vůči změnám klimatu. Co do množství článků se podle výsledků šetření české prostředí příliš neliší od toho zahraničního, přičemž nejvíce článků bylo otištěno v období let 2005-2009. Naprostá většina článků byla katastrofického a senzačního rázu a spolu s bulvárními články představovaly dohromady 89 % všech otištěných článků (pouze malou část bylo možno označit za seriózní zprávy). Výsledky této studie a dalších v práci zmiňovaných včetně výzkumů veřejného mínění tak ukazují, že kvalita informací poskytovaných české veřejnosti prostřednictvím celostátních deníků je nedostatečná, přestože „pokud možno kvalitní a věcné informace mohou pomoci kultivovat diskusi o změnách klimatu a hledání nejlepších možných řešení“ [tamtéž: 26].

V českém a slovenském akademickém prostředí nalezneme pouze několik málo diplomových prací zabývajících se různými aspekty klimatické debaty v médiích. V souvislosti se svým vlastním výzkumem se zmíním podrobněji pouze o práci Lenky Lukáčové [2013], která se věnuje analýze názorových článků o globálním oteplování v denících MF Dnes a slovenském SME v letech 2005, 2007 a 2009. V jedné z fází šetření si všímá, do jaké míry zvolené deníky preferují dominantní postoj vůči globálnímu oteplování. Z výsledků vyplývá, že v obou denících zcela převažují články považující globální oteplování za nezpochybnitelný fakt a uznávající jeho antropogenní příčiny. Při ověřování hypotézy týkající se zdrojů informací/citací jednotlivých článků vyšlo najevo, že deník MF Dnes odkazoval častěji na nevědecké zdroje, zatímco deník SME citoval zdroje vědecké. Na základě této skutečnosti autorka usuzuje, „že v deníku

⁵⁴ Do výzkumu byly zahrnuty články z šesti celostátních deníků: Mladá fronta Dnes, Lidové noviny, Právo, Hospodářské noviny, Blesk a Haló noviny.

MF Dnes byla více konstruována politická agenda globálního oteplování a deník SME prosazoval ekologickou agendu“ [tamtéž: 136].

EMPIRICKÁ ČÁST

4. METODOLOGIE

4.1 Předmět výzkumu

Předmětem výzkumu předložené práce je mediální reprezentace problému klimatických změn v seriózních českých denících (Hospodářské noviny, Lidové noviny, Mladá fronta DNES, Právo) v letech 2013-2014. Klíčovou otázkou představují zprostředkování a způsob interpretace vědeckých poznatků na stránkách zvolených tištěných médií.

4.2 Cíle a teoretická východiska výzkumu

Cílem výzkumu je zjistit, jakým způsobem informují vybrané české deníky o různých aspektech globálních změn klimatu a zda tak činí v souladu s mezinárodně uznávaným klimatickým diskursem⁵⁵ nebo zda se pod tlakem normativních požadavků na zpravodajství opírají stejnou měrou o pochybovačné argumenty klimaskeptické menšiny.

Lidé získávají své znalosti o klimatické vědě a politice v naprosté většině z hromadných sdělovacích prostředků a právě způsob, jakým média konstruují obraz změn klimatu, významně ovlivňuje povědomí a názor veřejnosti na ně. Ve své empirické analýze se opírám o relevantní koncepty a studie představené v teoretické části. Inspirací pro mne byla analýza vyváženosti autorů Boykoff [2004], podle níž vyvážené zpravodajství stavějící na roveň názor, že lidé přispívají ke změnám klimatu a je potřeba přistoupit k okamžitým řešením a druhý, že probíhající změny klimatu jsou zapříčiněné výhradně přirozenými faktory a není potřeba se jimi znepokojovat, vede ve skutečnosti k informačně zkreslenému mediálnímu pokrytí příčin a důsledků změn klimatu a zároveň k umělému posílení (skeptických) názorů, které jsou v dané disciplíně okrajové. Takový způsob sdělení bez uvedení do patřičného kontextu neodráží vědecký konsensus ohledně antropogenních změn klimatu a vnáší zmatek do veřejné diskuse o již tak komplexním problému, jakým klimatické změny jsou. Jako další teoretický podklad mi posloužil

---

⁵⁵ Reprezentovaným Mezivládním panelem pro změnu klimatu (IPCC), kde panuje vysoká úroveň vědeckého konsenzu ohledně příčin a důsledků klimatických změn.

výzkum Liisy Antilla [2005], která se ve své analýze věnovala rámcování klimatické vědy v americkém tisku. Rovněž podle této studie brání rámce zdůrazňující nejistotu, kontroverzi a klimatickou skepsi veřejnému porozumění dané problematice.

Celkově lze konstatovat, že oproti zahraničí je mediální zpracování změn klimatu pro české prostředí oblastí téměř neprobádanou, a to i přesto, že právě jejich mediální reprezentace může být jednou z odpovědí na otázku, proč je tak velká disproporce mezi míněním vědců a ochotou lidí usilovat o řešení problému – ačkoli se klimatické změny dotknou každého z nás. Z následujících důvodů se stalo mediální pokrytí klimatické debaty předmětem zájmu mého vlastního výzkumu.

4.3 Výzkumná strategie

Předpokladem úspěšného výzkumu je volba strategie adekvátní výzkumnému problému. Pro vlastní výzkum jsem zvolila strategii kvantitativní,⁵⁶ jelikož předpokládá, „že fenomény sociálního světa (různé jeho aspekty, objekty, procesy ad.), které činí předmětem zkoumání, jsou svým způsobem měřitelné, či minimálně nějak tříditelné, uspořádatelné“ a „informace o nich získáváme v jisté kvantifikovatelné a co nejvíce formálně porovnatelné podobě“ [Reichel, 2009: 40]. Tento přístup mi umožňuje srovnání mediálního a hlavního klimatického diskursu ve sledovaném období.

4.3.1 Metoda obsahové analýzy

Pro zodpovězení výzkumných otázek využiji kvantitativní obsahovou analýzu. Coby technika sběru dat pro „objektivní, systematický a kvantitativní popis manifestovaného obsahu komunikace“ byla definována v 50. letech 20. století americkým badatelem Bernardem Berelsonem [1952: 18 in Jiráček; Köpplová, 2009: 282] v publikaci *Content Analysis in Communication Research*. Rovněž podle některých současných metodologů⁵⁷ je tradiční obsahová analýza „kvantitativní, orientovaná na proměnné, používá předdefinované kategorie, tj. postupuje *shora dolů* a soustředí se na dále neproblematizovaný a objektivně chápaný obsah“ [Miessler, 2008: 116-118].

⁵⁶ Stejně jako autoři Boykoff [2004], kteří ve své studii také využili kvantitativního přístupu.

⁵⁷ Viz např. Neuendorf [2002] či Scherer [2004].

Kvantitativní obsahová analýza, jako každá jiná metoda výzkumu, má své charakteristické rysy, které mohou být jak nedostatkem, tak i předností. Mezi nejčastěji uznávané klady se řadí její přenositelnost, objektivita poskytovaných výsledků nezávisle na výzkumníkovi a jejich již zmiňovaná komparovatelnost⁵⁸ [Trampota; Vojtěchovská, 2010: 103]. Vzhledem k systematickosti⁵⁹ a intersubjektivní ověřitelnosti⁶⁰ dané metody ji lze rozdělit do několika fází šetření podléhajících explicitně formulovaným pravidlům [Scherer, 2004: 30]. Mezi standardní kroky kvantitativní obsahové analýzy patří:

1. formulace výzkumné otázky nebo hypotézy,
2. definice výběrového souboru/populace,
3. výběr patřičného vzorku z populace,
4. výběr a definice jednotky měření,
5. konstrukce kategorií obsahu, které budou analyzovány,
6. vystavení systému kvantifikace,
7. trénink kódovačů a provedení pilotního výzkumu,
8. kódování obsahů,
9. analýza shromážděných dat,
10. definice závěrů [Dominick; Wimmer, 2006 in Trampota; Vojtěchovská, 2010: 103-104].

Tato posloupnost však nemusí být nutně dodržována a úvodní kroky analýzy lze různě kombinovat [tamtéž: 103-104]. Výzkumný proces není statický a může se stát, že v jeho průběhu bude zapotřebí pozměnit metodu práce nebo se při vyhodnocování objeví nová výzkumná témata vyžadující i dodatečné šetření [Scherer, 2004: 31]. Další výhodou obsahové analýzy, zvláště pro studentské práce a projekty, představuje její nízká finanční nákladnost. Navíc sběr dat se dá v některých případech zvládnout i jednotlivcem, to znamená bez týmu školených kódovačů [Disman, 2008: 174]. Přestože je obsahová analýza velmi dobře rozpracovanou metodou, nelze se domnívat, že je zároveň metodou

⁵⁸ Konkrétně „umožňuje snadné srovnávání různých typů médií a médií různých mediálních krajín“ [Trampota; Vojtěchovská, 2010: 99].

⁵⁹ „Systematický znamená, že se všechny mediální obsahy zpracují stejným způsobem.“ [Scherer, 2004: 34]

⁶⁰ „Intersubjektivně ověřitelný znamená, že všichni ostatní – alespoň v zásadě – budou schopni při aplikaci našich výzkumných metod reprodukovat naše výsledky.“ [Scherer, 2004: 34]

jednoduchou. Analýza obsahů médií je časově velice náročná a vyžaduje ze strany výzkumníka celou řadu rozhodnutí (od samotného pojmenování sledovaných položek přes kódování až po třídění výsledků a jejich interpretaci) [Burton; Jirák, 2001: 34].

Obsahová analýza je hojně využívanou metodou pro zkoumání mediálních obsahů,⁶¹ neboť umožňuje zpracování velkého množství textů a podrobení výsledků šetření statistickým analýzám [Scherer, 2004: 30].⁶² Velmi často slouží daná metoda pro posouzení kritéria vyváženosti, neboli jaké názory nebo aktéry prosazují hromadné sdělovací prostředky při selekci témat a zpráv, a právě analýza vyváženosti zpravodajství při informování o problematice klimatických změn je součástí mého vlastního výzkumu ve kterém budu zjišťovat, kolik prostoru je v denících věnováno jednotlivým názorům vůči antropogenním změnám klimatu a přijetí zmírňujících opatření [Hagen, 2004: 61].

Jak jsem naznačila výše, obsahová analýza má také své limity vycházející z její specifické povahy „strukturované analyticko-dokumentační techniky“, ve které výzkumník „nejprve vytváří soubor vzájemně se vylučujících a vyčerpávajících kategorií, které mohou být použity pro rozbor dokumentů, a pak zaznamenává četnosti výskytu jednotlivých kategorií v dokumentu“ [Jeřábek, 1993: 85]. Nevýhodou takového postupu je určitá ztráta významu plynoucí ze značné redukce zkoumané skutečnosti na počítatelné jevy, jelikož zařazením určitého prvku do jedné z kategorií jsou opomíjeny jeho další unikátní vlastnosti [Trampota; Vojtěchovská, 2010: 110]. Samotný proces kategorizace proměnných se významně podílí na závěrečné podobě získaných dat, neboť čím méně kategorií je u jednotlivých proměnných, tím silnější riziko konstrukce namísto analýzy. Výsledkem obsahové analýzy jsou tvrdá, málo detailní a zobecňující data, která nepřinášejí konkrétní vysvětlení zkoumaných jevů (proč tomu tak je a co to znamená) [Trampota; Vojtěchovská, 2010: 110; Jirák; Köpplová, 2009: 283]. Zatímco u kvalitativní analýzy dokumentů (např. při volbě diskursivní analýzy) se analytik nechává textem vést a význam komunikovaného obsahu vytváří až na základě toho, co v textech objevil, v případě obsahové analýzy lze v zásadě říci, že *„dodavatelem významu je sám výzkumník“* [Miessler, 2008: 117]. Přesto někteří autoři polemizují, že nezbytným předpokladem jejího kvantitativního využití je její primárně kvalitativní aplikace, neboť „jejím prostřednictvím jsou hledány, identifikovány a formulovány prvky a fenomény,

⁶¹ Za mediální obsahy považujeme „obsahy společenské komunikace zprostředkované médii“ [Valenta, 2010: 163].

⁶² Výsledky šetření se posléze „dají precizně a přehledně znázornit v číselných hodnotách, tabulkách a grafech“ [Scherer, 2004: 30].

keré až teprve po tom je možné kvantifikovat“ [Reichel, 2009: 127]. Tento kvalitativní prvek jsem využila při hledání interpretačních (mediálních) rámců ve zvolených denících, které ovlivňují vyznění jednotlivých článků zdůrazňováním či naopak opomíjením různých aspektů týkajících se klimatické vědy. Při procesu operacionalizace rámců jsem vycházela ze studie Antilla [2005], která vymezila čtyři interpretační rámce: platná věda, nejednoznačné příčiny či následky, nejistá věda a kontroverzní věda. Pro potřeby svého šetření jsem zachovala pouze rámeček platná věda (nezpochybňující výzkum ani existenci klimatických změn), který jsem dále rozšířila o rámce odpovídající různým strategickým argumentům klimaskeptiků tematizovaných v teoretické části. Pomocí induktivního postupu konstrukce interpretačních rámců dovozují existenci těchto předem stanovených rámců na základě četnosti jejich výskytu v jednotlivých člancích [Web20: 15-16].

I přes zmíněné limity představuje pečlivě a s rozmyslem provedená obsahová analýza přínosný rozbor mediálních obsahů, přináší určitý popis mediálních sdělení a umožňuje hledat souvislosti mezi jejich různými aspekty, které jinak unikají běžné pozornosti čtenářů, ale které na ně přesto mohou působit [Trampota; Vojtěchovská, 2010: 110; Jiráková; Köpplová, 2009: 283].

4.4 Výzkumné otázky

Jedním z úvodních kroků analýzy je formulace výzkumné otázky nebo hypotézy. Ve své práci vycházím z Punchova *Úspěšného návrhu výzkumu* [2008: 47], podle kterého mají hypotézy ve výzkumu důležitou roli, „pokud mohou být dedukovány z teorie nebo jsou pomocí teorie vysvětleny“. Vzhledem ke skutečnosti, že pro české prostředí dosud neexistuje ucelená analýza zobrazování změn klimatu v tištěných médiích a z ní plynoucí teorie, jež by umožnila předpokládat, jak by mohlo mé zkoumání dopadnout,⁶³ rozhodla jsem se svůj výzkum zacílit pouze pomocí výzkumných otázek.

Na základě teoretické rešerše použiji stejné výzkumné otázky, jaké se objevily ve studii autorů Boykoff [2004], konkrétně zda novinové články odrážejí vědecký

---

⁶³ Jedinou ucelenou obsahovou analýzu zobrazování změn klimatu v českých tištěných denících na delším časovém období provedli autoři již zmiňované studie s názvem *Obraz změn klimatu v českých denících v letech 1997-2010* [Cudlínová a kol., 2013]. Zabývali se však odlišným tématem, konkrétně se zaměřili na celkovou kvalitu informací a její možný dopad na čtenáře.

konsenzus ohledně antropogenních příčin změn klimatu a přijetí opatření pro jejich zmírnění, zároveň však analýzu rozšířím o své vlastní otázky týkající se mediální reprezentace závažnosti klimatických změn a volby informačních zdrojů. Právě zpochybňování závažnosti změn klimatu (vedle jejich souvislosti s lidskými aktivitami) bývá totiž nejčastějším argumentem zástupců klimatického skepticismu. Zahraniční studie ukazují, že podobná stanoviska (podrývající vědecká zjištění o existenci, povaze a dopadech změn klimatu) zvyšují rozsah pocitů nejistoty a skepse u široké veřejnosti. Jako zásadní se tedy jeví zprostředkování spolehlivých a jednoznačných informací z ověřených zdrojů. V neposlední řadě se zaměřím na skutečnost, s jakými rámci je problematika globálních změn klimatu nejčastěji spojována, přičemž zvláštní pozornost budu případně věnovat článkům tematizujících nejistotu a pochyby.

Hlavní výzkumná otázka: Jakým způsobem byla prezentována debata o globálních změnách klimatu na stránkách zvolených seriózních českých deníků v letech 2013-2014?

Takto formulovaná otázka je „příliš široká, aby se na ni dalo přímo odpovědět“ a „proto vyžaduje logické dělení do několika specifických výzkumných otázek“, které vyvozují z teoretické části [Punch, 2008: 40].

Vedlejší výzkumné otázky:

- 1) Jakým způsobem informují vybrané české deníky o antropogenních příčinách globálních změn klimatu ve sledovaném období?
- 2) Jakým způsobem informují vybrané české deníky o přijetí opatření v boji proti globálním změnám klimatu ve sledovaném období?
- 3) Hodnotí vybrané české deníky ve svých příspěvcích dopady globálních změn klimatu na společnost a přírodu jako závažné ve sledovaném období?
- 4) Kdo je primárním definujícím v člancích zabývajících se problematikou globálních změn klimatu ve sledovaném období?
- 5) S jakými interpretačními rámci je spojována problematika globálních změn klimatu ve vybraných českých denících ve sledovaném období?

4.5 Výběrový soubor

Z formulace hlavní výzkumné otázky jasně vyplývá, „která média budeme zkoumat a čeho si budeme na zkoumaných obsazích všímat“ [Trampota; Vojtěchovská, 2010: 104]. Definování výběrového souboru se zpravidla provádí na základě těchto hledisek:

- a) hledisko časové neboli „za jaké časové období budeme mediální obsahy sledovat“,
- b) hledisko volby médií neboli „jaká média budeme rozebírat“ a
- c) hledisko žánrové či tematické neboli „jaké obsahy budeme v těchto médiích analyzovat“ [Scherer, 2004: 35; Trampota; Vojtěchovská, 2010: 104].

Ve své diplomové práci jsem si za analyzovaný časový úsek zvolila roky 2013 a 2014⁶⁴ vzhledem k aktuálnosti článků a faktu, že v těchto letech postupně vycházela Pátá hodnotící zpráva Mezivládního panelu pro změnu klimatu zdůrazňující, že dominantní příčinou klimatických změn je lidská činnost a je zapotřebí přistoupit k okamžitým řešením.⁶⁵ Současně lze v tomto období pozorovat pokračující pokles vnímání globálního oteplování u české veřejnosti jako velmi či dosti závažného problému, a to zejména v porovnání s roky 2006 a 2007. Nelze se jednoznačně domnívat, že za tímto poklesem stojí právě mediální zpracování dané problematiky, nicméně jak již bylo řečeno výše, ze zahraničních výzkumů vyplývá, že rozsah pocitů nejistoty a skepse o existenci, povaze a dopadech změn klimatu pramení do jisté míry z pochybností o všeobecném vědeckém konsenzu produkovaných právě médii.

Při výběru médií jsem se orientovala podle výzkumného tématu. Cílem výzkumu je zjistit, jakým způsobem informují seriózní české deníky o různých aspektech globálních změn klimatu a zda tak činí v souladu s mezinárodně uznávaným vědeckým diskursem. Seriózní tisk bývá kladen do protikladu k tisku bulvárnímu. Zatímco primárním rysem seriózních médií je poskytovat aktuální a relevantní informace z ověřených zdrojů, bulvární média podávají zprávy týkající se především soukromého

⁶⁴ Konkrétně období od 1. ledna 2013 do 30. listopadu 2014 (vzhledem k termínu odevzdání práce nebyly k dispozici veškeré články pro měsíc prosinec).

⁶⁵ První část (zaměřená na fyzikální základy) byla zveřejněna 27. září 2013, druhá část (soustředící se na dopady, adaptaci a zranitelnost) následovala 31. března 2014 a o dva týdny později 13. dubna 2014 byla vydána třetí část (zaměřená na mitigaci, tedy předcházení a zmírňování klimatických změn). Souhrnná zpráva byla zveřejněna 22. října 2014 v Kodani.

života celebrit a známých osobností a zaměřují se na skandály, senzace, zábavnost, kriminální události apod. [Reifová a kol., 2004: 326].⁶⁶ Vzhledem k těmto základním charakteristikám seriózního tisku a požadavkům „striktního oddělování informací a názoru (komentování)“ a „rozlišování činnosti zpravodajské a publicistické“ na něj kladených, jsem se rozhodla analyzovat pouze seriózní české deníky [Osvaldová a kol., 2005: 11].

Poslední volba v rámci výběrového souboru se týká žánrového a tematického vymezení obsahu médií. Do analýzy jsou zahrnuty jak zpravodajské, tak publicistické články, jejichž hlavním tématem byla debata o globálních změnách klimatu. Zatímco na projevy zpravodajské je z jejich podstaty kladen požadavek objektivního (a tedy vyváženého) prezentování událostí a témat, v publicistických příspěvcích je vždy přítomen prvek subjektivního hodnocení při „vyslovování názorů, komentářů, mínění a stanovisek k většinou již známým faktům“ [Osvaldová a kol., 2005: 14]. Přesto budu kromě zpravodajství sledovat i obsah rubrik publicistického žánru abych zjistila, jaké je zde zastoupení jednotlivých názorů na klimatické změny a jaký prostor zde eventuálně získávají klimaskeptikové.

4.5.1 Charakteristika analyzovaných deníků

Ve své práci budu analyzovat čtyři celostátní seriózní deníky, konkrétně Hospodářské noviny, Lidové noviny, Mladou frontu DNES a Právo, které byly vybrány především z toho důvodu, že patří mezi nejčtenější⁶⁷ celostátní placená periodika a jako taková mají velký dosah mezi obyvatelstvem.⁶⁸ V posledních letech prochází mediální trh České

⁶⁶ Přestože s postupující komercializací médií se po roce 1989 i v českém prostředí hranice mezi seriózními a bulvárními médii pomalu stírají co do obsahové i grafické úpravy (např. užívání barevných fotografií nebulvárními médii či jejich zvyšující se zájem o soukromí politiků a celebrit) [Jiráček; Köpplová, 2009: 258].

⁶⁷ Přestože nejčtenějším placeným deníkem v České republice je bulvární deník Blesk, z předchozího výzkumu jasně vyplývá, že problematika globálních změn klimatu je zde okrajovým tématem (v letech 1997-2010 se klimatickým změnám věnovala pouhá 3 % článků) [Cudlínová a kol., 2013: 23].

⁶⁸ Deník Mladá fronta DNES je podle aktuálních výsledků výzkumu odhadů čtenosti tisku Media Projekt nejprodávanejším tuzemským periodikem (695 tis. čtenářů), následuje deník Právo, jehož vydání čte v průměru 342 tis. čtenářů, dále Lidové noviny (196 tis. čtenářů) a Hospodářské noviny (181 tis. čtenářů) [Web21].

republiky výraznými změnami, neboť vydavatelství se přesouvají od zahraničních investorů do rukou tuzemských podnikatelů – s výjimkou deníku Právo, který je od svého počátku v českém vlastnictví.

Hospodářské noviny jsou deníkem zaměřeným na ekonomiku a politiku a z hlediska struktury čtenářů se na levo-pravé škále politického spektra řadí nejvýrazněji vpravo [Hallin; Mancini, 2008: 18]. Hospodářské noviny spadají pod české vydavatelství Economia, a.s., jehož majitelem je podnikatel a investor Zdeněk Bakala a šéfredaktorem je od prosince 2013 Martin Jašminský [Web22].

Lidové noviny vycházejí již od roku 1893 a profilují se jako deník *vzdělaných Čechů* (mají nadprůměrný podíl čtenářů a čtenářek s maturitou či vysokoškolským vzděláním), kteří žijí ve velkých městech a mají vysoký příjem. Lidové noviny jsou liberálně konzervativní deník, který přináší zprávy ze světa politiky, ekonomiky, kultury a vzdělání [Web23]. Spolu s Mladou frontou DNES jsou ve vlastnictví největší české mediální společnosti MAFRA, a.s., kterou v roce 2013 koupil podnikatel a současný ministr financí Andrej Babiš (resp. jeho firma Agrofert, a.s.). Šéfredaktorem je od prosince 2013 István Léko [Web24].

Deník *Mladá fronta DNES* sám sebe označuje za největší seriózní deník v České republice a je vydáván celkem ve 14 regionálních mutacích. Cílovou skupinu čtenářů představuje aktivní a dobře situovaná část populace [Web25]. Noviny Mladé fronty DNES se prohlašují za politicky neutrální, ale v podstatě mají spíše pravicové nebo konzervativní zaměření. Patří pod mediální skupinu MAFRA, a.s. a po rezignaci Sabiny Slonkové v červenci 2014 byl jejich šéfredaktorem jmenován Jaroslav Plesl [Web26].

Deník *Právo* vycházel pod názvem Rudé právo až do roku 1995, kdy byl přejmenován. Jeho šéfredaktorem a většinovým majitelem je již 24 let Zdeněk Porybný a vychází v českém vydavatelství Borgis. Deník inklinuje k levicové straně politického spektra a je považován za noviny blízké sociální demokracii [Web27].

4.6 Výzkumný vzorek

Definice výběrového souboru je důležitým předpokladem pro konstrukci vzorku zkoumání. Většina badatelů nemá neomezené finanční zdroje a technické vybavení pro zkoumání celého výběrového souboru a analyzují jen jeho vhodně zvolenou část

[Trampota; Vojtěchovská, 2010: 104-105].⁶⁹ Vymezení výzkumného vzorku médií tedy spočívá především v nalezení rovnováhy „mezi požadavky na přiměřený a spolehlivý výzkum na jedné straně a omezenými prostředky na straně druhé“ [Scherer, 2004: 35].⁷⁰

Pokud máme zájem pouze o zcela určité obsahy (v mém případě pouze o příspěvky vztahující se ke změnám klimatu), musíme si „stanovit kritéria, podle nichž lze rozhodnout, které součásti mediovaného obsahu jsou pro dané šetření relevantní“ [Scherer, 2004: 37]. Jako jednotku měření⁷¹ jsem určila jeden novinový článek. V rámci fáze předvýzkumu⁷² jsem postupovala následovně – z celkového souboru článků vydaných zvolenými periodiky v rozmezí let 2013-2014 jsem pomocí mediální databáze Anopress IT⁷³ vyhledávala ty příspěvky, jež obsahovaly slovní spojení *globální oteplování*, *změny klimatu* či *klimatické změny*.⁷⁴ Databáze Anopress IT poskytuje automatické skloňování klíčových slov a zároveň umožňuje využití některého z logických operátorů - v případě mého šetření jsem využila operátor *OR*, díky kterému jsem se vyvarovala zahrnutí duplicitních článků do výsledného vzorku. Touto cestou jsem získala celkem 720 článků. Deníkem s nejvyšším počtem příspěvků se staly Lidové noviny s 244 články (34 %), následovala Mladá fronta DNES s počtem 168 článků (23 %) a Právo se 166 články (23 %) a nakonec Hospodářské noviny s výsledkem

⁶⁹ Navíc logika vzorku vychází z poznání sociologie, podle níž není úplná analýza výběrového souboru většinou ani efektivní [Trampota; Vojtěchovská, 2010: 26; 104].

⁷⁰ Pojmy přiměřenost a spolehlivost výzkumu jsou ve vědecké terminologii většinou vyjádřeny termíny validita a reliabilita, přičemž „reliabilita znamená, že metody využívané při šetření jsou zpracovány a zdokumentovány tak, že každý odborník, který tyto metody použije na stejném materiálu, musí dojít ke stejným výsledkům“ a „validitou se rozumí požadavek, aby výzkumné metody měřily opravdu to, co zamýšlíme měřit“ [Scherer, 2004: 34].

⁷¹ Jedná se o „úsek mediálních obsahů, na kterém zkoumáme zvolené proměnné a jejich kategorie“ [Trampota; Vojtěchovská, 2010: 105].

⁷² Předvýzkum slouží k ověření výzkumného nástroje a všech etap sběru dat, výběrového šetření i analýzy [Jeřábek, 1993: 61].

⁷³ Anopress IT, a.s. je členem nadnárodní středoevropské společnosti NEWTON Media. Mediální databáze obsahuje mimo jiné plné texty novinových článků (od roku 1996) a umožňuje vyhledávání libovolných klíčových slov a slovních spojení.

⁷⁴ Média používají termín *globální oteplování* a *klimatické změny* často bez rozmyslu nebo zaměnitelně, ačkoli termín *globální oteplování* je zde nejčastěji preferovaný. Na druhé straně většina vědců a zástupců politické komunity dává přednost pojmu *klimatické změny* (což je patrné nejen z přezkumu vědeckých časopisů, ale také z publikací výzkumných a politických organizací v dané oblasti, například Mezivládního panelu pro změnu klimatu) [Whitmarsh, 2009].

142 článků (20 %). V průběhu analýzy jsem však postupně vyřadila ty články, které se klimatických změn dotýkaly pouze okrajově, či šlo o jejich letmou zmínku v textu bez dalšího rozvedení. Konečný zkoumaný vzorek jsem tak musela zredukovat na počet 187 článků, jejichž hlavním tématem byla debata o klimatických změnách.

4.7 Konstrukce proměnných

Stanovení „obsahových kategorií jednotlivých proměnných, kterých mohou zkoumané jednotky analýzy nabývat“, je klíčovou fází celé kvantitativní obsahové analýzy [Trampota; Vojtěchovská, 2010: 106]. Proměnné mohou nabývat různých hodnot a proto je nesmírně důležité, „aby se kategorie u každé proměnné vždy vzájemně vylučovaly a zároveň pokrývaly všechny možnosti“ [tamtéž: 106]. Každá z proměnných, jejich kategorií a jim přiřazených číselných kódů jsou poté zapsány do tzv. kódovací knihy.⁷⁵ Při samotné analýze – kódování vzorku obsahů – dochází k zaznamenání výskytu kódů kategorií jednotlivých proměnných v měřené jednotce do kódovacího listu [tamtéž: 107].⁷⁶ V rámci svého šetření konstruuji všechny proměnné *a priori*, to znamená, že v novinových článcích vyhledávám již předdefinované kategorie [tamtéž: 106].

Lze rozlišit celkem dva typy proměnných: identifikační proměnné a analytické proměnné. Smyslem první proměnné je identifikace příspěvků umožňující výzkumníkovi v případě potřeby snadnou orientaci v analyzovaném textu, například při závěrečné kontrole či opravení chyb v kódování. Prostřednictvím analytických neboli obsahových proměnných hledáme odpovědi na výzkumné téma. Jelikož jsou tyto proměnné v tématu formulovány poněkud abstraktně, je zapotřebí je převést na viditelnější znaky neboli operacionalizovat. Při tomto postupu je opět kladen požadavek na spolehlivost výzkumu (validitu), konkrétně „aby měřený znak byl skutečnou konkretizací abstraktně pojmenovaného znaku v tématu“ [Scherer, 2004: 43-44].

Všechny proměnné a jejich kategorie jsou do kódovací knihy⁷⁷ zanášeny v logickém pořadí podle jejich zpracování od identifikačních po analytické – nejinak tomu bude v případě mé analýzy.

⁷⁵ Pro každou proměnnou je v kódovací knize uveden „název proměnné, definice, podrobný pracovní návod a hodnoty s příslušnými číselnými kódy“ [Scherer, 2004: 45].

⁷⁶ Pro potřeby sběru dat jsem pomocí tabulkového procesoru Microsoft Excel vytvořila kódovací list ve formě masky v počítači.

⁷⁷ Kódovací kniha s jednotlivými proměnnými a jejich kategoriemi je součástí přílohy této práce.

Identifikační proměnné:

Identifikační číslo (1). Pořadové číslo jednotky měření.

Deník (2). Název deníku, v němž se daný novinový článek objevil (Hospodářské noviny, Lidové noviny, Mladá fronta DNES, Právo).

Datum vydání (3). Přesné datum, kdy byl novinový článek v příslušném deníku publikován.

Strana (4). Číslo strany, na které se novinový článek objevil.

Název článku (5). Zaznamenání úplného znění titulku novinového článku.

Analytické proměnné:

Novinářský žánr (6). Rozlišení novinových článků podle jejich žánru na zpravodajské a publicistické.

Příčiny GZK⁷⁸ (7). Rozlišení způsobu, jakým jednotlivé novinové články zachycovaly debatu o příčinách globálních změn klimatu – Výhradní pokrytí antropogenních příčin (předkládající pouze argument, že příčinou postupujících změn klimatu je lidská činnost⁷⁹); Dominantní pokrytí antropogenních příčin (prezentující jak antropogenní vlivy na klimatický systém, tak tezi zpochybňující tento fakt, ale stále zdůrazňující vědeckou jistotu ohledně vlivu člověka na klimatické změny); Vyvážené pokrytí (věnující zhruba stejnou pozornost oběma názorům); Dominantní pokrytí názoru zpochybňujícího antropogenní příčiny (vyjadřující skepsi ohledně vlivu člověka na změny klimatu jako zanedbatelného či neexistujícího).

Opatření v boji proti GZK (8). Informování o přijetí opatření v boji proti

---

⁷⁸ GZK jako zkratka pro *globální změny klimatu*.

⁷⁹ Dopady lidských činností na globální klimatický systém míním změny ve složení atmosféry či změny v charakteru zemského povrchu.

klimatickým změnám – Dominantní pokrytí potřeby přijetí opatření (prezentující výzvu k realizaci účinných strategií v boji proti současným projevům a předpokládaným důsledkům změn klimatu); Vyvážené pokrytí (věnující zhruba stejnou pozornost oběma názorům); Dominantní pokrytí názoru zpochybňujícího potřebu přijetí opatření proti klimatickým změnám.

Hodnocení dopadů GZK jako závažných (9). Způsob hodnocení dopadů změn klimatu na přírodní a lidské systémy – Ano (varující před nepříznivými důsledky změn klimatu pro společnost/přírodu), Ne (zpochybňující závažnost).

Primární definující (10). Informační zdroj uvedený v článku jako první a získávající tak možnost zarámovat tematizovaný problém a stanovit výchozí podmínky pro jeho následnou diskusi. Jednotlivé kategorie proměnných jsem určila na základě pilotního šetření. Samostatnou kategorii získal Mezivládní panel pro změnu klimatu (jakožto přední mezinárodní orgán věnující se problematice změn klimatu), Pan Ki-mun (generální tajemník OSN), Václav Klaus (hlavní osobnost českých klimaskeptiků) a Bjørn Lomborg (kterého profesor Moldan [Web28] trefně označuje za „*skeptického ekologa* a ekologického guru Václava Klause“). Zbylé kategorie jsou následující: Odborník, tým vědců, vědecká studie; Politik; Ekonom, ekonomická instituce; Evropská unie; Mezinárodní organizace; Novinář, sdělovací prostředky; Dokument; Nevládní organizace; Státní orgán; Specializované agentury; Veřejnost; Jiné.

Při sestavení plánu výzkumu měly být interpretační rámce původně rozděleny pouze na dvě proměnné – na rámec Platná věda a Neplatná věda, který by se dále dělil na kategorie odpovídající jednotlivým skeptickým argumentům. V rámci pilotního šetření jsem však zjistila, že v jedné jednotce měření může být obsaženo i více těchto pochybovačných stanovisek a z toho důvodu byla z každého z nich vytvořena samostatná proměnná. Pracovní označení Neplatná věda (pro proměnné číslo 12-18) si ponechám pro potřeby závěrečného vyhodnocení získaných dat.

Rámec Platná věda (11). Nezpochybňující v žádném ohledu výzkum ani existenci klimatických změn, jejich antropogenní příčiny či předpokládané negativní dopady na

společnost/přírodu.⁸⁰

Rámec Zpochybnění existence GZK (12). Zpochybnění samotné existence globálního oteplování.⁸¹

Rámec Zpochybnění antropogenních příčin GZK (13). Zpochybnění souvislosti klimatických změn s lidskými aktivitami (podložené např. argumenty o přirozených příčinách).⁸²

Rámec Zpochybnění závažnosti GZK (14). Bagatelizace dopadů změn klimatu či poukazování na potenciální přínosy z nich plynoucí.⁸³

Rámec Zpochybnění důvěryhodnosti hlavního proudu klimatologického výzkumu

⁸⁰ Viz např. úryvek z článku: „Podle Mezivládního panelu ke změnám klimatu (IPCC) vzroste hladina světového oceánu do roku 2100 o 26–82 centimetrů. Země se podle zprávy IPCC ke stejnému roku oteplí o 0,3 až 4,8 stupně Celsia. Klimatologové se rovněž shodli na dosud nejvyšší míře pravděpodobnosti, že za oteplování nese hlavní odpovědnost člověk“ [Vědci: Hladiny oceánů stoupnou do roku 2100 až o 82 centimetrů, Právo, 30.9.2013].

⁸¹ Viz např. úryvek z článku: „V předmluvě ke knize tehdejší český prezident napsal, že nesouhlasí s tím, aby byla *sporná myšlenka globálního oteplování a ještě daleko spornější myšlenka dominantního vlivu člověka na globální klima a na globální teplotu zneužívána k dalšímu radikálnímu vstupu státu a politiky do lidské společnosti. S touto falešnou doktrínou je podle něj třeba dál bojovat*“ [Princ Charles napadl popírače změn klimatu, Lidové noviny, 10.5.2013].

⁸² Viz např. úryvek z článku: „Téměř denně nás politici a ekologičtí aktivisté přesvědčují o nutnosti bojovat proti globálnímu oteplování. Většina z nás otupěla a již se neptá: Proč? Morální a finanční náklady na snižování uhlíkových emisí jsou však tak obrovské, že bychom měli o tomto problému neustále přemýšlet. Po letech všemožných diskusí zůstává otázkou, zda dochází ke globálnímu oteplování, zda za to může člověk a jeho produkce oxidu uhličitého a zda tyto změny nakonec nejsou v souhrnu pozitivní“ [Kolik stojí boj s teplem, Mladá fronta DNES, 19.8.2013].

⁸³ Viz např. úryvek z článku: „Jestliže se chceme vyhnout stejnému selhání nyní, musíme udělat to, co nikdo nedělá rád – vyrovnat se s nepříjemnými pravdami. Například že globální oteplování je sice problém budoucnosti, pro přítomnost je ale přínosné. Na to se rádo zapomíná...Jeden model – recenzovaný odborníky – odhaduje, že náklady oteplování převyší výnosy až v roce 2070. To ale neznamená, že máme blouznit o konci světa. S tím musíme přestat. Stejně jako je hloupé popírat existenci globálního oteplování způsobeného člověkem, je neudržitelné oteplování popisovat jako největší katastrofu 21. století“ [Špatný obchod s teplým vzduchem, Lidové noviny, 20.4.2013].

(15). Napadání kredibility klimatických vědců a výsledků jejich výzkumů.⁸⁴

Rámcem Potlačování klimatické alarmismu (16). Vyličení nevládních organizací a environmentálních hnutí jako *radikálních, zaujatých* či *hysterických* nebo označení vědeckých zjištění hlavního klimatologického proudu za *alarmistické*.⁸⁵

Rámcem Fatalismus v oblasti klimatických změn (17). Smíření se skutečností, že proti nim nelze nic učinit, ani přijetím zmírňujících opatření.⁸⁶

Rámcem Negativní dopad regulativních opatření (18). Poukazující například na ohrožení svobody jednotlivce či zpomalení ekonomického růstu.⁸⁷

⁸⁴ Viz např. úryvek z článku: „Skupina vědců, kteří zprávu sestavili, a zástupců vlád, kteří ji korigovali, tvrdí, že jistota o rozhodujícím vlivu člověka na oteplování se vyšplhala z 90 na 95 procent. Toto přesné číslo ovšem není výsledkem žádných měření, ale prachsprostého hlasování (!). A je v rozporu s dnes už potichu, ale všeobecně akceptovaným zjištěním, že posledních patnáct, možná sedmnáct let se zeměkoule zkrátka a dobře neotepluje. Klimatologický mainstream našel v nouzi vysvětlení: ono teplo vzniklé navíc se prozatím ukládá do oceánů. Vysvětlení má tu zásadní vadu, že je ex post. Takže *přední vědci* se dál odvolávají na prognózy, jež se každým rokem víc odchyľují od skutečnosti, a rostoucí pochybnosti řeší kolektivním přihlášením se ke staré víře“ [Neomylní, Lidové noviny, 30.9.2013].

⁸⁵ Viz např. úryvek z článku: „Apokalyptická nabubřelost je však ještě znepokojivější. Podle generálního tajemníka OECD Ángela Gurríi se *naše planeta nebezpečně otepluje*, a tak potřebujeme ihned jednat, abychom se *vyhnuli katastrofě*. Šéfka Organizace spojených národů pro otázky klimatu Christiana Figueresová zase tvrdí, že kvůli globálnímu oteplování *je světová ekonomika v ohrožení*. Cenu za nejextrémnější rétoriku si však odnáší bývalý generální tajemník OSN Kofi Annan, který tvrdí, že neomezit globální oteplování je *strašlivý hazard s budoucností planety a se životem samotným*. Přesto tato rétorika nevyznívá přesvědčivě. Ano, globální oteplování je reálné a způsobené člověkem. Vyvolávání paniky a navrhování nerealistických politik však k řešení problému nepřispěje“ [Davoská apokalypsa čili mýty o oteplování, Hospodářské noviny, 19.2.2014].

⁸⁶ Viz např. úryvek z článku: „Politiky rozhýbou různé hypotézy týkající se planety. Svého času hrozila nová doba ledová, teď je to člověkem způsobené globální oteplování. Nejde o to, že jsou ty hypotézy vycucané z prstu – klima se mění způsobem, který sledujeme na družicových snímcích i v televizi. Jde o to, že politici nabízejí řešení, která prý hrozbu odvrátí, neboť jsou srovnatelně silná jako planetární procesy“ [Hrozba, jež není sexy, Lidové noviny, 11.2.2013].

⁸⁷ Viz např. úryvek z článku: „Evropská unie ve středu prožila vzácný moment realismu. Na summitu o energetice si politici přiznali, že progresivními sny a dogmatismem dostali evropskou společnost do vážného ohrožení. Kvůli vysokým cenám energie, které si Evropská unie sama uhnala svými direktivami,

Pro případy absence některé z analytických proměnných a jejich kategorií v jednotce měření využijí dodatečnou kategorii *Neuvedeno*.

---

hrozí, že jí zakázky a s nimi pracovní místa už nebudou mizet jen do Číny, ale taky do Ameriky. *Průmysl může těžko konkurovat americkým firmám, které platí za elektřinu poloviční cenu*, přiznal na závěr summitu předseda Evropské rady Herman van Rompuy. Konkurenceschopnost a udržitelné ceny energií by v budoucnu měly být vyšší prioritou než strach z klimatických změn. Právě politika strachu a obav Evropu do energetické krize přivedla“ [Nový realismus, Lidové noviny, 24.5.2013].

5. ANALÝZA

5.1 Analýza získaných dat a jejich interpretace

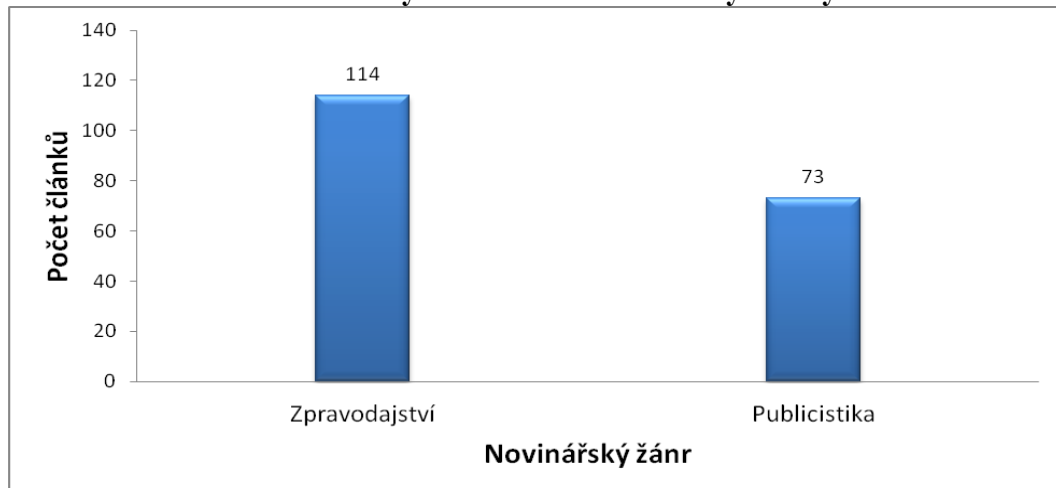
Před zahájením samotné analýzy a interpretace jejich výsledků je zapotřebí uvést základní údaje o bázi dat. Výzkumný vzorek byl tvořen počtem 187 článků z deníků Hospodářské noviny, Lidové noviny, Mladá fronta DNES a Právo, jejichž hlavním tématem se stala debata o klimatických změnách. Dle Tabulky 1 bylo do analýzy zahrnuto 29 článků z Hospodářských novin (16 %), 74 článků z Lidových novin (40 %), 34 článků z Mladé fronty DNES (18 %) a 50 příspěvků z deníku Právo (27 %).

Tabulka 1. Údaje o počtu analyzovaných článků dle jednotlivých deníků

Název deníku	Absolutní četnost	Relativní četnost
Hospodářské noviny	29	16 %
Lidové noviny	74	40 %
Mladá fronta DNES	34	18 %
Právo	50	27 %

(z celkového počtu 187 článků = 100 %; zaokrouhleno na celá čísla)

Při posuzování vyváženosti zpravodajství jakožto jednoho z normativních požadavků na něj kladených jsem potřebovala rozlišit jednotlivé články podle jejich žánru na zpravodajské a publicistické. Jak je znázorněno v Grafu 1, z celkového počtu článků převažovaly příspěvky zpravodajské s počtem 114 článků nad články publicistickými s počtem 73 článků. Za publicistické příspěvky byly označeny články z názorových rubrik a komentářů, jejichž primárním rysem je subjektivní hodnocení skutečnosti.

Graf 1. Podíl novinářských žánrů ve všech analyzovaných článcích

(z celkového počtu 187 článků)

Nyní mohu přistoupit k zodpovězení mnou stanovených vedlejších výzkumných otázek, jejichž prostřednictvím se pokusím zjistit, jak zvolené české deníky konstruují obraz problematiky klimatických změn, neboli: **Jakým způsobem byla prezentována debata o globálních změnách klimatu na stránkách zvolených seriózních českých deníků v letech 2013-2014?**

1) Jakým způsobem informují vybrané české deníky o antropogenních příčinách globálních změn klimatu ve sledovaném období?

Odpověď na výzkumnou otázku jsem získala vyhodnocením proměnné Příčiny GZK. U zpravodajství sleduji především, zda příspěvky podléhají normě vyváženosti při informování o příčinách změn klimatu a poukazují stejnou měrou na vliv člověka a přirozených faktorů. Publicistika reaguje na aktuální zpravodajství a zároveň se snaží čtenáře ovlivnit vyjádřením určitých stanovisek. U publicistických článků mi tak zastoupení jednotlivých kategorií umožnilo poodhalit, jaké názory v nich převažují.

V Grafu 2 jsou zobrazeny Příčiny GZK v jednotlivých denících dle zpravodajského žánru. Kategorie proměnných, kterých mohou jednotky měření nabývat, jsou znázorněny ve sloupcovém uspořádání (závislosti), barevně jsou pak rozlišeny názvy deníků, z nichž byly články čerpány. Analyzováno bylo celkem 114 zpravodajských článků, z toho 14 článků pocházelo z Hospodářských novin (HN), 35 článků z Lidových novin (LN), 23 článků z Mladé fronty DNES (MF DNES) a 42 článků z deníku Právo. Vyhodnocení dat provedu pro každý deník zvlášť.

Deník Hospodářské noviny jako jediný ve svých příspěvcích zdůrazňuje pouze výhradní vliv člověka na probíhající změny klimatu, ovšem v nadpoloviční většině o nich vůbec neinformuje.

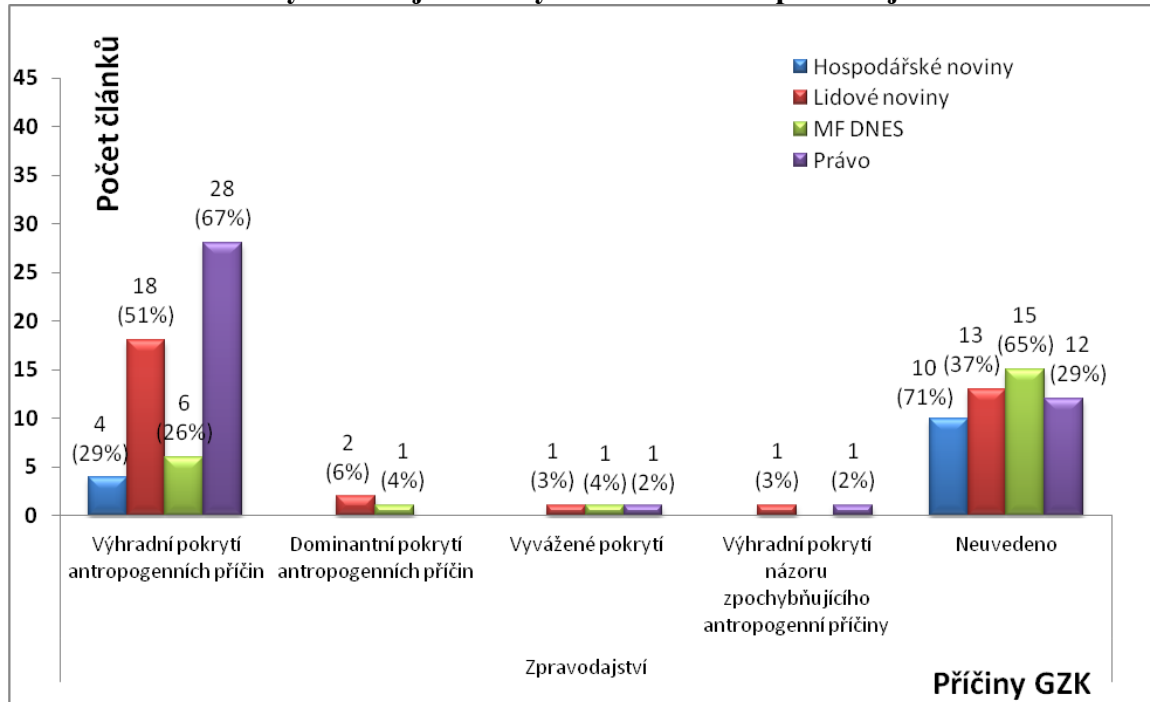
Lidové noviny předkládají především argument o antropogenních změnách klimatu. Dva články uvádějí, že oteplování a jeho průvodní jevy souvisí s přirozenou variabilitou klimatického systému, zároveň však z větší části poukazují na skutečnost, že z více než poloviny se na změnách klimatu podílí člověk produkcí skleníkových plynů. Pouze jeden článek věnoval stejnou pozornost názoru, že klimatické změny jsou způsobené vlivem lidské činnosti a přirozených změn na planetě. Co je však zarážející, našel se i takový zpravodajský článek, který prezentoval antropogenní změny klimatu jako spornou myšlenku bez dalšího rozvedení. Opět značný počet článků se k příčinám nevyjadřuje.

Články Mladé fronty DNES, stejně jako tomu bylo u Hospodářských novin, nepodávají při reprezentaci klimatických změn více než z poloviny žádný údaj o tom, co je způsobuje. Zbývající příspěvky informují výhradně o lidském vlivu na ně a pouze minimálně uvádí ve stejné míře názor polemizující o jejich původu v lidské činnosti.

V deníku Právo dominují články o antropogenních změnách klimatu, ale stejně jako v případě Lidových novin se zde vyskytuje článek poukazující na údajnou neexistenci důkazů o lidmi způsobených klimatických změnách. Jeden příspěvek prezentuje oba názory, ovšem stále zdůrazňuje vědeckou jistotu ohledně vlivu člověka na změny klimatu. Z celkového počtu článků se jich 29 % k příčinám vůbec nevyjadřuje.

Lze tedy konstatovat, že reprezentace výhradně antropogenních změn klimatu je v jednotlivých denících uspokojivá a odráží většinový vědecký konsensus. Alternativní názory tvoří pouze zanedbatelnou část. K výlučnému prezentování stanovisek zpochybňujících vliv lidské činnosti na změny klimatu, jak tomu došlo v případě Lidových novin a Práva, by však ve zpravodajství nemělo vůbec docházet. Zároveň shledávám jako problematické značný počet článků, který o příčinách neposkytoval žádné údaje. Neinformovanost čtenářů v oblasti klimatických změn může být totiž překážkou pro zapojení široké veřejnosti do snahy o jejich zmírnění.

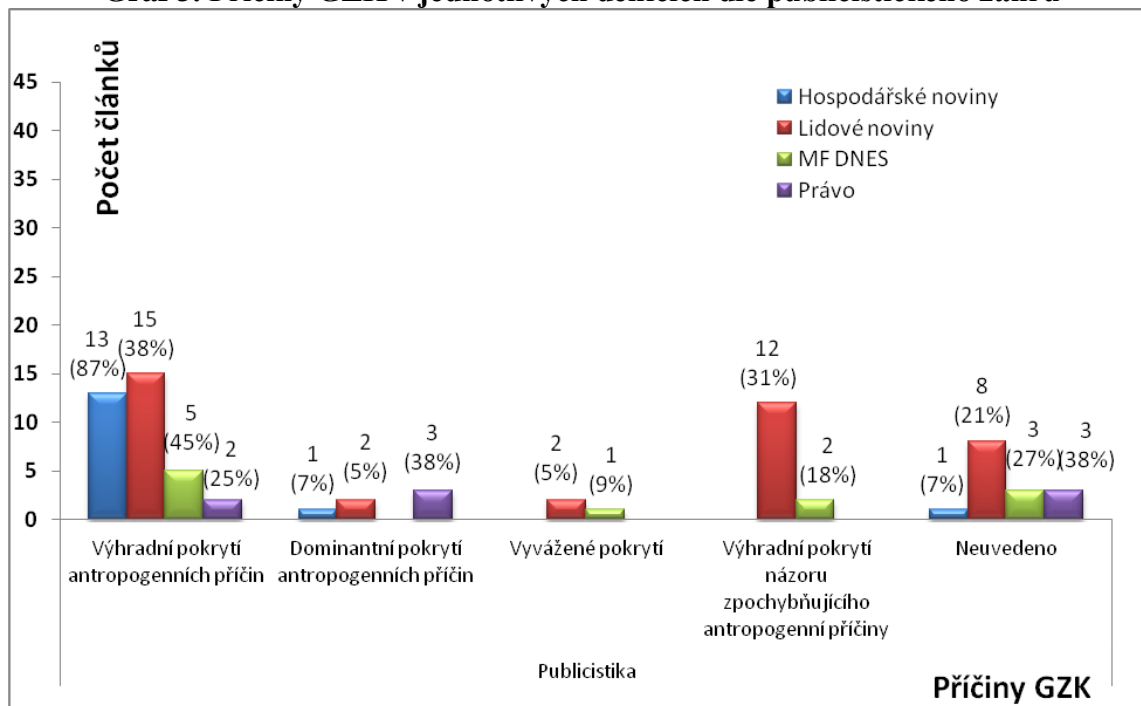
Graf 2. Příčiny GZK v jednotlivých denících dle zpravodajského žánru

(HN: 14 článků; LN: 35 článků; MF DNES: 23 článků; Právo: 42 článků;
z celkového počtu 114 zpravodajských článků; zaokrouhleno na celá čísla)

Dále se věnuji vyhodnocení příspěvků publicistického žánru. V Grafu 3 jsou zobrazeny Příčiny GZK v jednotlivých denících dle publicistického žánru. Analyzováno bylo celkem 73 publicistických článků, z toho 15 článků pocházelo z Hospodářských novin (HN), 39 článků z Lidových novin (LN), 11 článků z Mladé fronty DNES (MF DNES) a 8 článků z deníku Právo.

U publicistických článků mne zajímá především četnost kategorií Výhradní pokrytí antropogenních příčin a Dominantní pokrytí názoru zpochybňujícího antropogenní příčiny. Z níže uvedeného grafu je patrné, že pouze deníky Mladá fronta DNES a Lidové noviny publikovaly názorové články vyjadřující se pochybovačně k vlivu lidské společnosti na změny klimatu. Můžeme u nich však vidět téměř úměrný počet článků opozičních, prezentujících výhradně antropogenní změny klimatu. Je nasnadě připomenout, že deníky Mladá fronta DNES a Lidové noviny spadají pod stejné vlastnictví, což se může projevit právě zastáváním podobných názorových stanovisek. Hospodářské noviny a Právo se ve svých publicistických příspěvcích drží vědecky podložených údajů.

Graf 3. Příčiny GZK v jednotlivých denících dle publicistického žánru

(HN: 15 článků; LN: 39 článků; MF DNES: 11 článků; Právo: 8 článků;
z celkového počtu 73 publicistických článků; zaokrouhлено na celá čísla)

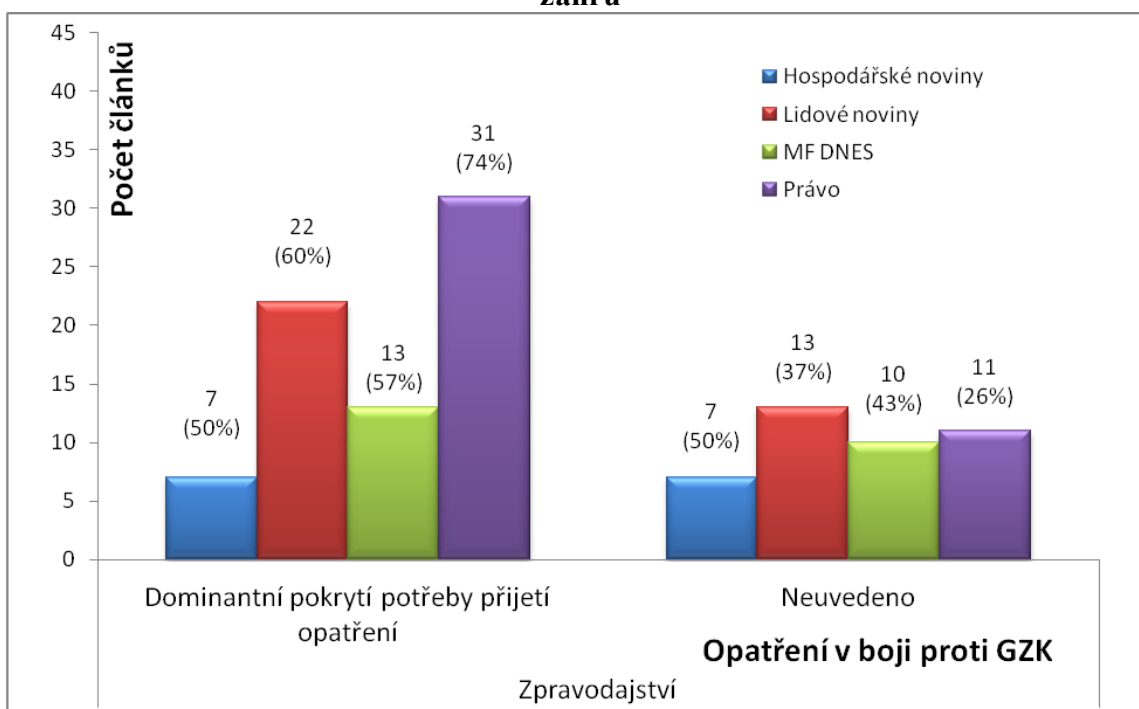
2) Jakým způsobem informují vybrané české deníky o přijetí opatření v boji proti globálním změnám klimatu ve sledovaném období?

Odpověď na výzkumnou otázku jsem získala vyhodnocením proměnné Opatření v boji proti GZK. Z totožných důvodů jako u první vedlejší výzkumné otázky dělím výzkumný vzorek na články zpravodajské a publicistické. Způsob interpretace grafu a počet analyzovaných příspěvků podle žánru zůstávají také stejné.

V Grafu 4 je zobrazeno Opatření v boji proti GZK v jednotlivých denících dle zpravodajského žánru. V případě zpravodajských příspěvků je na první pohled patrná absence kategorie vyjadřující názor zpochybňující potřebu přijetí opatření. Z toho vyplývá, že většina analyzovaných článků apelovala na potřebu neodkladně jednat a vyhnout se tak katastrofickým scénářům, které nás v případě nečinnosti čekají. Stejnou měrou však články neuváděly žádné strategické kroky v boji proti negativním důsledkům klimatických změn, což rovněž jako u zobrazení jejich příčin považují za určité pochybení. Celkově ale situaci hodnotím jako pozitivní.

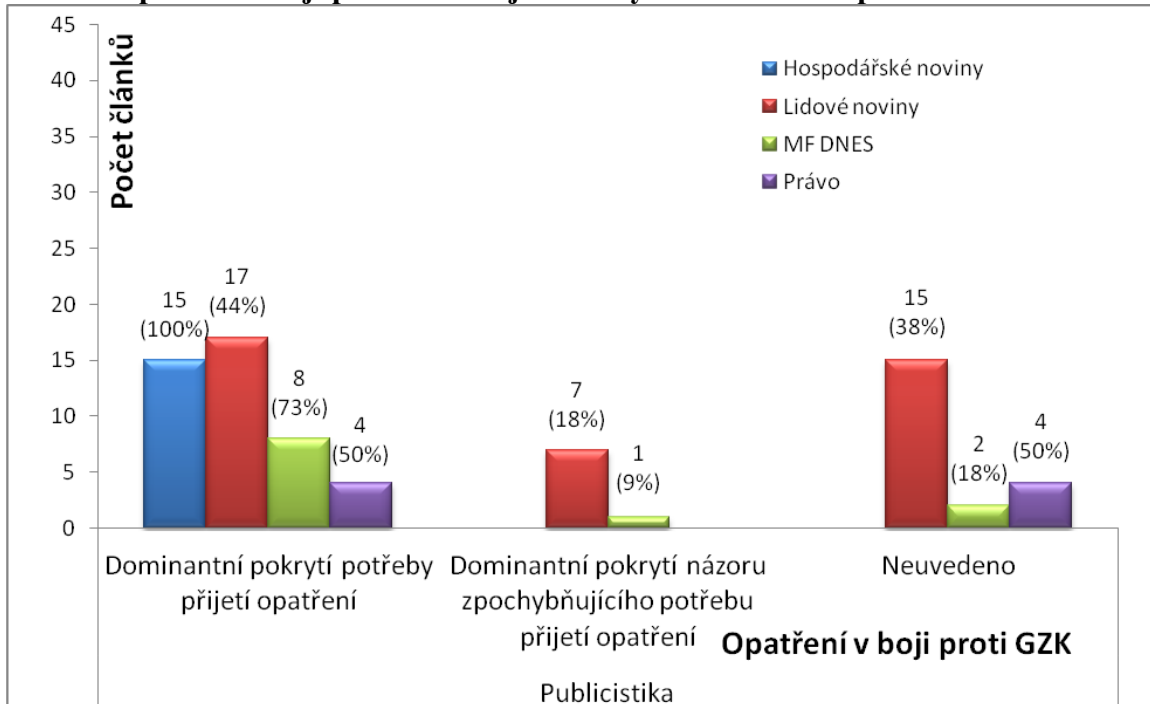

Graf 4. Opatření v boji proti GZK v jednotlivých denících dle zpravodajského žánru

(HN: 14 článků; LN: 35 článků; MF DNES: 23 článků; Právo: 42 článků;
z celkového počtu 114 zpravodajských článků; zaokrouhleno na celá čísla)

V Grafu 5 je zobrazeno Opatření v boji proti GZK v jednotlivých denících dle publicistického žánru. Z hlediska poskytování informací v souladu s převládajícím názorem odborníků vychází nejlépe deníky Hospodářské noviny a Právo. Články v Mladé frontě DNES také kladou důraz na přijetí opatření, jeden z nich však nad touto skutečností polemizuje. Deníkem s největším počtem příspěvků zpochybňujících či odmítajících přijetí regulativních opatření se staly Lidové noviny, z větší části však stále předkládající souhlasné stanovisko v zahájení boje s klimatickými změnami.

Graf 5. Opatření v boji proti GZK v jednotlivých denících dle publicistického žánru

(HN: 15 článků; LN: 39 článků; MF DNES: 11 článků; Právo: 8 článků;
z celkového počtu 73 publicistických článků; zaokrouhлено na celá čísla)

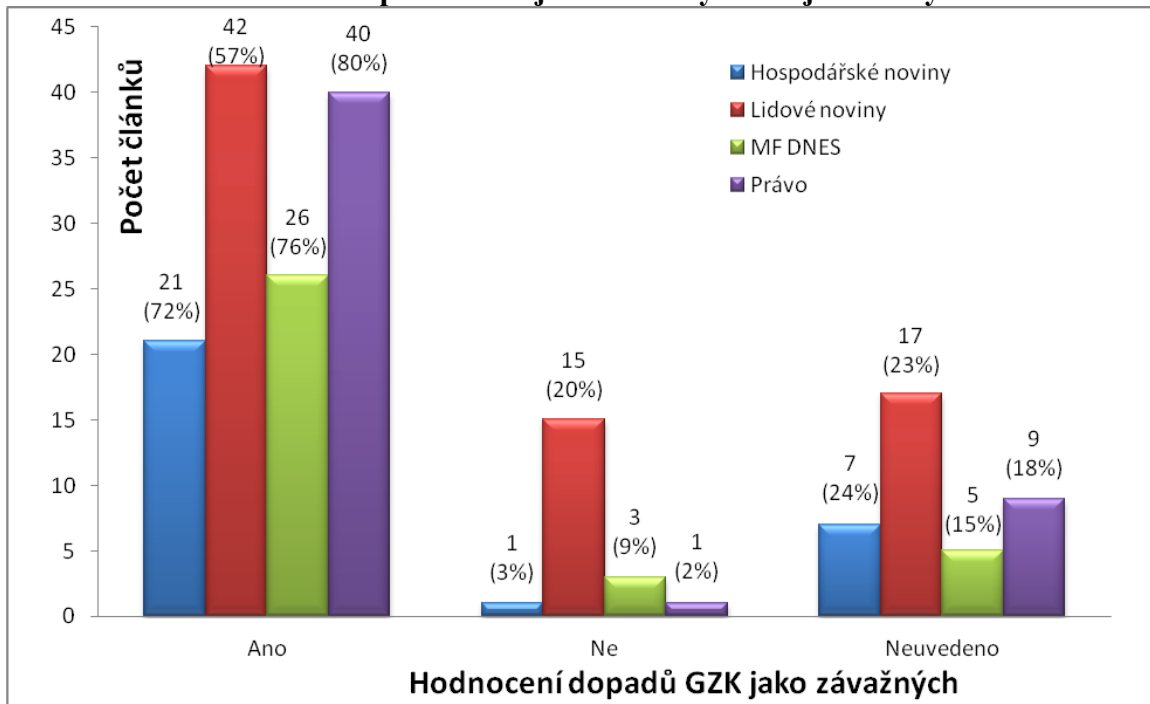
3) Hodnotí vybrané české deníky ve svých příspěvcích dopady globálních změn klimatu na společnost a přírodu jako závažné ve sledovaném období?

Odpověď na výzkumnou otázku jsem získala vyhodnocením proměnné Hodnocení dopadů GZK jako závažných. V Grafu 6 je zobrazeno Hodnocení dopadů GZK jako závažných dle jednotlivých deníků. Jelikož v této a ve zbývajících výzkumných otázkách neměřím nadále vyváženost, vyhodnocuji data bez ohledu na jejich příslušnost ke zpravodajskému či publicistickému žánru. Analyzovat budu celkový soubor 187 článků.

Všechny deníky ve svých příspěvcích v nadpoloviční většině reflektují všeobecné obavy z očekávaných dopadů klimatických změn. Současně se všechny deníky umístily v kategorii polemizující o jejich významu. U Hospodářských novin a deníku Právo jde o podíl zanedbatelný, z Mladé fronty DNES sem spadají 3 články a z Lidových novin celkem 15 příspěvků. Jedná se většinou o články bagatelizující události vyvolané změnami klimatu a poukazující na jejich potenciální přínosy. Uvedené argumenty mohou být ve výsledku velice zhoubné, povedou-li k poklesu ve vnímání důležitosti klimatických změn jako závažného problému a tím i ochoty se s ním vypořádat. Stejně

jako v předchozích případech jsem identifikovala množství článků, které se k dané otázce nijak nevyjadřovaly.

Graf 6. Hodnocení dopadů GZK jako závažných dle jednotlivých deníků

(HN: 29 článků; LN: 74 článků; MF DNES: 34 článků; Právo: 50 článků;
z celkového počtu 187 článků; zaokrouhлено na celá čísla)

4) Kdo je primárním definujícím v článcích zabývajících se problematikou globálních změn klimatu ve sledovaném období?

Odpověď na výzkumnou otázku jsem získala vyhodnocením proměnné Primární definující. V Tabulce 2 je zobrazeno zastoupení primárních definujících dle jednotlivých deníků a celkem. Primárním definujícím se míní informační zdroj uvedený v článku jako první a získávající tak možnost zarámovat tematizovaný problém a stanovit výchozí podmínky pro jeho následnou diskusi.

Jak se dalo předpokládat, nejčastěji se deníky odkazovaly na příslušné odborníky (klimatologové, oceánology, ekology aj.) a jejich vědecké studie. Další početnou skupinu tvořil Mezivládní panel pro změnu klimatu (IPCC). Ten by také mohl být zařazen pod kategorii odborníků, ale jakožto orgán zaujímající místo na pomezí vědy a společnosti a vyjadřující se výhradně k otázkám klimatických změn byl okódován samostatně. Počet článků lze vysvětlit s ohledem na skutečnost, že ve zkoumaném období vycházela

postupně jeho Pátá hodnotící zpráva a jednotlivé deníky pak ve svých příspěvcích informovaly čtenáře o aktuálních vědeckých zjištěních v ní obsažených. Překvapující a současně potěšující skutečností je poznatek o slábnoucím vlivu Václava Klause v seriózních českých denících.

Při pohledu na jednotlivé deníky můžeme pozorovat, že Hospodářské noviny čerpají na rozdíl od ostatních deníků značnou měrou ze stanovisek politiků a ekonomů, což odpovídá jejich profilovému zaměření. Lidové noviny jako jediné poskytly prostor pro vyjádření Václavu Klausovi a spolu s Mladou Frontou DNES také Bjørnu Lomborgovi. Deník Právo nijak výrazně nevybočoval, odkazoval se především na relevantní odborníky a Mezivládní panel pro změnu klimatu (IPCC).

Tabulka 2. Absolutní a relativní četnost primárních definujících v jednotlivých denících a celkem

Primární definující	Hospodářské noviny		Lidové noviny		MF DNES		Právo		Celkem	
	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost	Absolutní četnost	Relativní četnost
Mezivládní panel pro změnu klimatu (IPCC)	4	14%	10	14%	4	12%	10	20%	28	15%
Václav Klaus	0	0%	2	3%	0	0%	0	0%	2	1%
Pan Ki-mun	2	7%	3	4%	0	0%	3	6%	8	4%
Bjørn Lomborg	0	0%	1	1%	3	9%	0	0%	4	2%
Odborník, tým vědců, vědecká studie	7	24%	23	31%	14	41%	16	32%	60	32%
Politik	6	21%	4	5%	2	6%	5	10%	17	9%
Ekonom, ekonomická instituce	4	14%	4	5%	0	0%	0	0%	8	4%
Evropská unie	1	3%	2	3%	0	0%	1	2%	4	2%
Mezinárodní organizace	2	7%	1	1%	0	0%	1	2%	4	2%
Novinář, sdělovací prostředky	2	7%	3	4%	1	3%	0	0%	6	3%
Dokument	0	0%	0	0%	0	0%	1	2%	1	1%
Nevládní organizace	0	0%	2	3%	0	0%	2	4%	4	2%
Státní orgán	0	0%	2	3%	2	6%	1	2%	5	3%
Specializované agentury	0	0%	3	4%	3	9%	4	8%	10	5%

Veřejnost	1	3%	4	5%	1	3%	0	0%	6	3%
Jiné	0	0%	6	8%	1	3%	6	12%	13	7%
Neuveveno	0	0%	4	5%	3	9%	0	0%	7	4%

(HN: 29 článků = 100 %; LN: 74 článků = 100 %; MF DNES: 34 článků = 100 %;

Právo: 50 článků = 100 %; z celkového počtu 187 článků = 100 %;

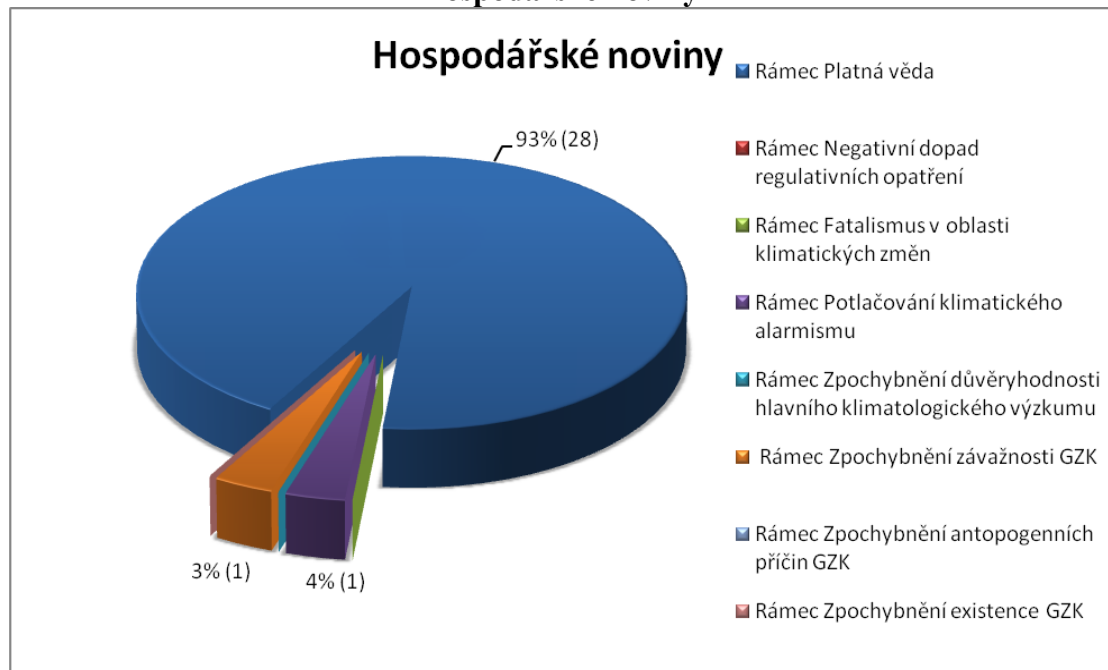
zaokrouhleno na celá čísla)

5) S jakými interpretačními rámci je spojována problematika globálních změn klimatu ve vybraných českých denících ve sledovaném období?

Odpověď na výzkumnou otázku jsem získala vyhodnocením proměnných Rámec Platná věda, Rámec Zpochybnění existence GZK, Rámec Zpochybnění antropogenních příčin GZK, Rámec zpochybnění závažnosti GZK, Rámec Zpochybnění důvěryhodnosti hlavního klimatologického výzkumu, Rámec Potlačování klimatického *alarmismu*, Rámec Fatalismus v oblasti klimatických změn a Rámec Negativní dopad regulativních opatření. Grafy 7-10 zobrazují procentuální a jednotkové zastoupení interpretačních rámců samostatně pro každý deník. Při hledání interpretačních rámců jsem vycházela z osmi *a priori* stanovených rámců pracovníě rozdělených do skupin Platná věda a Neplatná věda. Do skupiny Neplatná věda spadá sedm samostatných proměnných odpovídajících jednotlivým skeptickým argumentům. Jednotka měření analýzy mohla nabývat i všech těchto proměnných. Takový způsob měření mi umožňuje zjistit, jaká pochybovačná stanoviska se v příspěvcích objevují nejčastěji.

Články v deníku Hospodářské noviny v naprosté většině odpovídaly rámci Platná věda, což znamená, že nezpochybňovaly klimatický výzkum ani politiku. Pouze jeden článek polemizoval o závažnosti klimatických změn a označoval odborníky sestavené prognózy za alarmistické.

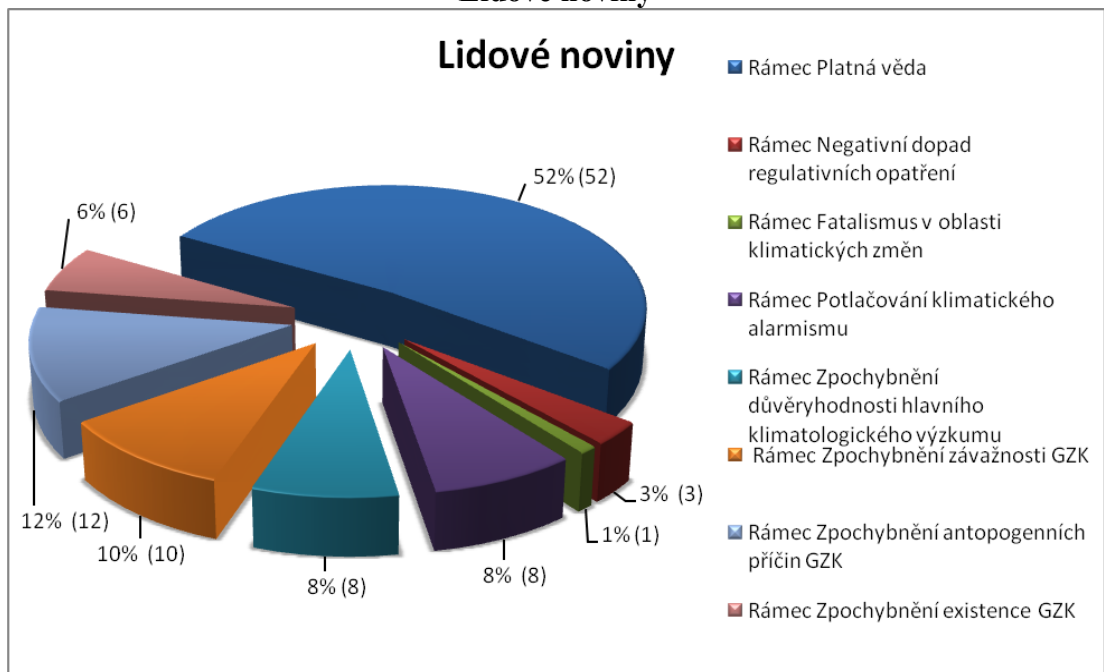
Graf 7. Procentuální a jednotkové zastoupení interpretačních rámců v deníku Hospodářské noviny

(*Platná věda*: 28 článků = 100%; *Neplatná věda*: 1 článek = 100%; z celkového počtu 29 článků = 100%; zaokrouhleno na celá čísla)

Lidové noviny vyšly z analýzy daleko znepokojivěji. Přestože z celkového součtu 74 článků 52 příspěvků nepopíralo průkaznost hypotézy antropogenních příčin klimatických změn ani jeho další aspekty, zbylých 22 článků bylo zařazeno do skupiny *Neplatná věda*. Nejpočetněji v nich byl zastoupen názor zpochybňující vliv člověka na změny klimatu, o kterém v klimatickém diskursu panuje naprostá shoda. Dále byla kritizována především přehnaná pozornost, která je klimatickým změnám věnována, neboť podle příslušných článků je jejich závažnost v porovnání s ostatními globálními problémy zanedbatelná. S uvedenými hodnoceními pak úzce souvisí četnost zastoupení stanoviska napadajícího důvěryhodnost předního klimatologického výzkumu. Takové příspěvky například zpochybňovaly nezávislost recenzního řízení hodnotící zprávy Mezivládního panelu pro změnu klimatu (IPCC) a označovaly ji za poplašnou.

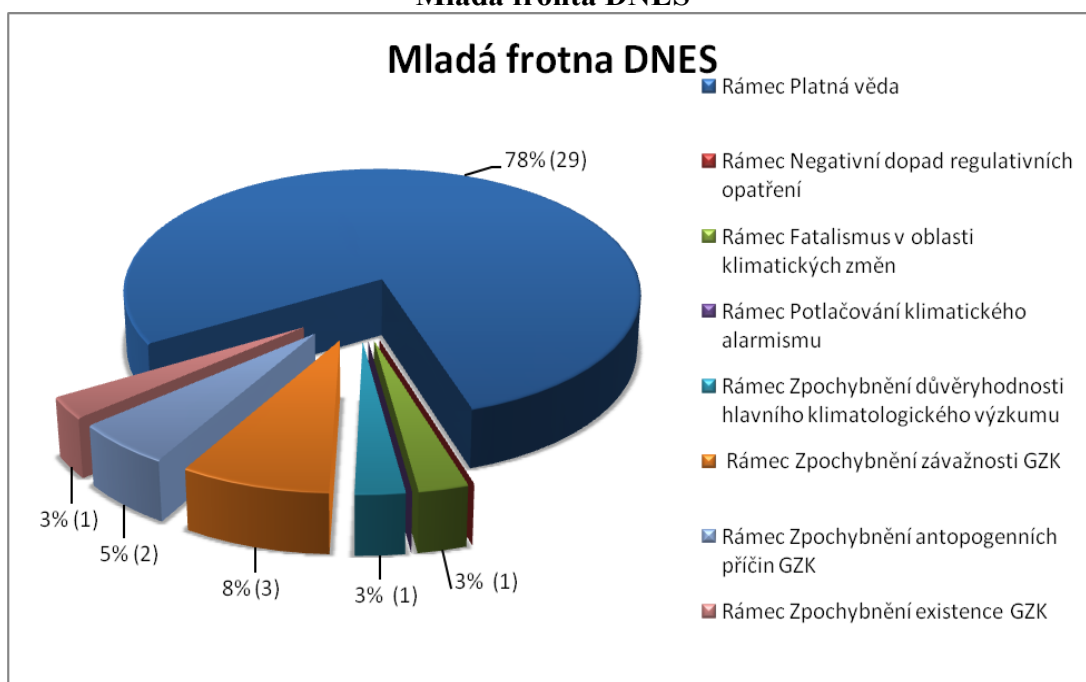
Graf 8. Procentuální a jednotkové zastoupení interpretačních rámců v deníku Lidové noviny

(Platná věda: 52 článků; *Neplatná věda*: 22 článků = 100%; z celkového počtu 74 článků = 100%; zaokrouhлено na celá čísla)

Po Lidových novinách se stal deníkem s nejvyšším počtem článků odpovídajících charakteristice *Neplatná věda* Mladá fronta DNES, konkrétně 5 článků z 34. Většina z těchto případů zpochybňovala existenci antropogenních změn klimatu a zejména obavy z jejich následků. Celkově však převažovaly články zdůrazňující vědecký konsensus ohledně příčin a důsledků změn klimatu.

Graf 9. Procentuální a jednotkové zastoupení interpretačních rámců v deníku Mladá fronta DNES

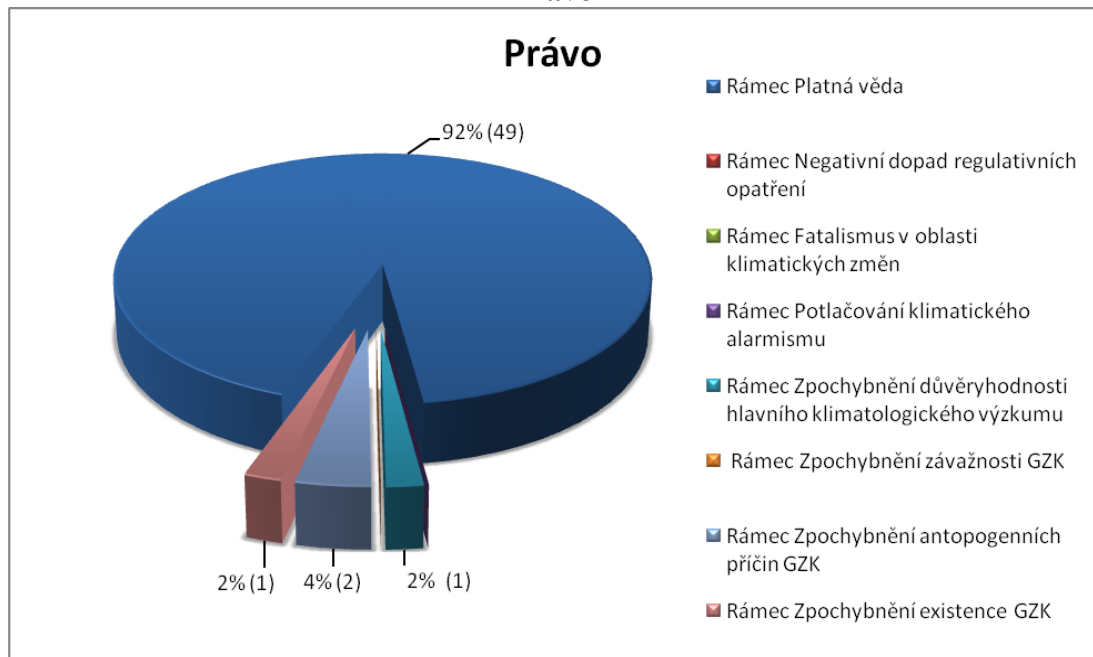

(Platná věda: 29 článků = 100%; Neplatná věda: 5 článků = 100%; z celkového počtu 34 článků = 100%; zaokrouhлено na celá čísla)

Deníku Právo dominovaly články, které odrážely aktuální vědecká zjištění na poli klimatologie. Našly se pouze dva příspěvky z kategorie Neplatná věda vyjadřující nejistotu ohledně existence globálního oteplování a jeho souvislosti s lidskými aktivitami či zpochybňující kredibilitu závěrů *mainstreamového* výzkumu.

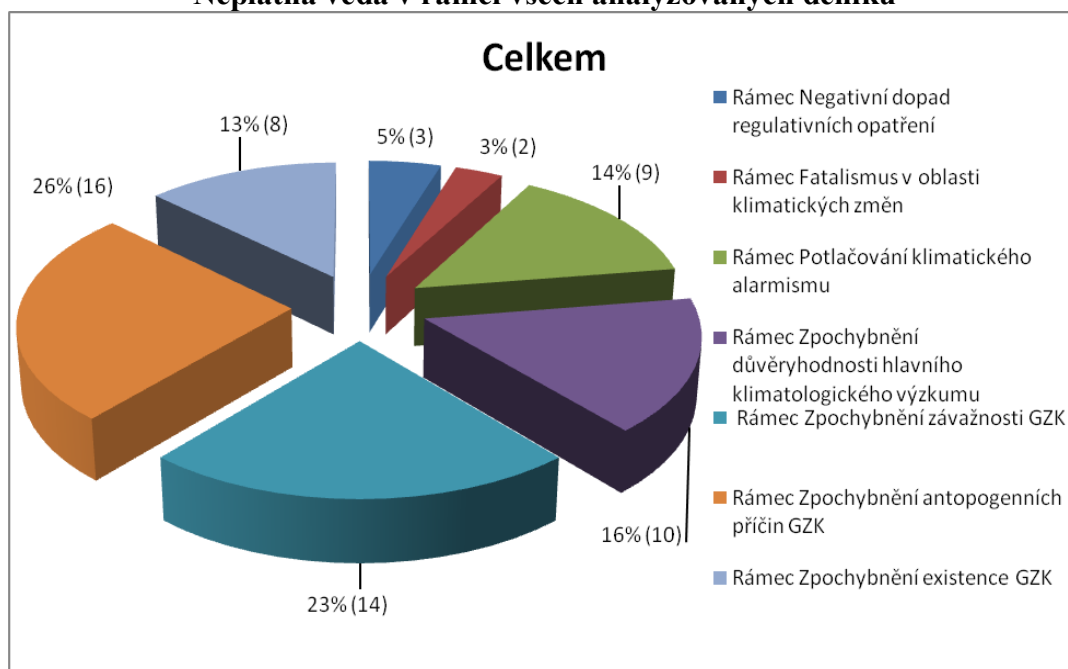
Graf 10. Procentuální a jednotkové zastoupení interpretačních rámců v deníku Právo

(Platná věda: 48 článků = 100%; Neplatná věda: 2 články = 100%; z celkového počtu 50 článků = 100%; zaokrouhloeno na celá čísla)

Z celkového počtu 187 analyzovaných článků bylo v konečném součtu do skupiny Platná věda zařazeno 157 článků informujících o globálních změnách klimatu v souladu s převládajícím vědeckým diskursem. Skupina Neplatná věda zahrnuje zbývajících 30 článků, které naopak upozorňovaly na nejistotu a nedostatečné vědecké důkazy o *údajných* probíhajících změnách. Z grafu 11 lze vypožorovat, že nejčastěji užívanými pochybovačnými argumenty pro zarámování článků byly rámce Zpochybnění antropogenních příčin GZK, Zpochybnění závažnosti GZK a Zpochybnění důvěryhodnosti hlavního klimatologického výzkumu.

Graf 11. Procentuální a jednotkové zastoupení interpretačních rámců ze skupiny Neplatná věda v rámci všech analyzovaných deníků

(*Neplatná věda*: 30 článků = 100%; z celkového počtu 187 článků = 100%;
zaokrouhлено na celá čísla)

Přestože se ve svém výkladu zaměřují především na články zpochybňujícího charakteru, je zapotřebí si uvědomit, že v celkovém součtu převládají články, které se o antropogenních příčinách a negativních důsledcích změn klimatu či potřebě přijetí adekvátních opatření neprou, naopak je ve svých sděleních potvrzují, což interpretují jako pozitivní zjištění.

ZÁVĚR

Cílem výzkumu předložené diplomové práce bylo zjistit, jakým způsobem informují vybraná česká periodika o různých aspektech globálních změn klimatu a zda tak činí v souladu s mezinárodně uznávaným klimatickým diskursem nebo zda se opírají stejnou měrou o pochybovačné argumenty klimaskeptické menšiny. S využitím metody obsahové analýzy jsem analyzovala 187 článků z Hospodářských novin, Lidových novin, Mladé fronty DNES a Právo. Přestože je mnou zvolená metoda ze své podstaty značně reduktivní a jejím výsledkem jsou relativně povrchní a zevšeobecňující data, snažila jsem se tento nedostatek vykompenzovat svou pečlivostí při zpracování a interpretaci získaných informací a dodržováním základních kritérií kvality výzkumu. Zodpovězení pěti dílčích výzkumných otázek mi umožnilo poodhalit způsob, jakým byla prezentována debata o globálních změnách klimatu na stránkách zvolených seriózních českých deníků v letech 2013-2014.

První vedlejší výzkumná otázka se zabývala poskytováním informací o antropogenních příčinách klimatických změn. V mezinárodní vědecké komunitě panuje vysoký konsensus ohledně skutečnosti, že dochází k oteplování klimatického systému a dominantní podíl na tom má od 20. století lidská činnost. Výše uvedenou výzkumnou otázkou jsem zjišťovala, jak se tento konsensus odrážel v příspěvcích jednotlivých analyzovaných deníků. Zpravodajské příspěvky reflektovaly v převažující míře vědeckou shodu o antropogenních změnách klimatu, stejnou měrou se však k příčinám vůbec nevyjadřovaly. Články věnující vyváženou pozornost názoru, že klimatické změny jsou způsobené přirozenými změnami na planetě, se vyskytovaly minimálně, objevily se však i takové, které prezentovaly antropogenní změny klimatu výlučně jako sporné bez uvedení do patřičného kontextu. Z publicistických článků se k vlivu lidských aktivit na klimatický systém stavěly odmítavě pouze články Mladé fronty DNES a zejména Lidových novin.

Druhá výzkumná otázka hledala odpověď na to, jakým způsobem informují zvolené deníky o potřebě přijetí opatření v boji proti globálním změnám klimatu, neboť přijetí adekvátních opatření pro efektivní snižování emisí skleníkových plynů představuje zásadní faktor pro zmírnění či zpomalení současných i budoucích projevů klimatických změn. V případě zpravodajských příspěvků se nenašel žádný, který by tuto potřebu zpochybňoval, což znamená, že většina článků apelovala na potřebu neodkladně jednat nebo se naopak zdržela jakéhokoliv hodnocení. Deníkem s nejvyšším počtem

nesouhlasných názorů v rámci publicistického žánru se staly Lidové noviny.

Následující otázka se zabývala skutečností, zda zvolené deníky varují ve svých příspěvcích před nepříznivými důsledky změn klimatu nebo zda naopak jejich závažnost zpochybňují. Současné projevy a předpokládané důsledky globálních změn klimatu představují značné riziko pro celou společnost a přírodu kolem nás. Že se nemýlím, potvrzuje výčet negativních dopadů, které již dnes sužují lidstvo napříč kontinenty – od masivních povodní po extrémní vlny horka a sucha přes hurikány a tajfuny. Navíc existuje úzká spojitost mezi uvedenými projevy a ohrožením zemědělské produkce, lidského zdraví atd. Většina lidí z řad laické veřejnosti si však nedokáže spojit jednotlivé mimořádné události se změnami klimatického systému, přestože je tato souvislost potvrzena vědeckými zjištěními. Pokud lidé nebudou vnímat problém klimatických změn jako závažný, nemůžeme předpokládat, že učiní patřičné kroky k jeho vyřešení. Dobrou zprávou je, že všechny deníky ve svých článcích v naprosté většině prezentují klimatické změny jako významný problém, každý z nich se však zároveň umístil v kategorii polemizující o jejich dopadech. Takový způsob sdělení může ve svém důsledku vést k nežádoucímu poklesu ve vnímání změn klimatu jako závažných a tím ohrozit splnění cílů v oblasti prevence a minimalizace dopadů klimatických změn, které budou do značné míry ovlivněny právě veřejnou percepcí rizik a nebezpečí, jež globální změny klimatu představují.

Prostřednictvím čtvrté výzkumné otázky jsem se zaměřila na skutečnost, na jaké informační zdroje se deníky nejčastěji odkazují. Hlavními zdroji při informování o klimatických změnách se stali relevantní odborníci a zpráva Mezivládního panelu pro změnu klimatu (IPCC). Všeobecně lze konstatovat, že se zvolené deníky opírají především o vědecké informace, pouze Hospodářské noviny čerpají do značné míry také z výpovědí politiků a ekonomů, což odpovídá jejich profilovému zaměření.

Poslední vedlejší výzkumná otázka se týkala způsobu, jakým jednotlivé deníky ve svých článcích zobrazují debatu o klimatických změnách s ohledem na jejich tematické zarámování. Zvláštní pozornost jsem přitom věnovala článkům zdůrazňujících nejistotu a pochyby. Ve všech analyzovaných denících je klimatická věda v převažující míře rámována jako platná, což znamená, že u nich nedochází ke zpochybnění existence antropogenních změn klimatu, jejich závažnosti ani dalších aspektů vycházejících ze zjištění hlavního klimatologického výzkumu. Přesto se našly i takové články, které zdůrazňovaly nejistotu a skepsi v klimatickém diskursu, především v Lidových novinách

a v menším rozsahu u Mladé fronty DNES. Hospodářské noviny obsahovaly pouze jeden článek tohoto typu a deník Právo články dva. Skeptické články poukazovaly nejčastěji na neprokazatelnost hypotézy o antropogenních změnách klimatu. Mimo jiné ve světle ostatních globálních problémů zpochybňovaly jejich závažnost a napadaly kredibilitu výzkumu předních klimatických vědců. Přestože se jednalo pouze o 30 článků z celkového počtu 187 příspěvků, s odkazem na studii Antilla [2005] je zapotřebí připomenout, že rámce zdůrazňující nejistotu a posilující mýtus o nedostatku mezinárodního vědeckého konsensu v debatě o klimatických změnách mají významný dopad na jejich vnímání čtenáři. Většina z nich si o tak abstraktním a komplexním problému nedovede udělat vlastní názor a dané zarámování pak slouží skeptikům jako odrazový můstek při jejich deformaci klimatických změn jako kontroverzního tématu.

V závěru lze shrnout, že oproti zahraniční analýze autorů Boykoff [2004] žádný ze zvolených českých deníků nepodleh tlaku normativního požadavku na *vyvážené zpravodajství*. To znamená, že deníky ve svých zpravodajských příspěvcích nepojednávaly o protichůdných názorech na příčiny změn klimatu a potřebu přijetí opatření se stejnou relevancí. Výsledky této práce se tak spíše přibližují navazujícímu šetření z let 2005-2006, kde již zcela převažovaly články lépe odrážející dominantní vědecký diskurs [Boykoff, 2007]. Nejspolehlivější informace v souladu s hlavním klimatologickým výzkumem podávaly deníky Hospodářské noviny a Právo, následované Mladou frontou DNES. Největší prostor pro vyjádření klimaskeptikům poskytovaly Lidové noviny. Jako problematické se jeví také značné množství článků postrádající jakékoliv informace o příčinách klimatických změn, jejich závažnosti či potřebě zahájení účinných strategií k jejich zmírňování. Zpravodajství by mělo být přesnější a konkrétnější při zachycování různých aspektů změn klimatu (od role člověka v nich až po jejich závažnost) a schopné zasadit nesouhlasné skeptické názory do patřičného kontextu (např. poukázáním na skutečnost, kdo je relevantním odborníkem v dané debatě doložením údajů z recenzovaných vědeckých publikací).

Mediální reprezentace představuje důležitý faktor pro pochopení tématu širokou veřejností a její zapojení se do klimatické debaty, čímž si zaslouhuje veškerou naši pozornost. Předložená práce kromě zodpovězení výzkumných otázek alespoň částečně odkryla způsob, jakým zvolené seriózní české deníky konstruovaly obraz globálních změn klimatu ve sledovaném období.

SEZNAM ODBORNÉ LITERATURY A ZDROJŮ

ANDEREGG, William R. L.; HAROLD, Jacob; PRALL, James W.; SCHNEIDER, Stephen H. 2010. *Expert credibility in climate change*. In: PNAS 107: 12107-12109.

ANTILLA, Liisa. 2005. *Climate of scepticism. US newspaper coverage of the science of climate change*. In: Global Environmental Change 15 (2005): 338-352.

BARROS, Vicente. 2006. *Globální změna klimatu*. Praha: Mladá fronta.

BECK, Ulrich. 2004. *Riziková společnost. Na cestě k jiné moderně*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON).

BELL, Michael Mayerfeld; CAROLAN, Michael S. 2004 (1998). *An Invitation to Environmental Sociology*. Newbury Park, CA: Pine Forge Press (Sage).

BERELSON, Bernard. 1952. *Content Analysis in Communication Research*. In: JIRÁK, Jan; KÖPPLOVÁ, Barbara. 2009. *Masová média*. Praha: Portál.

BERGER, Peter I.; LUCKMANN, Thomas. 1999. *Sociální konstrukce reality. Pojednání o sociologii vědění*. Praha: Centrum pro studium demokracie a kultury.

BORD, Richard J.; FISHER, Ann; O'CONNOR, Robert E. 2000. *In what sense does the public need to understand global climate change?* In: Public Understanding of Science 9: 205-218.

BOYKOFF, Maxwell T.; BOYKOFF, Jules M. 2004. *Balance as bias. Global warming and the US prestige press*. In: Global Environmental Change 14: 125-136.

BOYKOFF, Maxwell T. 2007. *Flogging a dead norm? Newspaper coverage of anthropogenic climate change in the United States and United Kingdom from 2003 to 2006*. In: Area 39 (2): 000-000.

- BOYKOFF, Maxwell T. 2008. *The real swindle*. In: *Nature Reports: Climate Change* 2: 31-32.
- BOYKOFF, Maxwell T.; MANSFIELD, Maria. 2008. „*Ye Olde Hot Aire*“. *Reporting on human contributions to climate change in the UK tabloid press*. In: *Environmental Research Letters* 3: 024002 (8).
- BRANIŠ, Martin; HŮNOVÁ, Iva a kol. 2009. *Atmosféra a klima. Aktuální otázky ochrany ovzduší*. Praha: Karolinum.
- BURTON, Graeme; JIRÁK, Jan. 2001. *Úvod do studia médií*. Brno: Barristal & Principal.
- CARVALHO, Anabela. 2007. *Ideological cultures and media discourses on scientific knowledge. Re-reading news on climate change*. In: *Public Understanding of Science* 16: 223-243.
- COOK, John; WASHINGTON, Haydn. 2011. *Climate Change Denial. Heads in the Sand*. London: Routledge.
- COOK, John; GREEN, Sarah A.; JACOBS, Peter; NUCCITELLI, Dana; PAINTING, Rob; RICHARDSON, Mark; SKUCE, Andrew; WAY, Robert; WINKLER, Bärbel. 2013. *Quantifying the consensus on anthropogenic global warming in the scientific literature*. In: *Environmental Research Letters* 8 (2013): 024024.
- CORBETT, Julia B.; DURFEE, Jessica. 2004. *Testing Public (Un)Certainty of Science. Media Representations of Global Warming*. In: *Science Communication* 26: 129-151.
- CRITCHER, Chas; HALL, Stuart; JEFERSON, Tony a kol. 1978. *Policing the crisis*. In: TRAMPOTA, Tomáš. 2006. *Zpravodajství*. Praha: Portál.
- CUDLÍNOVÁ, Eva; DVOŘÁKOVÁ-LÍŠKOVÁ, Zuzana; LAPKA, Miloslav; VÁVRA, Jan. 2013. *Obraz změn klimatu v českých denících v letech 1997-2010*. In: LAPKA, Miloslav; SOKOLÍČKOVÁ, Zdenka; VÁVRA, Jan. 2013. *Naše společná přítomnost II*. Praha: Karolinum: 9-33.

ČERVENKA, Jan; KUBATOVÁ, Marie. 2014. *Česká veřejnost o globálních problémech – květen 2014*. Praha: CVVM SoÚ AV ČR.

DISMAN, Miroslav. 2008. *Jak se vyrábí sociologická znalost. Příručka pro uživatele*. Praha: Karolinum.

DOMINICK, Joseph R.; WIMMER, Roger D. 2006. *Mass Media Research. An Introduction*. In: TRAMPOTA, Tomáš; VOJTĚCHOVSKÁ, Martina. 2010. *Metody výzkumu médií*. Praha: Portál.

ELDRIDGE, John. 1995. *News Content, Language and Visuals*. In: TRAMPOTA, Tomáš. 2006. *Zpravodajství*. Praha: Portál.

ENTMAN, Robert M. 1993. *Framing: Towards Clarification of a Fractured Paradigm*. In: *Journal of Communication* 43 (4): 51-58.

FISCHHOFF, Baruch; PIDGEON, Nick. 2011. *The role of social and decision science in communicating uncertain climate risks*. In: *Nature climate change* 1: 35-41.

GEO5. 2012. *Global Environmental Outlook. Environment for the future we want*. United Nations Environmental Programme.

HAGEN, Lutz. 2004. *Informační kvalita a její měření*. In: HAGEN, Lutz; KONČELÍK, Jakub; REIFOVÁ, Irena; SCHERER, Helmut; SCHULZ, Winfried. 2004. *Analýza obsahu mediálních sdělení*. Praha: Karolinum.

HAGEN, Lutz; KONČELÍK, Jakub; REIFOVÁ, Irena; SCHERER, Helmut; SCHULZ, Winfried. 2004. *Analýza obsahu mediálních sdělení*. Praha: Karolinum.

HALLIN, Daniel C.; MANCINI, Paolo. 2008. *Systémy médií v postmoderním světě. Tři modely médií a politiky*. Praha: Portál.

HANNIGAN, John A. 1995. *Environmental Sociology. A Social Constructionist Perspective*. In: NOVÁK, Arnošt. 2009. *Zpravodajské pokrytí environmentální tematiky*. In: Kultura-média-komunikace: 203-228.

HANSEN, Anders. 1991. *The Media and the Social Construction of the Environment*. In: NOVÁK, Arnošt. 2009. *Zpravodajské pokrytí environmentální tematiky*. In: Kultura-média-komunikace: 203-228.

HANSEN, Anders. 2010. *Environment, media and communication*. London: Routledge.

HOUGHTON, John. 1998. *Globální oteplování. Úvod do studia změn klimatu a prostředí*. Praha: Academia.

HUSTÁK, Josef; MÁCHAL, Aleš; SLÁMOVÁ, Galina. 2001. *Malý ekologický a environmentální slovníček*. Brno: Rezekvítek.

CHROMOV, Sergej Petrovič. 1968. *Meteorológia a klimatológia*. In: KALVOVÁ, Jaroslava; MOLDAN, Bedřich. 1996. *Klima a jeho změna v důsledku emisí skleníkových plynů*. Praha: Karolinum.

IPCC. 2013. Summary for Policymakers. In: *Climate Change 2013: The Physical Science Basis. Contribution of Working Group I to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change* [Stocker, T.F., D. Qin, G.-K. Plattner, M. Tignor, S.K. Allen, J. Boschung, A. Nauels, Y. Xia, V. Bex and P.M. Midgley (eds.)]. Cambridge University Press, Cambridge, United Kingdom and New York, NY, USA.

IPCC. 2014a. Summary for Policymakers. In: *Climate Change 2014: Impacts, Adaptation, and Vulnerability. Part A: Global and Sectoral Aspects. Contribution of Working Group II to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change* [Field, C.B., V.R. Barros, D.J. Dokken, K.J. Mach, M.D. Mastrandrea, T.E. Bilir, M. Chatterjee, K.L. Ebi, Y.O. Estrada, R.C. Genova, B. Girma, E.S. Kissel, A.N. Levy, S. MacCracken, P.R. Mastrandrea, and L.L. White (eds.)]. Cambridge University Press, Cambridge, United Kingdom and New York, NY, USA.

IPCC. 2014b. Summary for Policymakers, In: *Climate Change 2014, Mitigation of Climate Change. Contribution of Working Group III to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change* [Edenhofer, O., R. Pichs-Madruga, Y. Sokona, E. Farahani, S. Kadner, K. Seyboth, A. Adler, I. Baum, S. Brunner, P. Eickemeier, B. Kriemann, J. Savolainen, S. Schlomer, C. von Stechow, T. Zwickel and J.C. Minx (eds.)]. Cambridge University Press, Cambridge, United Kingdom and New York, NY, USA.

JACQUES, Peter J. 2009. *Environmental Skepticism. Ecology, Power and Public Life*. Farnham: Ashgate.

JEŘÁBEK, Hynek. 1993. *Úvod do sociologického výzkumu*. Praha: Karolinum.

JIRÁK, Jan; KÖPPLOVÁ, Barbara. 2003. *Média a společnost: stručný úvod do studia médií*. Praha: Portál.

JIRÁK, Jan; KÖPPLOVÁ, Barbara. 2009. *Masová média*. Praha: Portál.

KALVOVÁ, Jaroslava; MOLDAN, Bedřich. 1996. *Klima a jeho změna v důsledku emisí skleníkových plynů*. Praha: Karolinum.

KLAUS, Václav. 2007. *Modrá, nikoli zelená planeta. Co je ohroženo: klima, nebo svoboda?* Praha: Dokořán.

KOCHANOVÁ, Vendula. 2009. *Globální změna klimatu optikou českých printových médií*. Bakalářská diplomová práce. Brno: Fakulta Sociálních studií Masarykovy univerzity. Katedra mediálních studií a žurnalistiky.

KYSELÁ, Eva. 2013. *Teorie vnímání rizik. Od psychologie k sociologii mezi daným a konstrukcí*. In: LAPKA, Miloslav; SOKOLÍČKOVÁ, Zdenka; VÁVRA, Jan. 2013. *Naše společná přítomnost II*. Praha: Karolinum: 35-57.

LOUŽEK, Mark. 2011. *Václav Klaus jako zakladatel think tanku*. In: Kolektiv autorů. 2011. *Václavu Klausovi. Festschrift k významnému životnímu jubileu*. Praha: Fragment.

- LUKÁČOVÁ, Lenka. 2013. *Mediální obraz globálního oteplování v dennících MF DNES a SME*. Magisterská diplomová práce. Brno: Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity.
- MCCOMBS, Maxwell. 2009. *Agenda setting: nastolování agendy. Masová média a veřejné mínění*. Praha: Portál.
- MCNAIR, Brian. 2004. *Sociologie žurnalistiky*. Praha: Portál.
- MCQUAIL, Denis. 1999. *Media Performance*. In: TRAMPOTA, Tomáš. 2006. *Zpravodajství*. Praha: Portál.
- MCQUAIL, Denis. 2007. *Úvod do teorie masové komunikace*. Praha: Portál.
- METELKA, Ladislav; TOLASZ, Radim. 2009. *Klimatické změny. Fakta bez mýtů*. Praha: Centrum pro otázky životního prostředí Univerzity Karlovy.
- MIESSLER, Jan. 2008. *Kritická diskurzivní analýza (CDA) a velké množství masmediálních textů*. In: *Médiá a text II*. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity: 118-124.
- MOLDAN, Bedřich. 2009. *Podmaněná planeta*. Praha: Karolinum.
- MOLDAN, Bedřich. 2013. *Změna klimatu: žádné nové senzace*. In: *Sedmá generace 6/2013*: 8-9.
- NÁTR, Lubomír. 2006. *Země jako skleník. Proč se bát CO₂?* Praha: Academia.
- NELKIN, Dorothy. 1995. *Selling science*. In: CORBETT, Julia B.; DURFEE, Jessica. 2004. *Testing Public (Un)Certainty of Science. Media Representations of Global Warming*. In: *Science Communication* 26: 129-151.
- NOVÁK, Arnošt. 2009. *Zpravodajské pokrytí environmentální tematiky*. In: *Kultura-média-komunikace*: 203-228.

ORESQUES, Naomi. 2004. *Beyond the Ivory Tower. The Scientific Consensus on Climate Change*. In: *Science* 306: 1686.

OSVALDOVÁ, Barbora a kol. 2005. *Zpravodajství v médiích*. Praha: Karolinum.

PELIKÁN, Vojtěch; VLASATÁ, Zuzana. 2013. *Vlažné debaty o horké budoucnosti*. In: *Sedmá generace* 6/2013: 3-6.

PINTO, Juliet; VILLAR, Maria Elena; ZAMITH, Rodrigo. 2012. *Constructing Climate Change in the Americas: An Analysis of News Coverage in U.S. and South American Newspapers*. In: *Science Communication* 35 (3): 334-357.

PUNCH, Keith. 2008. *Úspěšný návrh výzkumu*. Praha: Portál.

REIFOVÁ, Irena a kol. 2004. *Slovník mediální komunikace*. Praha: Portál.

REICHEL, Jiří. 2009. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada Publishing, a.s.

SCHERER, Helmut. 2004. *Úvod do metody obsahové analýzy*. In: HAGEN, Lutz; KONČELÍK, Jakub; REIFOVÁ, Irena; SCHERER, Helmut; SCHULZ, Winfried. 2004. *Analýza obsahu mediálních sdělení*. Praha: Karolinum.

TRAMPOTA, Tomáš. 2006. *Zpravodajství*. Praha: Portál.

TRAMPOTA, Tomáš; VOJTĚCHOVSKÁ, Martina. 2010. *Metody výzkumu médií*. Praha: Portál.

VALENTA, Petr. 2010. *Objektivita v médiích. Mediálně pedagogický pohled*. In: *Pedagogika*: 162-170.

VIDOMUS, Petr. 2013. *Česká klimaskepe. Úvod do studia*. In: *Sociální studia. Katedra sociologie FSS MU*. 1/2013: 95-127.

WHITMARSH, Lorraine. 2009. *What's in a name? Commonalities and differences in public understanding of „climate change“ and „global warming“*. In: Public Understanding of Science 18: 401-420

SEZNAM INTERNETOVÝCH ZDROJŮ

Web1: Rámcová úmluva Organizace spojených národů o změně klimatu (1992). Dostupné z: [http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/ramcova_umluva_osn_zmena_klimatu/\\$FILE/OMV-cesky_umluva-20081120.pdf](http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/ramcova_umluva_osn_zmena_klimatu/$FILE/OMV-cesky_umluva-20081120.pdf) [cit. 03.09.2014]

Web2: Tisková zpráva. 2013. *Koncentrace CO₂ dosáhla historického milníku*. Dostupné z: <http://www.zmenaklimatu.cz/cz/novinky/1309-koncentrace-co2-dosahla-historickeho-milniku> [cit. 08.09.2014]

Web3: RYNDA, Ivan. *Trvale udržitelný rozvoj*. Dostupné z: [http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/\\$pid/MZPMSFHV0HSB/\\$FILE/tur.pdf](http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/$pid/MZPMSFHV0HSB/$FILE/tur.pdf) [cit. 05.09.2014]

Web4: Evropská komise. 2009. *Příroda a biologická rozmanitost. Úloha přírody při změně klimatu*. Dostupné z: http://ec.europa.eu/environment/pubs/pdf/factsheets/Nature%20and%20Climate%20Change/Nature%20and%20Climate%20Change_CS.pdf [cit. 12.09.2014]

Web5: Kjótský protokol k Rámcové úmluvě Organizace spojených národů o změně klimatu (1997). Dostupné z: [http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/kjotsky_protokol/\\$FILE/OMV-cesky_protokol-20081120.pdf](http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/kjotsky_protokol/$FILE/OMV-cesky_protokol-20081120.pdf) [cit. 12.09.2014]

Web6: MOLDAN, Bedřich. *Co (ne)přinesla Kodaň*. Dostupné z: <http://moldan.cz/index.php/starsi-clanky/83-aktuality/156-co-ne-prinesla-kodan> [cit. 15.09.2014]

Web7: MOLDAN, Bedřich. 2012. *Kjótský protokol bude platit až do roku 2020*. Dostupné z: <http://www.moldan.cz/index.php/83-aktuality/181-kjotsky-protokol-bude-platit-az-do-roku-2020> [cit. 15.09.2014]

Web8: UN Climate Summit 2014. Dostupné z:

<http://www.un.org/climatechange/summit/> [cit. 15.09.2014]

Web9: IPCC. Organization. Dostupné z:

<http://www.ipcc.ch/organization/organization.shtml> [cit. 18.09.2014]

Web10: MOLDAN, Bedřich. 2009. *Na hranici dvou světů – vědy a politiky*. Dostupné z:

http://m.neviditelnypes.lidovky.cz/zahranici/clanek.A091215_000046_ln_noviny_sko.iln

[cit. 18.09.2014]

Web11: IPCC. Principles and procedures. Dostupné z:

http://www.ipcc.ch/organization/organization_procedures.shtml [cit. 19.09.2014]

Web12: IPCC. History. Dostupné z:

http://www.ipcc.ch/organization/organization_history.shtml [cit. 19.09.2014]

Web13: The Nobel Peace Prize (2007). Dostupné z:

http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/peace/laureates/2007/ [cit. 19.09.2014]

Web14: OECD. Environmental indicators, modelling and outlooks. Dostupné z:

<http://www.oecd.org/env/indicators-modelling-outlooks/outlooks.htm> [cit. 22.09.2014]

Web15: OECD Environmental Outlook to 2050. The Consequences of Inaction. Summary in Czech. *Environmentální výhled OECD do roku 2050. Důsledky nečinnosti*. Dostupné z:

[http://www.oecdepublishing.org/multilingual-summaries/9789264122246-](http://www.oecdepublishing.org/multilingual-summaries/9789264122246-sum/html/9789264122246-sum-cs.html)

[sum/html/9789264122246-sum-cs.html](http://www.oecdepublishing.org/multilingual-summaries/9789264122246-sum/html/9789264122246-sum-cs.html) [cit. 22.09.2014]

Web16: Ekonomické aspekty změny klimatu. Sternova studie (shrnující zpráva). 2007. Dostupné z:

[http://www.mzp.cz/osv/edice.nsf/E7EF577C57BA9B18C12572BB002DAF3D/\\$file/Sternova%20zprava.pdf](http://www.mzp.cz/osv/edice.nsf/E7EF577C57BA9B18C12572BB002DAF3D/$file/Sternova%20zprava.pdf) [cit. 24.09.2014]

Web17: Special Eurobarometer 409. 2014. *Climate Change Report*. Dostupné z:

http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_409_en.pdf [cit. 29.09.2014]

Web18: Special Eurobarometer 372. 2011. *Climate Change Report*. Dostupné z: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_372_en.pdf [cit. 29.09.2014]

Web19: Special Eurobarometer 322. 2009. *Europeans' attitudes towards climate change*. Dostupné z: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_322_en.pdf [cit. 29.09.2014]

Web20: Analýza objektivitu a vyváženosti vybraných pořadů ČT a ČRo v období od 18.9.2013 do 26.10.2013. Dostupné z: http://www.rrtv.cz/cz/files/monitoring/2014_Analyza-PS_PCR-CT_CRo.pdf [cit. 31.10.2014]

Web21: Tisková zpráva – Media Projekt.

Dostupné z: http://www.median.cz/docs/MP_2014_2+3Q_zprava.pdf [cit. 2.11.2014]

Web22: Wikipedia. Hospodářské noviny. Dostupné z:

http://cs.wikipedia.org/wiki/Hospod%C3%A1%C5%99sk%C3%A9_noviny

[cit. 17.12.2014]

Web23: Mafra, a.s. Lidové noviny. Dostupné z: http://www.mafra.cz/cs/?y=mafra_all\cs_pro-inzerenty_lidove-noviny-s-magaziny.htm&menu [cit. 17.12.2014]

Web24: Wikipedia. Lidové noviny. Dostupné z:

http://cs.wikipedia.org/wiki/Lidov%C3%A9_noviny [cit. 17.12.2014]

Web25: Mafra, a.s. Mladá fronta DNES. Dostupné z: http://www.mafra.cz/cs/mafra-tiskove-zpravy.asp?y=mafra_all\cs_produkty-a-sluzby_mlada-fronta-dnes.htm&menu

[cit. 17.12.2014]

Web26: Wikipedia. Mladá fronta DNES. Dostupné z:

http://cs.wikipedia.org/wiki/Mlad%C3%A1_fronta_DNES [cit. 17.12.2014]

Web27: Wikipedia. Právo (deník). Dostupné z:

[http://cs.wikipedia.org/wiki/Pr%C3%A1vo_\(den%C3%ADk\)](http://cs.wikipedia.org/wiki/Pr%C3%A1vo_(den%C3%ADk)) [cit. 17.12.2014]

Web28: MOLDAN, Bedřich. 2013. *I skeptik Lomborg už připouští vliv člověka na klimatické změny. Nápravu ale chce odložit.*

<http://blog.aktualne.cz/blogy/bedrich-moldan.php?itemid=19769> [cit. 17.12.2014]

SEZNAM CITOVANÝCH NOVINOVÝCH ČLÁNKŮ**Hospodářské noviny**

Davoská apokalypsa čili mýty o oteplování (19.2.2014)

Lidové noviny

Hrozba, jež není sexy (11.2.2013)

Špatný obchod s teplým vzduchem (20.4.2013)

Princ Charles napadl popírače změn klimatu (10.5.2013)

Nový realismus (24.5.2013)

Neomylní (30.9.2013)

Mladá fronta DNES

Kolik stojí boj s teplem (19.8.2013)

Právo

Vědci: Hladiny oceánů stoupnou do roku 2100 až o 82 centimetrů (30.9.2013)

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

Tabulka 1. Údaje o počtu analyzovaných článků dle jednotlivých deníků	60
Tabulka 2. Absolutní a relativní četnost primárních definujících v jednotlivých denících a celkem	68
Graf 1. Podíl novinářských žánrů ve všech analyzovaných člancích	61
Graf 2. Příčiny GZK v jednotlivých denících dle zpravodajského žánru	63
Graf 3. Příčiny GZK v jednotlivých denících dle publicistického žánru.....	64
Graf 4. Opatření v boji proti GZK v jednotlivých denících dle zpravodajského žánru	65
Graf 5. Opatření v boji proti GZK v jednotlivých denících dle publicistického žánru.....	66
Graf 6. Hodnocení dopadů GZK jako závažných dle jednotlivých deníků	67
Graf 7. Procentuální a jednotkové zastoupení interpretačních rámců v deníku Hospodářské noviny.....	70
Graf 8. Procentuální a jednotkové zastoupení interpretačních rámců v deníku Lidové noviny	71
Graf 9. Procentuální a jednotkové zastoupení interpretačních rámců v deníku Mladá fronta DNES.....	72
Graf 10. Procentuální a jednotkové zastoupení interpretačních rámců v deníku Právo ...	73
Graf 11. Procentuální a jednotkové zastoupení interpretačních rámců ze skupiny Neplatná věda v rámci všech analyzovaných deníků.....	74

PŘÍLOHY

Příloha 1 – Kódovací kniha

KÓDOVACÍ KNIHA		
<i>Identifikační proměnné:</i>		
1. Identifikační číslo	kód	
	1- ...	Pořadové číslo jednotky měření
2. Deník	kód	
	1	Hospodářské noviny
	2	Lidové noviny
	3	Mladá fronta DNES
	4	Právo
3. Datum vydání	kód	
	...	Zapsat datum vydání článku (1.1.2013-30.11.2014)
4. Strana	kód	
	...	Zapsat číslo strany článku v deníku
5. Název článku	kód	
	...	Zapsat celé znění titulku novinového článku
<i>Analytické proměnné:</i>		
6. Novinářský žánr	kód	
	1	Zpravodajství
	2	Publicistika
7. Příčiny GZK	kód	
	1	Výhradní pokrytí antropogenních příčin
	2	Dominantní pokrytí antropogenních příčin
	3	Vyvážené pokrytí
	4	Dominantní pokrytí názoru zpochybňujícího antropogenní příčiny
	99	Neuvedeno
8. Opatření v boji proti GZK	kód	
	1	Dominantní pokrytí potřeby přijetí opatření
	2	Vyvážené pokrytí
	3	Dominantní pokrytí názoru zpochybňujícího potřebu přijetí opatření
	99	Neuvedeno

9. Hodnocení dopadů GZK jako závažných	kód	
	1	Ano
	2	Ne
	99	Neuvedeno
10. Primární definující	kód	
	1	Mezivládní panel pro změnu klimatu (IPCC)
	2	Václav Klaus
	3	Pan Ki-mun
	4	Bjørn Lomborg
	5	Odborník, tým vědců, vědecká studie
	6	Politik
	7	Ekonom, ekonomická instituce
	8	Evropská unie
	9	Mezinárodní organizace
	10	Novinář, sdělovací prostředky
	11	Dokument
	12	Nevládní organizace
	13	Státní orgán
	14	Specializované agentury
	15	Veřejnost
	16	Jiné
	99	Neuvedeno
11. Rámec Platná věda	kód	
	1	Ano
	0	Ne
12. Rámec Zpochybnění existence GZK	kód	
	1	Ano
	0	Ne
13. Rámec Zpochybnění antropogenních příčin GZK	kód	
	1	Ano
	0	Ne
14. Rámec Zpochybnění závažnosti GZK	kód	
	1	Ano
	0	Ne
15. Rámec Zpochybnění důvěryhodnosti hlavního klimatologického výzkumu	kód	
	1	Ano
	0	Ne

16. Rámec Potlačování klimatického <i>alarmismu</i>	kód	
	1	Ano
	0	Ne
17. Rámec Fatalismus v oblasti klimatických změn	kód	
	1	Ano
	0	Ne
18. Rámec Negativní dopad regulativních opatření	kód	
	1	Ano
	0	Ne

Příloha 2 – Formulář projektu diplomové práce (DP) oboru sociální a kulturní ekologie

Projekt diplomové práce (DP) oboru sociální a kulturní ekologie

1. Jméno studenta, tituly: Bc. Daniela Trunečková
2. Osobní číslo (UKČO): 47414760
3. Rok imatrikulace na FHS UK (bak. studium, jinak mag. studium): 2008
4. Datum zápisu na katedru sociální a kulturní ekologie FHS UK (alespoň měsíc, rok): září 2012
5. Názvy všech předchozích bakalářských (magisterských) prací, škola, obor a rok, kde a kdy byly obhájeny: *Single* ženy a muži současnosti: definice a typologie *singles* ve světle mediálních stereotypů; FHS UK, obor Studium humanitní vzdělanosti, rok 2012, U Kříže 8, 158 00, Praha 5, místnost 6004, dne 03. září 2012
6. Předběžný název DP: Titul; Podtitul: Reprezentace problému klimatických změn v tištěných médiích – Obsahová analýza předních českých deníků .
7. Obecný kontext (souvislosti tématu, širší rámec [zasazení „do světa“]): Globální změny klimatu jsou jedním z nejdiskutovanějších environmentálních problémů současnosti. Informace a vědecké podklady o jejich průběhu nám podávají zprávy Mezivládního panelu pro změny klimatu (IPCC). Nejnovější hodnotící zpráva zdůrazňuje, že dominantní příčinou změn klimatu je lidská činnost a je zapotřebí přistoupit k okamžitým řešením. Přesto vliv člověka na změny klimatu a jejich závažnost bývají předmětem sporů. Vedle zmiňovaného převažujícího odborného názoru na změny klimatu hrají totiž důležitou roli tzv. klimaskeptikové, kteří svými tvrzeními vytvářejí iluzorní představu vědecké nejistoty v klimatickém diskursu.

Média významně ovlivňují povědomí a názor veřejnosti na klimatickou vědu a politiku. Autoři Maxwell T. Boykoff a Jules M. Boykoff analyzovali žurnalistickou normu vyváženosti a její souvislost s mediálním pokrytím změn

klimatu v předních amerických novinách. Dospěli k závěru, že dodržování normy vyváženosti ve zpravodajství (požadavek „nechat promluvit obě strany“ daného sporu se stejnou relevancí) může v případě klimatických změn vést k informačně zkreslenému mediálnímu pokrytí příčin a důsledků změn klimatu a zároveň k umělému posílení (skeptických) názorů, které jsou v dané disciplíně okrajové. Takový způsob sdělení bez uvedení do patřičného kontextu neodráží vědecký konsensus ohledně antropogenních změn klimatu a vnáší zmatek do veřejné diskuse o již tak komplexním problému, jakým klimatické změny jsou.

8. Předmět zkoumání (vlastní předmět práce [zasazení „do vědy“]): Předmětem mé práce je mediální reprezentace problému klimatických změn v předních českých denících (Mladá Fronta DNES, Právo, Lidové noviny, Hospodářské noviny) v letech 2013-2014 (*konkrétní časové období ještě doplním*). Klíčovou otázkou představuje zprostředkování a způsob interpretace vědeckých poznatků na stránkách zvolených tištěných médií. Na dané téma budu pohlížet z hlediska vědeckých disciplín mediálních studií, environmentální sociologie a sociální a kulturní ekologie.
9. Metodologický postup: metody a techniky, které budou v práci použity: Při sestavení plánu výzkumu vycházím z výše uvedené analýzy vyváženosti autorů Boykoff. Pro posouzení kritéria vyváženosti využiji kvantitativní obsahovou analýzu. Pomocí dané metody budu zjišťovat, kolik prostoru věnují zvolené deníky jednotlivým názorům na antropogenní příčiny změn klimatu a přijetí zmírňujících opatření či jaký je rozsah a četnost využitých informačních zdrojů.
10. Hlavní vstupní hypotéza nebo hypotézy (2–4 na výběr); pro práci 1–2, možno však formulovat výzkumné otázky, event. jen výzkumný problém:

Hlavní výzkumná otázka: Jakým způsobem byla prezentována debata o globálních změnách klimatu na stránkách zvolených českých deníků v letech 2013-2014?

Vedlejší výzkumné otázky:

Jakým způsobem informují vybrané české deníky o antropogenních příčinách globálních změn klimatu ve sledovaném období?

Jakým způsobem informují vybrané české deníky o rozhodnutích, týkajících se přijetí opatření v oblasti globálních změn klimatu ve sledovaném období?

Na jaké informační zdroje nejčastěji odkazují vybrané české deníky ve svých příspěvcích o globálních změnách klimatu ve sledovaném období?

S jakými rámci je spojována problematika globálních změn klimatu ve vybraných českých denících?

11. Cíl DP (kromě ověření hypotéz a teoretického přínosu např. *praktický přínos, vypracování metodologie, základ pro řešení problémů v praxi atd.*): Cílem mé práce je zjistit, jakým způsobem zvolené české deníky konstruují obraz globálních změn klimatu, konkrétně zda novinové články odrážejí vědecký konsensus ohledně antropogenních změn klimatu a přijetí opatření pro jejich zmírnění. Vyvážené zpravodajství stavějící na roveň názor, že lidé přispívají ke změnám klimatu a druhý, že probíhající změny klimatu jsou zapříčiněné výhradně

přirozenými faktory, vede ve skutečnosti ke zkrácenému mediálnímu pokrytí a k veřejnému nepochopení problému.

12. Čím budou rozšířeny dosavadní znalosti (vědecká „přidaná hodnota DP“): Pro české mediální prostředí jde o dosud neprobádané téma. Kromě zodpovězení výzkumných otázek a vypracování metodologie osvětlí předložená práce rozdíl mezi mediálním a vědeckým diskursem o změnách klimatu (reprezentujícím konsenzus mezinárodní vědecké komunity v oblasti klimatické vědy – tedy, že lidská činnost – produkce skleníkových plynů – ovlivňuje klimatický systém Země a je potřeba přijmout opatření).

Lidé získávají své znalosti o klimatické vědě a politice z hromadných sdělovacích prostředků a právě vyvážené zpravodajství rámované rétorikou nejistoty může být jednou z odpovědí na otázku, proč je tak velká disproporce mezi míněním vědců a ochotou lidí usilovat o řešení problému – přestože se klimatické změny dotknou každého z nás.

13. Jaké bude (bude-li) jejich teoretické zobecnění a přínos: Odkryje způsob, jakým dané deníky konstruují obraz globálních změn klimatu ve sledovaném období.

14. Struktura DP (předběžný obsah – názvy oddílů a kapitol):

Abstrakt

Úvod

Teoretická část

Klimatické změny

Problematika globálních změn klimatu

Antropogenní příčiny změn klimatu

Současné projevy a předpokládané důsledky změn klimatu

...

Společensko-historický kontext klimatických změn

Mezinárodní spolupráce při řešení problému globálních změn klimatu

Vědecké zdroje informací o změnách klimatu

Navrhovaná opatření v oblasti změn klimatu

Environmentální/Klimatický skepticismus

...

Média a společnost

Sociální konstrukce environmentálních problémů

Riziko, vztah vědy a médií

Role komerčních médií, tisku

Zpravodajství v médiích – žurnalistické normy a hodnoty, objektivita a

předpojatost

Mediální pokrytí problematiky klimatických změn

Změny klimatu a veřejné mínění

...

Metodologická část

Výzkumný problém, cíle a otázky výzkumu, metoda sběru dat ...

Analytická část

Diskuse

Závěr

Seznam odborné literatury a zdrojů

Seznam pramenů

Přílohy

15. Předběžná bibliografie k tématu:

BARROS, Vicente. 2006. *Globální změna klimatu*. Praha: Nakladatelství Mladá fronta

BOYKOFF, Maxwell T.; BOYKOFF, Jules M. 2004. *Balance as bias. Global warming and the US prestige press*. In: *Global Environmental Change* 14. 2004, 125-136

HAGEN, Lutz; KONČELÍK, Jakub; REIFOVÁ, Irena; SCHERER, Helmut; SCHULZ, Winfried. 2004. *Analýza obsahu mediálních sdělení*. Praha: Karolinum

HANSEN, Anders. 2010. *Environment, Media and Communication*. New York: Routledge

JACQUES, Peter J. 2009. *Environmental Skepticism. Ecology, power and public life*. Burlington, VT: Ashgate

NOVÁK, Arnošt. 2009. *Zpravodajské pokrytí environmentální tematiky*. In: *Kultura-média-komunikace*. 2009, 203-228

TRAMPOTA, Tomáš; VOJTĚCHOVSKÁ, Martina. 2010. *Metody výzkumu médií*. Praha: Portál

...

16. Předpokládaný vedoucí DP: Mgr. et Mgr. Arnošt Novák

Jinonice 23.10.2014

diplomant
katedry SKE

vedoucí DP

vedoucí